

Павлодар мемлекеттік педагогикалық институтының
ғылыми, ақпараттық-талдамалы журналы
Научный информационно-аналитический журнал
Павлодарского государственного
педагогического института

2004 жылдан шығады
Основан в 2004 году

**ҚАЗАҚСТАН
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ
ХАБАРШЫСЫ**

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ
ВЕСТНИК
КАЗАХСТАНА**

I '2015

ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ВЕСТНИК КАЗАХСТАНА
СВИДЕТЕЛЬСТВО
о постановке на учет средства массовой информации
№9076-Ж
выдано Министерством культуры, информации и спорта
Республики Казахстан
25.05 2008 года

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Главный редактор

Н.Р. Аршабеков, доктор философских наук, профессор

Зам. главного редактора

А.С. Ильясова, кандидат исторических наук

Ответственный секретарь

А.Ш. Тлеулесова, кандидат пед. наук, доцент (ПГПИ)

Члены редакционной коллегии

А.К. Кусаинов, доктор пед. наук, профессор, лауреат Государственной премии РК, президент Академии педагогических наук Казахстана

Д. Камзабекулы, доктор филологических наук, профессор (ЕНУ им. Л.Н. Гумилева)

Р.К. Толеубаева, доктор педагогических наук, профессор (КазНПУ им. Абая)

Г.К. Ахметова, доктор пед. наук, профессор, председатель правления АО «НЦПС Өрлеу»

К.К. Жампеисова, доктор пед. наук, профессор (КазНПУ им. Абая)

В.В. Егоров, доктор пед. наук, профессор (КарГТУ)

С.К. Бердыбаева, доктор пед. наук, профессор (КазНУ им. аль-Фараби)

Н.С. Сафаев, доктор пед. наук, профессор (ТГУ им. Низами, г. Ташкент)

А.А. Петрусевич, доктор пед. наук, профессор (ОмГПУ, г. Омск)

Н.В. Чекалёва, доктор пед. наук, профессор (ОмГПУ, г. Омск)

А.Ф. Филатова, доктор пед. наук, профессор (ОмГПУ, г. Омск)

А.К. Нургалиева, доктор пед. наук (ПГПИ)

Г.Е. Отепова, доктор ист. наук (ПГПИ)

Д.Ж. Сакенов, кандидат пед. наук, профессор (ПГПИ)

С.Н. Сутжанов, доктор филол. наук (ПГПИ)

Ж.А. Усин, доктор пед. наук, профессор (ПГПИ)

Технический секретарь

Ж.Б. Узыкканов

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели.

Мнение авторов публикаций не всегда совпадает с мнением редакции.

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов.

Рукописи и диски не возвращаются.

При использовании материалов журнала ссылка на «Педагогический вестник Казахстана» обязательна.

Педагогика және білім берудің жалпы мәселелері Общие проблемы педагогики и образования	Н.Х. Ахтаева Құзыреттілікті қалыптастырудағы топтық жұмыс мәні	53
Н.О. Алашпаева Тізбектелген сабақтар топтамасында сыни тұрғыдан ойлауға үйрету модулін қолдану.....	Білім және ғылым саласындағы инновациялық және интеграциялық үрдістер Инновационные и интеграционные процессы в науке и образовании	4
А.Н. Байдильдинова Жеке тұлғаны қалыптастырудағы музыкалық мәдениеттің рөлі	А.М. Аубакирова Инновационная деятельность педагога в современной школе.....	11
А.Қ. Нұрғалиева, А.Қ. Нұрғалиева Бейіндік оқыту оқушылардың жеке қызығушылары мен қабілеттерін қанағаттандыру жүйесі ретінде	Ж.К. Габдуллина Білім берудің инновациялық технологиялары	17
Д.С. Рахметова Мектептерде музыка пәні арқылы халықтық тәрбие берудің мән-мағынасы	М.А. Рамазанова, А.К. Ақылбекова Проблемы раннего обучения иностранному языку в условиях перехода на 12-летнее образование	24
Г.М. Сергазина Интерактивті оқыту әдістері негізінде орыс мектебінде қазақ тілін оқыту негіздері	Әртүрлі – Разное	30
А.К. Хасенов, Н.К. Машрапов 7 модулей как верная теоретическая концепция при преподавании «Формул приведения».....	М.Ш. Алинова, М.А. Байтанаева История развития искусства казахского ковроткачества	34
Оқыту және тәрбие теориясы мен тәжірибесі Теория и практика обучения и воспитания	Б.А. Байдалинова, М. Ергаликызы HTML5 в цифровых ресурсах образования ...	83
Л.Н. Ткаченко, Ж.Ж. Абенова Информационные технологии на уроках музыки.....	Т. Ахметов Успешный учитель – учитель будущего	38
Р.Н. Демиденко, А.Н. Ахмұльдинова Познавательное развитие дошкольника	Авторларға арналған ереже	91
	Правила для авторов	93

УДК 37.026

ТІЗБЕКТЕЛГЕН САБАҚТАР ТОПТАМАСЫНДА СЫНИ ТҰРҒЫДАН
ОЙЛАУҒА ҮЙРЕТУ МОДУЛІН ҚОЛДАНУ

Н.О. Алашпаева

*№25 ЖОМ бастауыш сынып мұғалімі,
Павлодар, Қазақстан*

Аңдатпа

*Тізбектелген сабақтар топтамасында 7 модуль енгізіледі. Оқушылардың оқу ба-
рысында сыни тұрғыдан ойлауы жүзеге асырылады, тұжырым жасалады, шешім
қабылдауы туралы қарастырылады. Оқыту үдерісінде жаңа әдіс-тәсілдер қолданылады.*

*Тірек сөздер: деңгейлік курс, 7 модуль, Блум таксономиясы, жұптық, топтық
жұмыс, жаңа форматты сабақ.*

Үшінші деңгей Бағдарламасынан күтілетін нәтижелер оқушылардың қалай оқу керектігін үйреніп, соның нәтижесінде еркін, өзіндік дәлел-уәждерін нанымды жеткізе білетін, ынталы, сенімді, сыни пікір-көзқарастары жүйелі дамыған, сандық технологияларда құзырлылық танытатын оқушы ретінде қалыптасуын қамтиды [1]. Ал қазір болса, педагогика жаңалықтарының бірі – оқытудың іс-тәжірибесіне жаңа әдіс-тәсілді енгізу. Бұл курстың да мақсаты – мұғалім іс-тәжірибесіне өзгерістер енгізу және бағалауға көмектесу. Бастысы ол өзгерістер мұғалімге де, оқушыға да оң нәтиже беруі тиіс.

Үшінші деңгейлік курстан не білдім? Не үйрендім? Қандай мұғалім болуым керек? Қандай оқушы тәрбиелеуім керек? Не өзгерді? Не өзгерткім келеді? Неге? Қалай? Қандай кедергі болды? Қалай шештім? Келесі қадамым қандай? деген сұрақтарға жауап алынды. Жеті модуль идеясы тізбектелген сабақтар топтамасына кіріктірілді. Ондағы міндет әр түрлі тәсілдерді меңгеріп, оқушының мәселені түсіну деңгейін анықтап, оның түсінігін толықтыруға, қайта құруға көмектесу. Яғни, оқытудың әдіс – тәсілдері баланы дамытуға құрылып келеді. Дегенмен дәстүрлі оқыту түрлерінде оқулықпен шектелу басым болды. Бүгінгі таңда оқыту оқушы қабілеті, оқушы өздігінен меңгеріп, таныта білген білім – дағдылары мен амал, көзқарастарын зейін қойып, зерделей білген білім модельдері аясында ғана жүзеге асырылады. Осының негізінде іс-әрекеттегі зерттеу тақырыбы: «Сыни тұрғыдан ойлау арқылы оқушылардың тіл байлықтарын дамыту» болып табылады.

Сыни тұрғыдан ойлау – Қазақстандағы білім беруді дамыту үшін маңызды болып табылатын қазіргі ең басты педагогикалық түсінік. Бұл модуль оқушылардың да, мұғалімдердің де сыни тұрғыдан ойлауды дамытуды саналы және оймен қабылдауын көздейді.

Сыни тұрғыдан ойлау бақылаудың, тәжірибенің, ойлау мен талқылаудың нәтижесінде алынған ақпаратты ойлауға, бағалауға, талдауға және синтездеуге бағытталған пәндік шешім. Ол болашақта әрекет жасауға негіз бола алады. Сыни тұрғыдан ойлау көбінесе қарсы пікір айтуға, баламалы шешімдерді қабылдауға, ойлау және іс-әрекетімізге жаңа немесе түрлендірілген тәсілдерді енгізуге дайын болуға, ұйымдастырылған қоғамдық әрекеттерге және басқаларды сыни тұрғыдан ойлауға баулуды білдіреді [1].

Іс-әрекетті зерттеудегі мақсат: Оқушыларды оқыту үдерісінде сыни тұрғыдан ойлауға, тұжырым жасауға және проблеманы шешу жолдарын жаңаша әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы үйрету.

Іс-әрекетті зерттеудегі міндет:

– Оқу ынтымақтастығын, ұжыммен жұмыс жасай білу және шешендік қабілеттерінің ашылуын сыни көзқараспен бағалау;

– Тұжырымдар жасау, ой қорыту әрекеттерін сыни салыстыру және жалпы сыни болжам жасай білуді үйрету;

– Оқытудың жаңа тәсілдерін қолданып, оқушының білім алуға деген белсенділігін арттыру, нәтижеге жете алу.

Күтілетін нәтиже:

Егер, оқушы сын тұрғысынан ойлауға үйренсе, онда оның өздігінен шығармашылық жұмыстарды орындауы және жұмыс істеу дағдылары қалыптасады. Оқушы сын тұрғысынан ойлай алатын болады. Өз ойларын ауызша және жазбаша түрде жеткізе алады. Топпен нәтижелі жұмыс атқарады.

Таңдаған тақырыптың көкейтестілігі: Көп жағдайда бастауыш сынып оқушыларының сыни тұрғыдан ойлауы тіл игеру проблемасына келіп тіреледі. Көбінесе қиялға беріліп, оны өз ой елегінен өткізіп, сол ойын жүйелі, нақты жеткізуде шығармашылық ойлау қиыншылығы туындайды. Міне, осындай қиыншылықтарды көре отыра, оларды жеңу жолдары қарастырылды. Мектеп табалдырығын алғаш аттап келген кішкентай бүлдіршіннің сыни ойлай білмеуі, өз көзқарасының нақты қалыптаспауы, тілді дұрыс игермеуі оның алдағы өмірінде өзіне нұқсан келтіруі мүмкін.

Сондықтан да, жоғарыда айтылғандай, оқушыларымыздың көбінесе тіл сабақтарында сыни ойлай алмауы біздер үшін сынып проблемасы, мектеп проблемасы болып отыр.

Тәжірибелік кезеңді бастамас бұрын алдымен мектеп әкімшілігімен кездесіп, зерттеудің мақсат-міндеттері таныстырылды. Зерттеуге өз сыныбымды алатыны және осы сыныптан үш деңгейдегі оқушыны анықтап, оларды зерттеуге алып бақылайтыны жайлы айтылды. Ата-аналар жиналысы өтті. Олар бойларына қарай екі топқа бөлінді. Ата-аналарға білім саласында болып жатқан өзгерістер жайлы, өзімнің үш айлық курсты оқып жатқанымды айтып, оқушылармен іс-әрекеттегі зерттеу жұмысын жүргізуге және зерттеу барысында сабақ бейнежазбаға, фотосуретке түсірілетіні ескертілді. Екі топ «Бастауышпен қоштасуға» әзірлеме жасап, «Екі жұлдыз, бір ұсыныс» арқылы бағаланды.

Ата-аналар оқушылардың бойында сенімділік пайда болғанын және өз ойларын ортаға салатынын, сабаққа деген қызығушылықтарының артқанын айтты.

Сыныпта дүниетану пәнінен сабақ өтілді. Төрт сабаққа жеті модульді кіріктіріп, тізбектелген сабақтар топтамасын құрастыру еді. Бірінші «Бетпестет» кезеңінде, бағдарламаның жеті модулі төңірегінде тізбектелген сабақтар топтамасының орта мерзімді және қысқа мерзімді жоспары Блум таксономиясы бойынша тренермен кеңесе отырып жасалды. Орта мерзімді сабақ жоспарым және қысқа мерзімді сабақ жоспары тәжірибеде кездесетін өзгерістердің болуын көздейді. Осы өзгерістер мектептегі сыныбымдағы оқушыларға және мектептегі әріптестеріме ықпал етті. Әріптестеріме білім берудің жаңа әдіс-тәсілдері және әр кезеңнен кейінгі әр түрлі бағалаулар қатты ұнады. Мектептегі тәжірибе кезінде өзгерістер енгізу оқушыларды да, мені де өзгертті. Өзгеріс ол – Оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдер. Мақсат-міндеттерді орындау үшін ұсынылған жаңа әдіс-тәсілдер тәжірибеде қолданылды. Соның ішінде басты назарым сын тұрғысынан ойлауға үйретуге бағытталды. Сын тұрғысынан ойлау «ойлау туралы ойлану» деп сипатталған. Оқушыларымен жұмыс жасаған уақытта мәтінді бір-біріне түсіндіру кезіндегі олардың әрекеттеріне қарап, ғалымдардың жоғарыда аталып кеткен пікірлерінің іс-жүзінде орындалатынына көз жетті. Зерттеу сабақтарында топ басшылары мен ерекше қабілеті бар оқушылардың сын тұрғысынан ойлай алатындықтары байқалды. Олар топтағы білім деңгейі орташа оқушыларға көмек көрсетіп, оларды алға тарта білді. Көмекті қажет ететін оқушылардың сұрақтарды талқылаған кезде топтан тысқары қалып қоймауына ықпал еткендері де көрінді. Осыдан топтық жұмысқа сирек қатысып отыратын оқушы басқа топ мүшелерінің көмектесуімен тапсырмаларды мүмкіндігінше жақсы орындап шыққаны байқалды. Мысалы, қыздар топтық жұмыстарда аса белсенділік танытты. Бұрынғы сабақтарда ашылмаған жаңа қырлыры көрінді.

Зерттеу нысаны болатын оқушыларды анықтау мақсатында оқушылардан «Социограмма» алдынды. Зерттеуге алатын үш оқушы анықталды. Үздік оқушы алғашқы сабақтан-ақ өзінің ерекше қабілетімен көзге түсіп, топты ұйымдастыра

білді. Ол тақырыпты жақсы түсінеді, өз сөзімен жеткізе алады, тіл байлығы мол. Ал орта деңгейдегі оқушы жұмысқа өте тиянақты, берген тапсырмаларды бірден орындауға тырысады. Топ мүшелерімен ортақтасып жұмыс жасай алғанымен, өз білгенін қажетті жағдайда көрсете алмады.

Көмекті қажет ететін оқушы болса, алғашқы сабақта өзін көрсете алмады. Себебі басқа оқушыларға қарағанда өз білімінің төмен екендігін мойындап, сабақ барысында аса белсенділік танытпады. Ол тек кейінгі сабақтарда белсенділік танытып, өз ойын ашық айтуға үйренді. Тақтаға постер қорғауға да шықты.

Тізбектелген сабақтарды жоспарлау кезінде жеті модуль туралы алған теориялық білім нұсқаулық арқылы толықтырылды. Оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдерді әр уақытта қолданып, жаңартып отыруымыз керек екенін, әрдайым ізденісте болу керек екенін ұқтым. Оқушылар жеке, жұптық, топтық жұмыстарды жүргізіп, бір-бірімен пікірлесе отырып, ортақ шешімге келіп, жұмыстарын жүйелеп отырды. Тізбектелген төрт сабағымда «Оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдер» модулін енгізілді. Топтастыру құру, «Мәтінмен жұмыс алгоритмі», «Армандағы мектеп» жобасы, «Лездеме», «Синквейн», «Аялдамалар», «Кір жаятын жіп», «Құрастыр», «ТВ шоу», «Жобалау», «Тақырыптық түйінді сөздер» әдістері, әңгіме, эссе, ой қозғау, салыстыру, топтау, сұрақ-жауап, әдістері, постерге салу, рөлдік қойылым қолданудың тиімді болғаны байқалды. Жаңа әдіс-тәсілдерде сыни ойлай алды. Жұптық жұмыста бір-біріне сұрақ қойып, жауап берді. Көмекті қажет ететін оқушылар үндемей отыратын еді, енді еріксіз жауап беруге тура келді. Дәстүрлі сабақта жауап берген оқушылар ғана бағаланып, басқа балалар үн – түнсіз сыртта қалып қоятын. Олар тапсырмаларды орындағанда жан-жақты ойланды ма, жүйелей алды ма, көңіл бөлмейтін. Әр түрлі стратегиялардың тиімді болуына ерекше мән берілді. Диалог арқылы сыни тұрғыдан ойлауды үйрету модулі іске асырылды. Өйткені, мәтінді талдауда оқушылардың жүйелі еркін ойлауы, түсінуі, қолдануы, талдауы, әңгімелесу, диалог арқылы орындалып отырды.

Тізбектелген төрт сабағымда постер қорғады. Алғашқы постерге түсіру кезінде қыздар белсенділік танытып, негізгі түйгендерін түсіре бастады. Ал, ұлдардың көпшілігі үлкен, баспа түрінде жаза алмаймын, деп жауапкершіліктен қашты. Кейінгі сабақтарда маркерді ұлдар алып, жазуға кірісті. Қорғауға да ұлдар шықты. Бұл жерде «Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету модулін» енгізілді. Олар сыни тұрғыда ойлана алды, қызығушылықтары оянып, белсенділіктері артып, өзгере бастағандары байқалды.

«Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану» модулі пайдаланылды. Жаңа тақырыпқа шығуда интербелсенді тақтада фильмдер көрсетілді. Оқушылар фильм бойынша талдауларға қатысып, тақырыпты өздері шығарып отырды.

«Талантты және дарынды балаларды оқыту» модулі әр сабақта нәтижесін беріп отырды. Мәтінмен жұмыс жасағанда, рөлдік қойылым кезінде, постер құруда талантты, дарынды оқушылар шығып отырды. Белсенді оқушылар топтық жұмыстарда көшбасшылық пен басқарушылықты қолдарына алып, топты ұйымдастыра білді. Олардың бойларында белсенділіктің одан әрі артқаны көрінді. Оқушылардың жас ерекшеліктерін ескеріп, тапсырманы орындау барысында өз деңгейлерін анықтауға болады. Бұл модуль осының алдындағы талантты және дарынды оқушыларды оқыту тақырыбымен тығыз байланысты, себебі екі модуль де оқушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған оқытуға қатысты болып отыр.

«Оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау» модулі сабақтардың әр кезеңінде жүзеге асып отырды. Дәстүрлі сабақтарда оқушыларды тек мұғалім ғана бағалайтын. Енді олар өз-өздеріне сыни қарап, жұмыстарын бағалай алды. Бағалаудың әр түрі оқушыларды қызықтырды. Өздеріне жұмыстарына қорытынды шығара алды. Бағалау критериілерін құрып, сол бойынша жұмыс жасады. Мен үшін өте тиімді болды. Осы модуль арқылы әділдікке, жауапкершілікке үйретілді. Әр сабақта жеті модульдерді кіріктіргенде, оқушылардың өзін-өзі реттеуі, оқушылар өздеріне сыни көзбен қарай алатыны байқалды. Оқушылар өздерінің бір-бірінің жауаптарын тыңдай алып, өз ойларын еркін жеткізіп, талдау мен дәлелдеу арқылы дарынды және талантты оқушыларды оқыту модулі айқын көрінді.

Мектептегі практика кезіндегі тағы бір өзгеріс сыныптағы ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыруда болды. Дәстүрлі сабақта топпен жұмысты тек қана жарыс түрінде өткізілетін. Олардың арасында ұйымшылдық, бірлесіп жұмыс істеу көрінбейтін. Топпен жұмыс істеу болған жоқ. Оқушылар өз – өздеріне сенімсіз болып көрінді. Ал, жаңа форматты сабақта топпен жұмыс түрінде ондай келеңсіз жағдайлар болған жоқ. Алдымен оқушыларға бірігіп, топ мүшелерімен жұмыс істеу мүмкіндігі байқалды. Екіншіден, достыққа, ұйымшылдыққа тәрбиеленді. Үшіншіден, бірін-бірі жетелеп оқытуға, бірі-бірінен үйренуге жағдай тудырады. Олар топ болып ынтымақтастықпен бірігіп жұмыс жасауға, ойын ашық, еркін ортаға салып, идеяларын ортаға салу септігін тигізді. Сабақ басталар алдында оқушыларды мозайка әдісі арқылы, сөздер, фигуралар, санау, бойларына қарай, туған күніне байланысты топқа бөлінді. Сыныптағы әр топ топ ережесін құрып, содан ортақ сыныптың ережесін құрылды. Оқушылар өздері қағаз бетіне түсіріп жазды. Бір-бірін тыңдауға, сыйлауға, бірге жұмыс жасауға үйреніп қалыптасты. Сабақта топтар арасындағы достық қарым-қатынас пен жақсы көңіл-күй аңғарылды. Сырттарынан қарағанда сыныпта жақсы психологиялық ахуал сезілді. Әр сабаққа жақсы дайындық қажетті болды. Жұмысты әдіс – тәсілдер арқылы түрлендіріп, топтар өзгеріп отырды. Топпен жасаған жұмыстар оқушыларға қатты ұнады.

Жаңа сабақты меңгертуде өзгерістер болғаны көрінді. Әр сабақтың мақсатын құрып, күтілетін нәтижені анықтап, оларға сабақ барысында қалай бағаланатыны түсіндіріліп, алдарына бағалау парағы ұсынылды. Сабақтың мақсатын таныстырып болған соң, оқушылар мақсатқа жетуге ұмтылды. Дәстүрлі сабақта тақырыпты меңгертуде өзім ғана түсіндіріп, сөйлеп, оқушылар тек сабақты тыңдап отыратын. Ал қазіргі жаңа сабақты меңгеруде тек қана бағыт – бағдар беріп отырылды. Себебі: жаңа тақырыпты меңгертуде жұппен, топпен оқып меңгеріп, ойларын еркін айтып, пікір алмасып, сол тақырыпты жетілдіру мақсатында ойларын постерге түсіріп отырды. Ортаға әр топтан бір-екі оқушы шығып қорғады. Кейбір топтарда айтылмаған ойлар айтылып, бірін-бірі толықтырып отырды. Жаңа тақырыпты оқушылар мұғалімнің көмегінсіз жан-жақты ашып, өздері түсіндіріп отырды. Оқушылардың өз бетінше ізденуіне, жақсы нәтижеге жетуіне, бірігіп оқып үйренуіне үлкен септігін тигізді.

Оқушыларға әдіс – тәсілдерді қолдануда:

- еркін ойлауға мүмкіндік берді;
- ақыл-ойын дамытты;
- шығармашылығы артты;
- ұжымдық іс-әрекетке тәрбиеленді;
- тіл байлығы дамыды;
- жан-жақты ізденуге жетілді;
- өз ойын еркін жеткізді;

Дүниетану оқу сабағын өткізу кезінде оқушыларды сындарлы ойландырып, меңгерту үшін әр түрлі сұрақтар берілді. Төменнен жоғары деңгейлі сұрақтар қойылды. Жалпы, тәжірибе кезінде өткізілген жұмыстарда оқушылар бірден үйренісіп кетуге оқушылардың ойлау, түсіну, талдау, қолдану жұмыс деңгейлерінің өзгергені байқалды. Сабақта әр баланың жеке тұлға ретінде қалыптасуына жағдай жасап, сындарлы көзқарасты, пікірін айту тағы басқа шығармашылық қасиеттері ашылды. Өзім де, оқушылар да өзгерді.

Оқушылар өз бетінше ізденуге, жұмыстарын жүйелеп отыруға үйренді. Сұрақ қою арқылы сұрақтарға жауап беруге машықтанды, тақырыпқа деген жан – жақты түсінігін аңғара отырып, ынтасын одан әрі дамытуға мүмкіндік жасалды. Ақпаратты саралауға, жүйелі жүргізуге дағдыланды.

Тәуелсіз еліміздің ертеңгі болашағы білімді ұрпақтарды тәрбиелеу мұғалімдерге бұрынғыдан да зор жауапкершілікті, заман ағымына сай бейімділікті, кәсіби біліктілікті, жанқиярлық еңбекті талап етеді.

Әдебиеттер

1. *Мұғалімге арналған нұсқаулық (III деңгей), 2012 ж.*
2. *Бағдарлама, 2012 ж.*
3. *Жукенова Г.Б. Сын тұрғысынан ойлау білім үдерісінде / Г.Б. Жукенова, К.Ж. Торебаева. – Ақтөбе, 2012.*

*Использование модуля критического мышления
в серии последовательных уроков*

Н.О. Алашпаева

учитель начальных классов, СОШ №25, г. Павлодар, Казахстан

Аннотация

В серию последовательных уроков включены 7 модулей, которые в процессе урока позволяют учащимся развивать критическое мышление, делать выводы и подводить итоги. В процессе обучения используются новые приемы.

Ключевые слова: уровневые курсы, таксономия Блума, парная и групповая работа, урок в новом формате.

*To teach how to use the module think critically
in the series of the lessons*

N.O. Alashpayeva

the teacher of primary school, №25 school, Pavlodar, Kazakhstan

Summary

The series of lessons, which includes 7 modules. In the process of education pupils can think critically. They can make a conclusion and to solve the problem. Using new methods on the lesson.

Keys words: level courses, 7 modules, Bloom's taxonomy, work with group and pairs, the new format lesson.

УДК 37.035.6

ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ МУЗЫКАЛЫҚ
МӘДЕНИЕТТІҢ РӨЛІ*А.Н. Байдильдинова**№2 ЖОБЕМ музыка мұғалімі, Павлодар қ., Қазақстан**Аңдатпа*

Мақалада оқытушылардың музыкалық тәрбиесінің тәжірибелік нәтижелілігі жоғары көтерілуінің қажеттілігінің алғы-шарттары олардың білімі мен музыкалық дамуы туралы жазылған. Жастардың жеке музыкалық дамуын бақылау, олардың өнер жолында ең жақсы дәрежеде өсуін қамтамасыз етуде мүмкіндік туғызады деп пікір білдірілген.

Тірек сөздер: музыкалық тәрбие, қазақ фольклоры, рухани мәдениет, өнерге баулу, эмоциялық үн.

Тәуелсіз елімізде табандылықпен жүзеге асырылып жатқан ілгерілесу саясатты қоғам өмірінің барлық саласына түбегейлі өзгерістер енгізуде. Тәуелсіз мемлекетіміздің өсіп-өркендеуі, қауіпсіздігі, әл-ахуалының артуын жүзеге асырудың аса маңызды құралы қоғамның барлық саласын, соның ішінде өнер саласында мәдениет пен білімді дамытуда аса маңызды рөл атқарды. Қазақстан Республикасының этникалық-мәдени білім тұжырымдамасында (1996): «Тәрбиенің түп мақсаты – қоғамның нарықтық қарым-қатынасқа көшуі кезінде саяси экономикалық және рухани дағдарыстарды жеңіп шыға алатын, өмірге икемделген, білікті, жанжақты мәдениетті жеке тұлғаны тәрбиелеу» – деп өнер мен мәдениетті дамытуға ерекше мән берілген. Тәуелсіз еліміздің дамуы үшін мәдени – рухани мұраның жетістіктерін келешек ұрпаққа қалдырудың үлесі зор. Халықтың даналық мұрасын сақтаудың негізі халықтық тәрбиеде. Күнделікті өмір мен табиғаттағы әдемілікті түсіну, бақылау, пайдалану үшін балалардың сезім-түйсігі ұшқыр, ақыл-ойы алғыр, терең білімді азамат болуы керек. Осындай ұрпақтың өмірге деген эстетикалық көзқарасы оның қызметінің барлық саласында көрініп тұрады. «Ата-бабаларымыздың рухани мәдени мұраларының тарихи ескерткіштермен ғана шектелмейтіні мәлім. Аязды, аңызак желді, қақаған қысы мен аптап ыстығы жеткілікті ұлан-ғайыр кеңістіктегі шаруашылық ұйымдастыру мен күнкөріске байланысты қалыптасқан қазақтың қол өнері, әуез аспаптары, тіпті қырыққа тарта жанрлары мен қосалқылары бар өте бай ауыз әдебиеті белгілі бір мазмұнға

құрылатын күйлері, ақындық шешендік өнері, халық әуендері мен билері, ұлттық әдет-ғұрып, ізгілік, имандылық дәстүрлері қазақ ұлтының ақжанын сезіліп оята-тын құбылыстар». Музыка пәні арқылы тәрбие беру тек қана жекеленген нысандарды елестете ұғыну ғана емес, ол мәдениетті сезіну мен түсінудің негізі. Бұл өмірге деген эстетикалық қатынасқа тығысатын барлық үйреншікті заттарға, дағдылы әлемге жаңа қатынас орнатады. Жоғарғы оқу орнының болашақ түлектеріне: «Ұстаздық еткен жалықпас, үйретуден балаға», – деп, ұлы Абай айтқандай, жас ұрпаққа сапалы білім, саналы тәрбие беріп, жан-жақты дамыған тұлғаны қалыптастыруға үлес қосатын ұстаз орны әрқашан ерекше. Сондықтан да бүгінгі өмір талабы ұстаздарға қажымай-талмай жемісті еңбек етіп, ыждағаттылықпен, шығармашылық ізденімпаздықпен жұмыс істеуді міндеттейді. Ұрпақ тәрбиесі ісіне жете көңіл бөліп, жас жеткіншектерге музыка әлемінің қыр-сырын үйретуде талапқа сай ұстаздарымыз еңбек етіп жүр.

Біздің қоғамымыздың жас мүшесі нағыз адамзаттық көзқарасын дәйекті көзқарасының қалыптасуын тек білімге ғана негізделмейді, оған қоса өзінің сезім түйсігінен, ар-ожданның елегінен өткен ақыл-ой қызметі қажет. Бұл жерде өнердің алатын орны ерекше, себебі біз өнер бұлағынан сусындаған ата-бабаларымыздың музыка және өнер әлеміндегі ірі-ірі тұлғалардың ғасырлар бойы жинаған бай тәжірибесінің арнасын одан әрі кеңітіп дамытуымыз керек. Оқытушылардың музыкалық тәрбиесінің тәжірибелік нәтижелілігі жоғары көтерілуінің қажеттілігінің алғы-шарттары олардың білімі мен музыкалық дамуы болып саналады. Жастардың жеке музыкалық дамуын бақылау, олардың өнер жолында ең жақсы дәрежеде өсуін қамтамасыз етуде мүмкіндік туғызады. Бұл мәселелерді көптеген ғалымдарымыз зерттеді. Қазақстандағы музыкалық сын саласында әр кезеңдерде белгілі музыка танушылары – Б. Ерзакович, М. Ахметова, А. Темірбеков, Л.И. Гончаров, З. Қоспақов, Б. Қарақұлов және А.С. Райымбергеновтар. Музыканы қабылдау, әрине күрделі процесс, осыған орай Д. Кабалевский былай деп жазды: «Музыкаға деген қызығушылық музыкаға әуестену және оны ұнату, оның ғажайып сұлулығын түсіну үшін қажетті шарт. Сонда ол өзінің тәрбиелік және танымдық ролін атқара алатын болады. Ал музыкаға қызықпаған, онымен айналыспаған, оны ұнатпаған адамға білім мен тәрбие беремін деу сәтсіздікке ұшыратпай қоймайды». Әрбір оқушының сана – сезімі, мінез-құлқы, мәдениеті, өмірге көзқарасы, музыкалық қабілеті бірдей болып келе бермейді. Олардың өзіндік ерекшелігі-тәрбиесіне, шыққан ортасына да байланысты. Демек, оқытушы өзінің тәрбие жұмысында әрбір оқушыға өз алдына жеке-жеке педагогикалық тәсілдер қолданады. Болашақ маманның ең негізгі міндеті – таңдаған мамандығы бойынша теориялық білім мен тәжірибелік дағдысын ұдайы меңгеру болса, кәсіби тұрғыдан қалыптасуына педагогикалық іс-тәжірибе кезеңінің зор көмегі болады. Адамның

тұлға болып қалыптасуы жолында халық музыкасының әсері ұлан-ғайыр. Музыка өнері тек эстетикалық құрал ғана емес, оның өзге сипаттары да бар: ұлттық болмыс, мазмұн, сипат. Бұл турасында, орта мектеп бағдарламаларында осы тұрғыдан да зер салып, әдістемелік тәсілдеріміздің мазмұнын байыта түсуіміз керек-ақ. Сондықтан да жастардың тәрбиесіне ықпал ететіндей жаңаша түрін іздеу керек сияқты. Байқасақ, әрбір жүргізілген музыка сабағының тәрбиелік мәні өте зор. Мектепке мұғалімдерді кәсіптік мамандыққа сәйкес даярлауда негізгі нысана музыка болуы керек. Бастауыш сынып оқушыларының әсемдікті көре, түсіне, жасай білуі мен рухани өмірін байыту, туған еліне, жеріне, табиғатына деген сүйіспеншілігін және ұлтымыздың бай қазынасы – қазақ фольклорына қызығушылығын арттыра отырып, олардың бойында эстетикалық мәдениетті тәрбиелеу – бүгінгі таңда өзекті мәселе болып отыр. Оқушының әсемдікпен әрсіздікті, жақсы мен жаманды, мейірімділік пен зұлымдықты, қуаныш пен қайғыны түсініп ажырата білуіне байланысты оның эстетикалық мәдениеті мен мінез-құлық дағдылары айқындалады. «Жаратылыстың, һәм өнердің сұлу заттары адам жанында сұлулық сезімдерін оятады. Сондықтан баланың сұлулық сезімдері әр түрлі нәрседен оянымпаз болады. Біреудің музыкадан, сұлу суреттен, біреудің поэмадан. Тәрбиешінің міндеті балада өнердің қандай түріне ынта бар екенін тауып, сол ынтасын, түр туғызатын сұлулық сезімдерін өркендету», – деп А. Жұбанов айтқандай, бастауыш сынып оқушыларының эстетикалық мәдениетінің дамуы сынып жетекшілерінің және пән мұғалімдерінің шеберлігі мен тәрбие құралдары қазақ фольклор жанрларын тиімді қолдана алуына, әдіс-тәсілдеріне байланысты. Оқушылардың музыка өнеріне дүниетанымын қалыптастыру әдістері алуан түрлі және ол оқушының жас мөлшеріне тәуелді. Музыка өнеріне дүниетанымын қалыптастыру әдістерін көрнекі және ауызша деп бөлуге болады. Педагогикалық ғылым мен практика оқушының шығармашылық қабілетінің неғұрлым тиімді әдістерін анықтап отыр. Олар: оқушылардың музыканы қабылдауы мен эстетикалық мәдениетінің бастапқы көріністерін дамытуға бағытталған сендіру әдістері: а) қоршаған ортаны жасампаздандыруға және мінез-құлық мәдениеті дағдыларын қалыптастыруға арналған практикалық іс-әрекеттерге үйрету, жаттықтыру әдістері; ә) шығармашылық және практикалық іс-әрекеттерге итермелейтін проблемалық жағдайлар сияқты әдістер жатады. Шығармашылық қабілетті қалыптастыруда қолданатын сендіру әдісінің ерекшелігі оны қабылдайтын құбылыс әсем болған жағдайда ғана пайдалану керек екендігі. Оқушыда эмоциялық үн қосу өнер шығармаларымен тікелей ұшырасқанда пайда болады. Бұл әдісті көрнекілік, сондай-ақ ауызша әдіс деп те санауға болады. Үйрету – жаттықтыру әдісінің мәні – оқушыны тыңдай, көре бағалай білуге және соған сәйкес белсенді іс-әрекет етуге үйрету. Үйрету, жаттықтыру әдісі көп қайталауды

талап етеді және түрлі жағдайларда қолданылады. Аталған әдістерді кешенді пайдалана отырып оқушының қабылдау белсенділігін тәрбиелеу керек. Оқушылар әдебиетті оқуға, музыканы тыңдауға ынталы келеді. Өртүрлі әдеби, музыкалық шығармалардағы іс-әрекеттің оқиға желісін дұрыс түсіну үшін оқушыларды көп ізденуге үйрету, бағыт беру ұстаздың міндеті. Оқушылардың шығармашылық қабілеті және белсенділігі тұтас педагогикалық процесте дамиды. Сондықтан оның барлық еңбегі, демалысы шығармашылық бағытта тиімді ұйымдастырылса, ол өз өміріне әдемілік элементтерін енгізе алады. Қазіргі таңда жас ұрпаққа тәрбие беру саласында көп өзгерістер жаңалықтар болып жатыр. Бүгінгі күнде негізгі мақсат жан-жақты дамыған білімді тұлғаны тәрбиелеу. Өзгерістер өнер саласын да қамтыды. Тәрбиелеудің бір құралы кең сан қырлы ұғымды қамтитын музыкалық өнер. Халық тағлымының байлығын өн бойына жинақтаған ертеден қалыптасқан педагогикалық тәжірибеде, тәлім-тәрбиеде оқу-ағарту мәселелері әлі де жетерлік. Музыка адамзаттың рухани азығы, жан серігі, ұшқыр қиялы, нәзік сезімі. Қазақ халқы құлақтан кіріп бойды алар әсем ән мен тәтті күйді ұнатқан. Домбыра сөйлейді, қобыз жеткізеді, сыбызғы білдіреді деген сөз тіркестері қазақ мәдениетінде кездейсоқ кездеспейді. Сабакта оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытуда музыка мұғалімінің негізгі міндеті толықтырылған кеңейтілген бағдарлама негізінде оқу-тәрбие үрдісін және ұстаздың педагогикалық шеберлігін дамыту. Жасөспірімнің бойында талғампаздық эмоциялық сезімпаздық қалыптастыруында, оның мәдениетті болып өсуінде музыка әлемін түсінуде мектептегі музыка тәрбиесінің алатын орны ерекше. Әр түрлі жанрлы музыкалық шығармаларды таныту, музыкадағы түрлі кезеңдермен көңілді ажыратуда оқушының музыкалық шығармашылығын дамытады. Жас өспірім – тыңдаушы, орындаушы музыкаға деген өзінің ой-пікірін көрсететін, түсінетін оқушы. Сондықтан музыкалық шығармашылық қабілеттің басты саласының бірі ол музыка арқылы тәрбие. Эстетика мен музыкалық шығармашылық қабілеттің ортақ мәселесі адамның табиғат пен өмірдегі әсемдікті қабылдап бағалауға және түсінуге тәрбиелеп оқыту. Мұғалімнің міндеті оқушының жай ғана музыкалық икемін дамытып, оған музыка білім ғана беру емес, оған музыкаға күнделікті байланыс керектігін таныту арқылы оның шығармашылық белсенділігін арттыру. Музыкалық тәрбие әдебиет бейнелеу өнері, тіл, тарих тағы басқа пәндермен байланысты. Сонда ғана біз оқушының мәдениетті жан дүниесі бай ой-парасаты кемелденген білімді оқушы етіп тәрбиелей аламыз. Музыка тіл айтып жеткізе алмайтын адамның киелі нәзік сезімі. Музыка бұл сезім тілі, адам жанын баурап алатын, моральдық сезімдік эстетикалық бірлігі болып табылады. Мектептегі музыка пәні оқушыларға басты тәрбие құралы болып есептеледі. Олардың рухани өмірі мен тәжірибенің музыка әлемін түсініп қабылдауы. Оқушының талғампаздығы, эмоциялық сезімталдығы,

білімділігі, мәдениеттілігі, жас өспірімге ақыл-ой, сана-сезімдігі жақсы мінез-құлықтың қалыптасуына әсерін тигізеді. Музыканың қажеттілігі – ол музыка өнерінің негізімен оның өмірі мен байланысы жайлы түсінігін жетілдіру, баянды меңгеруіне көмектесу. Музыкалық тәжірибелік іскерліктерін дағдыларын қалыптастыру болып табылады. Оқушының бойында рухани мәдениеттің маңызы мен ажырамас келбетін байытатын музыканың әсері мол. Олардың бойында түсінігі, сезімдік қабілеттілігінің тұрақтылығы музыка тілінің ерекшелігін меңгеру. Музыка сабағында, сыныптан тыс уақыттарда бастауыш сынып оқушыларымен музыкалық тәрбие жұмысын жүргізе білуге, күнделікті өмірге музыка өнерінің тәрбиелік мүмкіндіктерін кеңірек пайдалана білуге даярлау. Негізгі мақсаты: оқушының бойында рухани мәдениеттің аса маңызды ажырамас бөлігі музыкалық мәдениетті қалыптастыру арқылы шығармашылық қабілеттерін арттыру. Отанға, өз халқына деген сүйіспеншілік, халық музыкасына, өз халқының рухани мәдени мұрасына, салт-дәстүріне сезімдерін оятады. Әр түрлі ұлт өкілдерінің бір-біріне деген достық, ұлт аралық бірлікке сезімдерін ояту, оны жетілдіру. Балалардың музыка арқылы түсінігін сезіну қабілетін музыка ерекшелігін меңгеру. Бүгінгі таңда балаларды жастайынан өнерге баулу музыкалық тәрбие арқылы жаңа тұлғаны, жаңа адамды тәрбиелеп қалыптастыру. Сухомлинский былай деді: «Музыка адамның табиғаттың әсемдігінен, еңбекке деген құлшынысын арттырады, музыканың арқасында адамның айналаға, өмірге, тіпті өзіне деген көзқарасты өзгертеді». Оқушыларға музыкалық тәрбие беру олардың өнерге деген сезімін ояту, таңдаулы халықтың шетелдік және классикалық музыкасын, Қазақстан композиторларының шығармаларын сүйіп тыңдай білуге дағдыландырып үйрету негізінен музыка сабағында, іске асырылады

Әдебиеттер

1. Ақынжанов М. Қазақтың тегі туралы: Қысқаша шолу / М. Ақынжанов. – Алматы: Қазақ мем-т баспасы, 1957. – 161 б.
2. Асқарбекова Ф. Айтыс өлеңдерінің тәрбиелік мәні / Ф. Асқарбекова // Қазақстан мектебі. – 2001. – №2. – 40-43 б.
3. Балтабаев М.Х. Педагогическая культурология: учебное пособие / М.Х. Балтабаев. – Алматы: РИК, 2000. – 268 с.

Роль музыкальной культуры в формировании личности

А. Байдильдинова

Учитель музыки СОШ №2, г. Павлодар, Казахстан

Аннотация

В статье говорится о воспитании музыкальной культуры учащихся. Урок музыки в школе является главным средством воспитания подрастающего поколения. Одной из главных проблем музыкального и эстетического воспитания является развитие эстетического вкуса и культуры восприятия окружающего мира. Одной из главных целей воспитания подрастающего поколения является всестороннее развитие личности.

Ключевые слова: музыкальное воспитание, казахский фольклор, духовная культура, приучать к искусству, эмоциональное звучание.

The role of musical culture in shaping the personality

A. Baydildinova

music teacher school №2, Pavlodar, Kazakhstan

Summary

The article deals with the education of the musical culture of the students. Music lesson at school is the main means of educating the younger generation. One of the main problems of musical and aesthetic education is the development of aesthetic taste and culture of perception of the world. One of the main goals of educating the younger generation is the all-round development of the individual.

Keywords: music education, Kazakh folklore, spiritual culture, to teach the arts, emotional resonance.

УДК 371.3

**БЕЙІНДІК ОҚЫТУ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЖЕКЕ ҚЫЗЫҒУШЫЛАРЫ МЕН
ҚАБІЛЕТТЕРІН ҚАНАҒАТТАНДЫРУ ЖҮЙЕСІ РЕТІНДЕ*****А.Қ. Нұрғалиева****педагогика ғылымдарының докторы, профессор,
Павлодар мемлекеттік педагогикалық институты, Павлодар, Қазақстан****А.Қ. Нұрғалиева****педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент,
Павлодар мемлекеттік педагогикалық институты, Павлодар, Қазақстан**Аңдатпа*

Мақалада бейіндік оқыту тұжырымдамасына сәйкес бейіндік оқыту жүйесі оқушылардың жеке тұлғалық ерекшеліктерін, қабілеттерін, сапалы білім беруді толығымен қанағаттандыруға бағытталғандығы зерттелген. Бейіндік оқыту жүйесі оқушылардың жеке қызығушылықтары мен қабілеттерін, оқушылардың кәсіби талпыныстарын толық қанағаттандыру үшін және сапалы білім беруді қамтамасыз ету үшін жағдайлар жасауға бағдарланады.

Тірек сөздер: бейіндік оқыту, танымдық қабілеттер, бейін, бейіндік пәндер, жеке тұлғалық бейімділі, саралау.

Бейіндік оқытуды енгізудің өзектілігі қазақстандық білім беру жүйесінің қазіргі кезде модернизациялау кезеңінде және бейіндік оқыту рөлінің заманауи әлемнің қоғамдық өмірінде маңызды болғанына тікелей байланысты. Әлемде болып жатқан радикалды өзгерістер білім беруге қоғамдық талаптардың өзгеруіне және оларды қанағаттандыру қажеттілігіне әкеледі. Бұл инновациялық үдерістердің жүзеге асырылуына септігін тигізеді. Соның бірі – жоғары сынып оқушыларына бейіндік оқыту жүйесін енгізу болып табылады. Философиялық антропология тұрғысынан қарағанда заманауи білім беру мақсаты өзбетінше іс-әрекет жасауға қабілеттілігіне, өзіндік анықталуына, жеке тұлға ретінде жүзеге асырылуына, рухани-адамгершіліктік құндылықтарға жүгінуіне тәрбиелеу қажет. Жоғары сынып оқушыларын бейіндік оқыту осы мақсатқа қол жеткізу мүмкіндіктерінің бірі болып табылады.

Бейіндік оқыту жүйесі оқушылардың жеке қызығушылықтары мен қабілеттерін, оқушылардың кәсіби талпыныстарын толық қанағаттандыру үшін және сапа-

лы білім беруді қамтамасыз ету үшін жағдайлар жасауға бағдарланады. Білім беру сапасын көтерудің, мемлекеттің және қоғамның, тұлғаның өзекті және келешектегі қажеттіліктерін жүзеге асырудың бірден бір құралы ретінде қарастырылады [1].

Қазақстан Республикасында бейіндік оқытуды дамыту тұжырымдамасына сәйкес бейіндік оқыту – кәсіптік білім беру бағдарламаларын игеруге дайындау, олардың кәсіптік бағдарлары үшін жағдай жасау, оқушылардың арнаулы бейімділігі мен қызығушылығын, танымдық қабілетін ескеруге бағытталған білім беру үдерісінің құрылымы мен мазмұнын ұйымдастыру түрі, жоғары сыныптағылардың оқуын даралау мен саралап жіктеудің педагогикалық жүйесі деп атап көрсетілген.

«Бейін» сөзінің анықтамасын бізді қызықтыратын мағынада қарастырамыз. Д.И. Ушаков сөздігінен «бейін» – дегеніміз қандай да бір мамандық үшін талап етілетін білім мен дағдылардың жиынтығы [2]. С.И. Ожегов сөздігінде бейін – қандай да бір мамандықты сипаттайтын және өндірістік немесе оқу бағытының сипатының ерекшеліктік белгілерінің жиынтығы [3]. Біз қарастырып отырған «бейін» сөзінің мағынасы аталған сөздіктерде былай көрсетілген: маман бейіні, инженер металлург бейіні, кәсіпорын бейіні, заманауи орыс тілінің сөздіктерінде бар, бізді қызықтыратын мағынада «бейін» сөзінің институционалды және тұлғалық құраушыларын сақтау мақсатымен бұл мағынада мектеп бейіндері былайша анықталуы мүмкін:

а) заманауи білімнің пәндік құрылымымен сәйкес бөлінетін жалпы білім беретін мектептің жоғары сатысындағы білім беру бағыты;

б) ғылымның, техниканың, өнердің сол немесе басқа салаларында оқушы меңгеруі тиіс кәсіби құзыреттіліктер жиынтығы, бейіндеу оқушылардың танымдық мүдделеріндегі бар ерекшеліктерді бейнелейтін дифференциалды үдерістерді ғана білдіріп қоймады.

Ол екі жақты даму синтезі: сараланған және интеграцияланған ғылым мен білімдегі интеграцияның тенденцияларының объективті негізі. Әлемнің материалды бірлігі, материяның қозғалыс формаларының бір-бірімен байланысы. Адамның қоғаммен, табиғатпен, техникалық жүйелермен қарым-қатынасына байланысты пайда болған қазіргі заманның ауқымды мәселелері пәнаралық зерттеулерде түрлі ғылымдардың әдістерін қолдануды талап етеді.

Педагогикалық теория мен тәжірибе заманауи ғылымда болып жатқан интеграциялық үдерістерді толық түрінде бейнелейді, олар пәнаралық байланыстардың күшеюіне аралас ғылыми пәндерінің негіздерін интеграциялап құрастырудан көрінеді. Бейіндеу бағдарына ұқсас объектілер мен таным әдістері бар пәндерден қалыптасатын «бейін» сөзі көптеген жағдайда интеграцияналды теңдеулермен бейнеленеді.

Нақты объектілеріне қарай ғылымдар жаратылыстану, гуманитарлық, техникалық болып бөлінеді. Ғылыми білім құрылымында арнайы орынды математика алады, себебі математика ғылымы оқытатын заңдылықтар бейнеленбейтін материяның салалары жоқ, әсіресе құрылым қасиеті жоқ және философия адам болмысының негізгі принциптері мен негіздері туралы, адамның табиғатқа, қоғам мен рухани өмірге қатынасының жалпы маңызды сипаттамалары туралы білім жүйесін жасайтын әлемді тану мен қоғамдық сананың ерекше формасы болып табылады. Философия жеке оқу пәні ретінде жалпы білім беретін оқу орындарының оқу жоспарына енбейді. Ғылымдардың әрқайсысы жеке бейін түзе алады (биологиялық, математикалық, географиялық және т.б.) Бірақ бейіндік білім берудің міндеттерінің бірі жоғары оқу орнына түсуге даярлық, сондықтан бір ғана пәнді күшейту дұрыс емес.

Қазіргі кезде бейіндік пәндерді тандаудың екі тәсілі бар – біріншісі – білім аралық жіктеу, екіншісі – оқушылардың қалауы бойынша жеке оқу жоспарларын құру. Ғылымаралық жіктеу – бұл жеке оқу жоспарларының негізінде бейінді құрайтын пәндердің әртүрлі болуының мүмкіндігін білдіреді. Бұл жеке оқу жоспарын құрудың негізгі өлшемдері болып табылады. Оқушылардың қызығушылықтары білімнің нақты саласындағы кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру міндеттерімен сәйкес анықталады.

Ғылымаралық синтез негізінде бейіндерді қалыптастыру мәселесі бойынша Б.М. Кедров ғылымаралық синтездің 2 түрін бөліп көрсетті: Пәннің сала ішілік (циклдік), сала аралық (цикларалық). Бұлардың әрқайсысы бейінді қалыптастыруға ұсынылуы мүмкін. Тәжірибелік байланыстырудың бейіннің құрамына ене алатынын кейбір пәндер арқылы қазіргі интеграция курстарынан көруге мүмкіндік бар. Мәселен «биология» оқу пәніне әкелетін физиология, экология негіздері мен өсімдіктер, жануарлар жүйесі, анатомия, адамның физиологиясы мен гигиенасы, пробиология, генетика және т.б.

География оқу пәні өзіне физикалық және экономикалық география, геология, метеорология, демография, этнология және т.б. пән білімдерін өзіне қамтиды. Мынандай сұрақ туындауы мүмкін: бұл ғылымдардың мектеп жағдайында білім беретін жеке оқу пәндеріне бөлінуі қаншалықты маңызды? Циклдік және циклалық байланыстар негізінде бейіндерді қалыптастыру маңыздырақ. Циклдер толық объекті бойынша бөлінеді. Олардың әрқайсысы қиын ұйымдастырылады. Өзіне зерттеу объектісі бар көптеген ғылымдарды қамтиды. Циклді гуманитарлы білім беру деп көрсетуге болады. Оған келесі топтар кіреді: адам, оның қалыптасуы мен адамзат қоғамы, оның тарихы, тілі. Негізгі гуманитарлық ғылымдар психология, педагогика, эстетика, культурология, экономика, социологияны қамтиды.

Жалпы білім беретін мектептердің оқу жоспарларында оқу пәні ретінде бұлардың көпшілігі жоқ, кейбір мектептегі білім беру мазмұнына дәстүрлі кіретін пәндер құрамында бұлардың бөліктері ғана болуы мүмкін. Бейіндерді қалыптастырғанда олардың кейбіреулері (мәселен құқықпен экономика) бірлесіп кетуі де мүмкін. Әрбір циклдың пәндік танымы кең болатындықтан олар циклішілік бейіндерге бөлінеді (мәселен химия-биология, химия-физика және т.б.) бірақ бұл цикларалық бейіннің болу мүмкіндігін жоққа шығармайды.

Ерекше таным саласын көрсететін мәдениет болып табылады. Ол күрделі құрылысты иемденеді. Көркем мәдениеттің әр саласы бейіндік мектепте өз орнын табуы тиіс. Бірақ бұл мүмкін емес, себебі мәдениеттің түрлі салалары бойынша мамандарды дайындайтын арнайы оқу орындары бар. Дәстүрлі түрде жалпы білім беру, әдебиет, мәдениет, сурет сияқты гуманитарлық бейіндердің кіруі мүмкін. Т.В. Черникова, М. Шелер бейіндік оқытуды философиялық антропология тұрғысынан қарағанда заманауи білім берудің мақсаты тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыруына, өзін-өзі анықтауына, өзіндік іс-әрекетке тәрбиелеу қабілеттеріне бағытылығы ретінді қарастырады [4].

Жоғары сынып оқушыларын бейіндік оқыту мақсатқа жету жолдарының бірі болып табылады. Бейіндік оқыту тұжырымдамасына сәйкес бейіндік оқыту жүйесі оқушылардың жеке тұлғалық ерекшеліктерін, қабілеттерін, сапалы білім беруді толығымен қанағаттандыруға бағытталғандығы зерттелген. Психологиялық және педагогикалық әдебиеттерде бейіндік оқыту жүйесін ендірудің түрлі аспектілері көрсетілген:

– Бейіндік оқыту жүйесін нормативті-құқықтық қамтамасыз ету (М.В. Рыжиков, А.А. Кузнецов).

– Бейіндік оқытуды ұйымдастырудағы отандық және шетелдік тәжірибелерге талдау (Т.Б. Захарова, М.В. Кларин).

– Бейіндік оқытуды ұйымдастыру мен оны әдістемелік қамтамасыз етуді (Д.С. Ермаков, Н.В. Немова).

– С.Ю. Рубцова, И.Г. Шамсутдинова, бейіндік оқыту жүйесін психологиялық педагогикалық тұрғыда зерттеді.

– С.М. Пан, К.М. Ушакова, еңбектерінде бейіндік оқытуды басқару мүмкіндіктерін қарастырған.

– Бейіндік оқыту жүйесінде оқушылардың жетістіктерін бағалау мүмкіндіктерін Ю.О. Лобода, Т.Г. Новикова, еңбектерінде қарастырылды.

– Ал, Е.Н. Макарова, Е.Л. Рачевский жоғары сынып оқушыларының жеке білім траекториясын құру жолдарын зерттеді.

– Т.И. Шамова, И.Д. Чечель бейіндік оқыту жүйесінде жұмыс атқаратын педагогты даярлауға қойылатын талаптарды қарастырды.

Жоғарыда айтылған зерттеулерге талдау арқылы жоғары сынып оқушыларын бейіндік оқыту жүйесінің маңызды сипаттамаларын айқындауға мүмкіндік берді. Жоғары сынып оқушыларын бейіндік оқытудың педагогикалық жүйесі ресурстарды пайдаланудың тиімділігін, сапасын және қолжетімділігін көздейді.

Отандық және шетелдік тәжірибелерге талдау жасау, бейіндік оқыту жүйесінің негізі саралау екенін көрсетті. Саралауды оқытудың теориялық негіздерін қалыптастыру мүмкіндіктерін И.Э. Унттың, Т.Б. Захарованың, Б.Г. Ананьевтың, психологиялық-педагогикалық зерттеулері алдыңғы орынды иеленеді. Жоғары сынып оқушыларына берілетін білім, оқушылардың жеке мүмкіндіктері мен білім алуға қажеттілігіне сай болуын қарастырады. Бейіндік оқытудағы білім сапасы, жеке тұлғаның бойында қалыптасқан талаптарына сай білім беру нәтижесі болуын қарастырады. Білім берудің тиімділігі, білім мазмұнын жеткізу құралдарына сай нәтижелі болатынын қарастырады.

Оқушылардың жеке тұлғалық бейімділігін, қабілетін, кәсіпті иеленуге деген қажеттілігін толық қанағаттандыру үшін, білім берудің қолжетімділігі мен заманауи білім беру үшін ерекше педагогикалық жүйе қажет, ал оның өзі мынадай қағидаларға негізделеді: дифференциациялау, интеграциялау, вариативтілік, оқытуды даралау, дамытушылық, бейіндік оқытудың іс-әрекеттік сипаты. Енді осыларға жекелей тоқталсақ. Саралап оқыту проблемасын талдауды осы ұғымның өзін қарастырудан бастайық. Өйткені қазіргі кездегі психологиялық және педагогикалық әдебиеттерде бұл ұғымның бірыңғай жалпы қабылданған анықтамасы жоқ. Бұл ұғымға әр түрлі авторлардың берген анықтамаларында да, күнделікті мектеп тәжірибесінде пайдалануында да едәуір айырмашылықтар кездеседі. Ю.К. Бабанский, М. Шахмаев және т.б. ресейлік дидактардың еңбектерінде саралау, негізінен, оқушылардың дара ерекшеліктері және мұғалім – оқушы арасындағы өзара ерекше байланыс ескерілетін оқытуды ұйымдастырудың арнайы формасы ретінде қарастырады.

Бейіндік оқытудағы саралаудың тереңдігіне қарай – білім беру жүйесі компоненттерінің түрлі дәрежесіне сай (мысалы, гуманитарлық және жарытылыстану-математикалық бейіндердің жоғары дәрежеде саралануы, ал құқықтық және әлеуметтік-экономикалық, яғни бір бейінге жататын бағытта орта дәрежеде) саралануы байқалады. Саралап оқытудың педагогикалық қағидасына сай бейіндеу түріне қарамай барлық оқушыларға негізгі жалпы білім беру қажет.

Мектептегі білім беру үдерісінің тәжірибесіне бейіндік саралаудан тыс деңгейлік саралауды ендіру қадамдары оқытудың педагогикалық тиімділігінің көтерілуіне алып келмегендігі мәлім. Бұл оқытудың деңгейлік саралануы оқушының оқу мүмкіндігі туралы антропологиялық екі жақты ойлауға сүйенуімен байланысты. Бейіндік саралау маңыздырақ болып табылады, себебі оның негізінде оқушының түрлі арнайы қызығушылықтары мен қабілеттері,

өздерінің қызығушылықтары бойынша оқуға тең мүмкіндіктерінің болуы туралы антропологиялық, шындыққа жақын ой жатыр. Сондықтан бейіндік саралау деңгейлік саралау мәселесін бір уақытта шешуге мүмкіндік береді, себебі шындығында бейіндік және бейіндік емес (базалық) пәндер бойынша талаптар деңгейі сараланады.

Сонымен қатар саралаудың мынадай кемшіліктері де бар, мысалы саралау жүйесінде оқушылар қоршаған ортаны тұтас күйінде қабылдай алмайды (оның түрлі қырларының интеграциясын, яғни оқу барысында білімді меңгеру өзінің міндеті деп түсінеді). Сондықтан оқушыларды бейіндік оқыту табысты жүзеге асу үшін тек қана саралау ғана емес, интеграциялық – жүйенің жеке элементтерінің немесе оның бірыңғай мақсаттарға жету үдерісіндегі өзара тәуелділік орын алуы тиіс. Г.Б. Захарова оқу барысындағы саралауды оқыту мазмұнының вариативтілігіне, әдістері мен интенсивтілігіне сай байланыстырады.

Вариативтілік – бұл оқушылардың өзгермелі білім беру қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне сәйкес бейінді таңдау үшін білім беру бағдарламалары немесе жеке білім беру қызмет түрлерін ұсынатын және құрайтын білім беру жүйесінің сапасы [5].

Саралау қағидасы білім беру үдерісін даралаумен тығыз байланысты. Даралау дегеніміз «жүйенің оқушылардың білім беру үдерісіндегі қажеттіліктері мен мүмкіндіктері, жеке қызығушылықтарын ескеруге бағытталуы». Оқытуды даралау проблемасы бойынша А.А. Бударныйдың, И.Д. Бутузовтың, Е.Я. Голанттың және т.б. еңбектері маңызды орын алады. Педагогикалық энциклопедияда даралау оқушылардың дара ерекшеліктерін, олардың даму деңгейлері мен оқуға деген қабілеттілігін ескеру арқылы оқыту тәсілдері, қарқыны таңдап алынатын оқу үдерісін ұйымдастыру ретінде анықталады. Зерттеушілердің көбісі бұл ұғымды шамамен осы мағынада қолданады. Мұнда көбінесе барлық оқушылардың міндетті түрде барлық ерекшеліктерін ескеру ұйғарылмайды. Зерттеушілер бірқатар сапалық қасиеттері бойынша ұқсас келетін қандай да бір топ оқушыларының ерекшеліктерін ескерумен шектеледі. Мұндай тұрғыдан қарау А.А. Кирсановтың даралау оқыту анықтамасында айқын байқалады. Ол оқу жұмысын даралауды сынып ұжымының, жеке оқушының және оқушы топтарының нақты танымдық мүмкіндіктеріне және іс-әрекет мақсаттарына сәйкес келетін және де оқыту мақсаттарын ескере отырып, оқушының әлеуеттік мүмкіндіктері деңгейінде оның оқу іс-әрекетін қамтамасыз етуге бағытталған тәрбиелік және дидактикалық құралдар жүйесі ретінде ашып көрсетеді. Яғни, оқытуды даралау дәл мағынасында емес, салыстырмалы түрде қолданылады.

Жоғары сынып оқушыларын бейіндік оқытудың тағы бір маңызды қағидасы оның дамушы, іс-әрекеттік сипаты болып табылады. Ол білім беру мазмұнының

практикалық бағытталуы мен оны меңгеру әдістерінің белсенділігінен құралады. Бұл қағиданы жүзеге асырудың көмегімен бейіндік оқытудың әлеуметтенген бағытына және түлектерді ары қарайғы еңбек қызметіне даяйындық жүзеге асырылады.

Әдебиеттер

1. *Тұжырымдама: Қазақстан Республикасында бейіндік оқытуды дамыту. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім беру академиясы, 2010. – 7 б.*
2. *Ушаков Д.М. Толковый словарь современного русского языка / Д.М. Ушаков; под ред. Н.Ф. Татьянченко. – М.: Альфа-Пресс, 2005. – 804 с.*
3. *Ожегов С.М. Словарь русского языка / С.И. Ожегов; под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой. – 18-е изд., стереотип. – М.: Русский язык, 1987. – 797 с.*
4. *Шелер М. Формы знания и образования / М. Шелер // Человек. – 1992. – №4. – С. 85-96.*
5. *Жолдасбекова С.А. Организация профильного обучения школьников: учебное пособие / С.А. Жолдасбекова, К.А. Дүйсенбаев. – Алматы, 2012. – 189 с.*

Профильное обучение как система обеспечения интересов и способностей учащихся

А.К. Нургалиева

доктор педагогических наук, профессор, Павлодарский государственный педагогический институт, Павлодар, Казахстан

А.К. Нургалиева

кандидат педагогических наук, доцент, Павлодарский государственный педагогический институт, Павлодар, Казахстан

Аннотация

В статье рассматриваются проблемы организации профильного обучения в современной школе. Профильное обучение как система организации образовательного процесса, обеспечивающая дифференциацию и индивидуализацию обучения старшеклассников, структура и содержание которого направлены на удовлетворение интересов и склонностей учеников, создает условия для их ориентации в выборе будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: профильное обучение, познавательные способности, профиль, профильные предметы, дифференциация.

*Profile educating as system of satisfaction
of interests and of capabilities of schoolchildren*

Ау.К. Nurgalieva
Doctor of Sciences in pedagogy, professor of the Pavlodar state
pedagogical institute, Pavlodar, Kazakhstan

Ак.К. Nurgalieva
Candidate of Sciences in pedagogy, associate professor of the Pavlodar
state pedagogical institute, Pavlodar, Kazakhstan

Summary

In the article the problems of organization of the profile educating are examined at modern school. Profile educating as a system of organization of educational process, providing differentiation and individualization of educating of senior pupils, structure and maintenance of that sent to satisfaction of interests and inclinations of students, creates terms for their orientation in the choice of future professional activity.

Keywords: profile educating, cognitive capabilities, profile, profile objects, differentiation.

УДК 37.035.6

МЕКТЕПТЕРДЕ МУЗЫКА ПӘНІ АРҚЫЛЫ ХАЛЫҚТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДІҢ
МӘН-МАҒЫНАСЫ

Д.С. Рахметова

*Қалижан Бекхожин атындағы №12 ЖОББМ
музыка пәнінің мұғалімі, Павлодар, Қазақстан*

Аңдатпа

Мақалада автор мектептерде музыка пәні арқылы халықтың тәрбие берудің мән-мағынасы туралы айтылған. Музыка шығарманың жалпы сипатын анықтайды, әннің сөзін музыкалық құралдар арқылы жарқын бейнеленгенін ескертеді деп пікір білдірілген. Халық музыкасы балалардың ақыл-ойына, сезіміне әсер етіп балалардың шығармашылық қабілетін арттырады. Мінез-құлық мәдениеті көп ретте адамгершілік нормаларымен тығыз байланыстары көрсетілген.

Тірек сөздер: музыканы қабылдау, шығарма, халықтық тәрбие, ұлттық мәдениет, тәрбие жұмысы.

Басқа өркениетті елдермен тереземіз тең болу үшін терең мағыналы, кең ауқымды «Ел болам десең, бесігіңді түзе» деген мақал тегін айтылмағаны жөнінде ойланған артық емес. Егеменді елдің ертеңі – оқу-біліммен өнегелі тәрбиемен өлшенеді. Бала болашағы – бір отбасының ғана емес, бүкіл қоғамның, халықтың, тұтас бір ұлттың бүгінін ертеңімен жалғайтын алтын көпір – асыл мұрат. Әр отбасында дүниеге келген сәби, өсіп жатқан жас буын, ата-анасының ғана емес, туған елінің ертеңгі арқасүйер азаматы, төл ұлтының туын көтерер перзенті. Сондықтан жас ұрпақтың дені сау болып өсіп, уақытында білім алып, жүрек қалауы мен еңбекке араласып, туған Отанына қызмет етуіне қамқор болу бір ғана ата-ананың емес, қоғамның, оны басқаратын мемлекеттің биік борышы, абыройлы міндеті екені даусыз.

Музыканы қабылдау ақыл-ой үрдісімен де тығыз байланысты, яғни балалардың дыбыс үніне зейінді байқағыштықты, тапқырлықты талап етеді. Балалар дыбыс үніне құлақ салғанда, ұқсас және өзгеше дыбыстарды салыстырып, олардың бейнелік мәнімен танысады, көркем бейненің мағыналық ерекшеліктерін байқайды, шығарманың құрылымын түсіне білуді үйренеді. Шығарма орындалып болған соң, тәрбиешінің қойған сұрақтарына жауап бергенде бала алғашқы тұжырымдарымен салыстыруларын айтады.

Музыка шығарманың жалпы сипатын анықтайды, әннің сөзін музыкалық құралдар арқылы жарқын бейнеленгенін ескертеді. Мұндай сезімді баға беруге алғаш ұмтылуда ақыл-ойдың алғыр болуын қажет етеді және оған ұстаз бағыт беріп отырады. Мысалы, Д. Ботбаевтың «Отан ортақ үйіміз» әнін тыңдағанда олар Отанымызды мадақтаған шаттық қуаныш сезімін байқатады. Баланы халықтық тәрбие және ақыл-ой тұрғысынан жетілдіре отырып, оның қабылдау және көз алдына елестету қабілетін жандандыратын, ой қиялын оятатын кішкентай да болса шығармашылық көріністерін барынша демеп, қолдап отыру керек. Өнер баланың әлемді тануына, саналылыққа, халықтың мәдени мұрасы байлығынан рухани сусындауына, батылдық сезімдеріне, азаматтық, адамгершілік қасиеттерге бір сөзбен айтқанда жан-жақты адам болып қалыптасуына тәрбиелейді. Балалардың өнерге деген құштарлығын арттырудың бірден-бір жолы сазды әуен мен сиқырлы күй тыңдатып, әсіресе ұлттық аспаптардан домбыра мен қобыз үнін тыңдатып, олардың музыка сырын түсіне білуі-не жол ашу, еліктіру.

Күй – қазақтың рухани мәдениетінің аса маңызды саласы. Халық композиторларының күйлері ұлы оқиғаларды, өмір шындығын суреттеген. Халық күйшілері әр түрлі ортада, әрқилы тұрмыста өмір сүргендіктен күйлердің айтайын деген ойы-мағынасы сан алуан.

Сондықтан біздің оқушыларға өнерде де жақсы мен жаманның, өтірік пен шындықтың қатар жүретінін, әрқашанда шындық, әділдік жеңетінін, нағыз

халық үшін жазылған музыкалық шығарма ғана мәңгі өмір сүретінін білдіру басты мақсатымыз. Сонымен қатар, халық музыкасы балалардың ақыл-ойына, сезіміне әсер етіп балалардың шығармашылық қабілетін арттырады. Күй өнері және оны өмірге келтірген күйші-композитордың өмірін насихаттауға көп көңіл бөлемін. Ол үшін күй тыңдаудың алдында шығарма туралы қысқаша мәлімет беріп, көрнекті құралдар арқылы балалардың санасын оята отырып, домбырамен немесе күй табақтан күйді тыңдауға үйретемін. Ол жас бүлдіршіндерді өз халқының мәдениеті мен өнерін түсініп, бойына сіңіре білуге бірден бір тиек боларына күмәніміз жоқ. Баланы қай нәрсеге қызықтыра білсең, сәби қабілетінің ұшан-теңіз екендігіне көзіңіз жетеді. Биылғы жылы бақшамызда алған міндеттемеміз, егеменді еліміздің қадір, қасиетін қастерлеп, Отан сүю, «Отан – отбасынан басталады» – деген қағиданы алға тартып, «Гүлдей жайна, Қазақстан» – атты мерекелік ертеңгілік ұйымдастырдық.

Ұлттық мәдениетіміздің түрлеріне: халық билері мен ән-күйлеріне, халық аспаптары арқылы төл мәдениетке ерекше көңіл белдік.

Бастауыш сынып оқушыларының мінез-құлық мәдениетін тәрбиелеудің негізгі шарттары Қазақстан Республикасының халыққа білім беру жөніндегі Заң негіздерінде оқыту мен тәрбиелеудің басты принциптері: оқыту мен тәрбиенің бірлігі, балалар мен жастарды тәрбиелеудегі мектептің, отбасы мен жұртшылықтың өзара ынтымағы; жас ұрпақты оқыту мен тәрбиелеудің, өмірмен байланысы; білімнің ғылыми сипаты, ғылымның, техниканың, мәдениеттің ең жаңа жетістіктері негізінде ұдайы жетілдіріліп отырылатындығы айтылған.

Бастауыш сыныптардағы тәрбие жұмысының, нақты мазмұны мен әдістемесі осы принциптердің негізінде жасалады. Балалар бастауыш мектепте мәдени мінез-құлықтың негізгі ережелері жөнінде аса үлкен көлемдегі білімдерді игеріп, оларды саналы түрде орындауға әдеттенуге тиіс. Әдептілік пен мінез-құлықтың нақты ережелері өте көп, оқушыларды олардың бәрімен бірдей таныстыру өте қиын. Өмірде балалар бірінші рет кездесіп отырған жағдайлар жиі ұшырасып жатады. Сондықтан да, оқушыларға мінез-құлық ережелерін үйретумен бірге, ереже рухына сай әрекет етуге, яғни жаңа жағдай кезінде бұрыннан жақсы мәлім ережелер негізінде, әрекеттің дұрыс жолын таба білуге баулу керек. Бұл – күрделі міндет. Балаларды мінез-құлық ережелерін мектепте, көшеде, қоғамдық орындарда орындауға баулу керек.

Мінез-құлық мәдениеті көп ретте адамгершілік нормаларымен тығыз байланысты. Мәселен, сыпайылықтың, ілтипаттылықтың, әдептіліктің, дәлдіктің көптеген нақты ережелерінің негізінде отанымыздың адамгершілік, ұжымдық, достық, жолдастық, өзінің мінез-құлқы мен қылықтары үшін жауапкершілік сияқты моралдық принципі жатыр. Бала біртіндеп нақты ережелерді адамгершілік

көзқарас тұрғысынан орындау қажет екендігін түсініп, бағалай бастайды. Әдет пен дағдының бірлігі тұрақты мінез-құлыққа ие болуға, жеке бастың ілі бір қасиеттерін қалыптастыруға көмектеседі. Әрқашан да сыпайы, міндетті, дәл болу дегеніміз – сыпайылық, дәлшілдік, міндеттілік сияқты қасиеттерді игергендік деген сөз. Баланың, өз мінез-құлқын түсінуі мұғалімнің басшылығымен, ұжымның қалыптасып келе жатқан қоғамдық пікірінің әсерімен біртіндеп жүзеге асатын болады. Баланы тәрбиелеу, оның жеке бастық қасиетін қалыптастыру күнделікті өмірде жүзеге асырылады.

Сондықтан оқушының, күнделікті өмірі мен ісінің әр түрлі, мазмұнды болуы, жоғары адамгершілік қатынасқа құрылуы өте маңызды. Қиындықтары, табыстары мен сәтсіздіктері сөзсіз болмай қоймайтын соны білімдер алу, дүниені тану процесінің өзі төменгі сынып оқушылары үшін қуаныш процесіне айналуы тиіс. Жолдастарымен қарым-қатынас жасау, жаңа достар табу, ұжымдық жұмыстар мен ойындар, бірге қайғыру, еңбек және қоғамдық пайдалы еңбекке араласу басқа еш нәрсемен салыстыруға келмейтін қуаныш сыйлайды. Бала мектепке түскеннен кейін жүйелі қоғамдық мәні бар қызметпен, оқумен тұңғыш рет айналысып, балалардың үлкен ұжымдық мүшесіне айналады. Мұнда баланың қоғамдық белсенділігін, дербестігін, адамгершілігін қалыптастыру процесі жаңа бейнеге ие болады.

Адамгершілік тәрбиедегі сабақтастықтың педагогикалық негізі мынада: баланың мектеп жасына дейінгі кезеңде пайда болған мінез-құлық, ересек адамдармен және құрбы-құрдастармен қарым-қатынас формалары, моральдық білімі, қарым-қатынасы және сезімі бастауыш сыныптарда дамуға тиісті жаңа формалардың негізі болып табылады. «Жақсы мінез-құлық пен ақылкүші болып, екеуі біріккенде – бұлар адамшылық қасиеттер болып табылады. Жақсы мінез-құлық пен ақыл күші бірдей болып келсе, біз өз бойымыздан және өз әрекеттерімізден абзалдық пен жетілгендікті табамыз және осы екеуінің арқасында біз игі, игілікті және қайырымды адам боламыз: біздің өмір бейнеміз қайырымды, ал мінез-құлқымыз мақтаулы болады» – деп жазған әл-Фараби.

Бастауыш сынып оқушыларының жағымсыз қасиеттері: бір беттілігі, ашушаңдығы, ұяңдығы, әдепсіздігі, тынышсыздығы, тәртіпсіздігі, дөрекі сөйлеуі және т.б. жағымсыз жақтармен ерекшеленеді, мұғалім бұлармен күрес жүргізуі қажет. Бұл сапалардың көбісі әлі берік орнықпаған, тек уақытша психикалық ерекшеліктері болып табылады, бұл салалар келешекте олардың мінез-құлқына сіңісіп кетпеуі тиіс. Кейбір мектеп оқушылары өтірік айтуға бейім тұрады, бір нәрсені өте өсіріп, әдемілеп, мақтап сөйлейді. Мұның себебінің бірі – ойлап тапқанына өзін сенуге мәжбүр ететін баланың күшті қиялы болып табылады. Бірте-бірте бұл қасиет жоғалады. Кейде оқушы жасаған жағымсыз істердің ізін

жауып, өзін кінәлі санамай, жалған ұялушылық сезімімен ғана біреуден кешірім сұраудан бас тартады. Осындай себепке байланысты бір беттілік танытып, жан түкпірінде өзін теріс деп есептесе де, өз айтқанынан қайтпайды. Балалардың мінез-құлқына айналасындағылардың ықпалы күшті. Балалар мінез-құлқының ерекшеліктерінің бірі – еліктегіштік. Егер бала жақсы өнеге көрсеткен адамдармен араласса, бұл жақсы нәтиже береді.

Мұғалімнің мінез-құлқы, оның сырт бейнесі, басқа мұғалімдермен, ата-аналармен, оқушылармен қарым-қатынас стилі оқушы тәрбиелілігін қалыптастыруда шешуші маңызға ие. Мұғалімнің мінез-құлқы оқушы ұқсауға тырысарлық үлгі болуға тиіс.

Тәрбие жұмысының тиімділігі көп ретте педагогикалық ұжым мен жанұяның үйлесімді жұмыс істеуіне байланысты. Мінез-құлық мәдениетін тәрбиелеуде ата-аналардың да жеке бастық үлгісінің маңызы зор. Балалар үлкендерді, олардың тәртібін, өзара қарым-қатынасын, сөйлеу мәнерін қадағалап жүреді. Егер ата-ана бір-біріне ілтипатты, сыйлы, сыпайы, бір сөзді болса, олардың балалары да жақсы тәрбиелі болып өседі. Семьяда сыйластық сақталмаса, үлкендер бір-бірін сыйламаса, үйде тазалық пен тәртіп сақталмаса, бала бойында мәдени мінез-құлық дағдылары мен әдеттерін тәрбиелеу анағұрлым қиынға түседі.

Балалардың тәртіп ережелерін орындамаудың үлкен бір себебі оларды қоршаған ортаға байланысты. Мінез-құлық мәдениетін тәрбиелейтін үлкендердің өзі тәртібін қатал және міншілдікпен қадағалап, балаларға үлгі болуға тиіс. Мектептегі мұғалімдер оқушыларға қойылатын талаптарға біркелкі қарамайды. Сол сияқты жанұяда да үлкендер де педагогикалық көзқарасқа келгенде өзара ынтымақ емес. Мәселен, талаптардың сипаты, олардың кезектесуі және мөлшері әке мен шешеді, әже мен атада, жанұяның басқа мүшелерінде әркелкі болып келеді. Сол себепті де бала міндетті ережелерді орындай бермейді, үлкендердің әр түрлі талаптарына ыңғайлана салады. Осыдан келіп баланың үйде сыпайы, мектепте дөрекі немесе бұған керісінше болуы мүмкін. Егер ата-ана мен мектеп өзара тығыз байланыста болса, балалардың мінез-құлқына бірдей талап қойып отырса, мінез-құлық мәдениетін тәрбиелеу табысты болады.

Әдебиеттер

1. <http://5fan.ru/wievjob.php?id=39175>
2. Нұрсұлтанқызы Ж. Салт-дәстүрлік мәтіндердің ұлттық-мәдени ерекшеліктері / Ж. Нұрсұлтанқызы // ҚазМУ хабаршысы. Серия Филологическая. – 2001. – №1. – 37б.
3. Мырзатаева Б. Халықтық салт-дәстүрлердің бала дамуына ықпалы / Б. Мырзатаева // Ұлағат. – 2002. – №5. – 56 б.
4. Жумадуллаева А. Халық педагогикасы – тәрбие өзегі / А. Жумадуллаева // Ұлт тағылымы. – 2001. – №4-5. – 27-29 б.

5. Мұқанов С. Қазақ қауымы: тарихтық және этнографиялық шолу / С. Мұқанов. – Алматы: Ана тілі, 1995. – 304 б. – (Ата мұраң-асыл қазынаң).

Сущность народного воспитания на уроках музыки в школе

Д.С. Рахметова

учитель музыки СОШ №12 им. К. Бекхожина, Павлодар, Казахстан

Аннотация

В статье говорится о сущности народного воспитания в школе посредством уроков музыки. Особая роль отводится воспитанию музыкальной культуры и эстетическому воспитанию подрастающего поколения. Обозначены методы и приёмы работы на уроках музыки. Определены цели и задачи народности в обучении музыке в школе.

Ключевые слова: восприятие музыки, творчество, народное воспитание, национальная культура, воспитательная работа.

The essence of public education at music lessons at school

D.S. Rakhmetova

music teacher secondary school №12 them. K. Bekhozhin, Pavlodar, Kazakhstan

Summary

The article says about the nature of public education in the school through music lessons. A specific role for the education of musical culture and aesthetic education of the younger generation. Designated methods and techniques for working on music lessons. The aims and objectives of the nation, in teaching music at school.

Keywords: perception of music, creativity, public education, national culture, educational work.

УДК 37.035.6

ИНТЕРАКТИВТІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІ НЕГІЗІНДЕ ОРЫС МЕКТЕБІНДЕ
ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУ НЕГІЗДЕРІ*Г.М. Сергазина**№35 ГМ қазақ тілі мұғалімі, Екібастұз қ., Қазақстан**Аңдатпа*

Мақалада автор интерактивті оқыту әдістерін белгілі бір заңдылықтары мен ерекшеліктері бар белсенді оқу түрі ретінде қарастырды. Негізінде – адамдардың бір-бірімен тілдесуі барысында өз ойын, пікірін жеткізуі болады. Жеке шығармашылық жұмыс түріне де интерактивті тұрғыдан көңіл бөлінеді.

Тірек сөздер: интерактивті оқыту, тілдесу, қабілет, шығармашылық, тыңдалым, коммуникативтік.

Білім жүйесінің дамуы мен тұрақты қызмет етуін қамтамасыз ету, қоғам мен мемлекеттің даму шарттары көптеген дамыған елдерде мемлекеттік саясаттың басым бағыттарының бірі ретінде қарастырылуда. Мектеп оқушыларының зияткерлік әлеуетін қалыптастырып, оларды жеке тұлға ретінде дамыту мектептегі білім жүйесін жетілдірудің басты міндеті болып табылады. Бүгінгі жаһандану заманында еліміздің әлемнің алпауыт елдерінің қатарында тұрып, ұлттық құндылықтарымыз бен тілімізді, тарихымыз бен мәдениетімізді әлемге танытатын зиялы, білікті ұрпақ тәрбиелеу, міндетіміз. Сондықтан мұғалімнің алдында жан-жақты дамыған, өз елінің тілін, тарихын, мәдениетін жетік білетін, белсенді тұлғаны қалыптастыруға мүмкіндік туғызатын білімдік орта құру міндеті тұр. Елбасы Н.Ә. Назарбаев 2012 жылғы 27 қаңтардағы «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында мемлекеттік тілді дамыту туралы: «Тіл туралы жауапкершілігі жоғары саясат біздің қоғамымызды одан әрі ұйыстыра түсетін басты фактор болуға тиіс. Біз алдағы уақытта да мемлекеттік тілді дамыту жөніндегі кешенді шараларды жүзеге асыруды табандылықпен жалғастыра береміз. Кез келген тіл өзге тілмен қарым-қатынасқа түскенде ғана өсіп, өркен жаятынын әрдайым есте сақтаған жөн [1].

Бүгінгі білім жүйесінің белсенді азаматтық ұстанымы бар, шығармашылық тұрғыдан ойлауға, өмір бойы білім алуға дайын жеке тұлғаны тәрбиелеу басты міндеті. Осыған орай, мемлекетіміз мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту бойынша бес жылдық ұлттық жоспарды қабылдау

жөнінде нақты міндет қойды. Аталған міндет Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына кіруі процесінде де маңызды болып табылады. Білім беру нәтижелеріне табысты қол жеткізуді, алған білімін оқу және практикалық қызметте пайдалана алуын қамтамасыз ететін логикалық, конструктивті және сыни тұрғыда ойлау негіздерін қалыптастыру үшін 3 оқытудың тиімді нысандары мен әдістері енгізілетін болады. Мұғалімдердің оқытудың инновациялық әдістерін, қазіргі заманғы білім беру және ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануы қолдау табатын болады. Интерактивті, инновациялық, жобалық-зерттеу технологияларын, сандық инфрақұрылымдарды пайдалана отырып, сынып ұжымын жаппай оқыту нысанынан әрбір білім алушының жеке білім беру аймағын іске асыруға ауысу қамтамасыз етілетін болады [3].

Біз өзіміздің сабақтарамызда келесі әдістемелік тәсілдерді қолданамыз: сөйлесім әрекетінің түрлерін меңгертудің интерактивті әдістері.

Интерактивті оқыту әдістері белгілі бір заңдылықтары мен ерекшеліктері бар белсенді оқу түрі. Интерактивті оқыту әдістерінің негізінде сабақ барысындағы мұғалім мен оқушының және оқушылардың өзара ынтымақтастықтағы әрекеті жүзеге асады [3]. Оқушының жұптағы, ұжымдағы тіл үйрену іс-әрекетін ұйымдастыруда мұғалімнің рөлі ерекше. Мұғалім оқушысын пәнге қызықтыра отырып, сабаққа ынтыласын арттырып, білім дағдыларын, қазақша ойлау қабілетін дамытып отыруы қажет. Қазақ тілі сабағындағы интерактивті оқытудың басты тиімділігі мұғалімге оқу үдерісін түбегейлі өзгертуге, дидактикалық мақсатты шешуде оқытудың белсенді формаларын қолдануға мүмкіндік береді. Интерактивті оқыту әдістерінің негізгі принциптері деп төмендегілерді көрсетуге болады: лексикалық (оқу терминдерін, кәсіби лексиканы, шартты түсініктерді мұқият таңдау); рөлдік (оқушының түрлі рөлдерді орындауға қатысты қызметін практикалық мысалдар арқылы жан-жақты талдау); көзбен шолу (оқушылардың барлығын көзбен көре отырып, берілген тапсырмаларды орындауын қадағалап отыру); Өзін-өзі басқару (әр сабақта оқушылардың біреуі жетекшілік жасап, тапсырмалардың орындалуына бастамашыл болады); мультимедиялық (сабақта презентация, слайдтар, фильмдер, роликтер, бейнеклиптер және тағы басқа техникалық құралдарды белсенді пайдалану); интерактивті тақтаның көмегімен оқу материалдарын көрсету; психологиялық климаттың болуы (мұғалімнің топтағы белсенді қарым-қатынасты тұрақты түрде қолдап отыруы, талқылау кезінде оқушылардың арасында жағымды әрекет туғызу).

Айтылым – адамдардың бір-бірімен тілдесуі барысында өз ойын, пікірін жеткізуі. Сөйлем әрекетінің айтылым түрі қатысым әрекеті арқылы іске асады. Тіл үйрену сабағында ұжымдағы, жұптағы оқу іс-әрекетін қатысымдық негізде ұйымдастыруда мұғалімнің рөлі зор. Бұл ретте мұғалім оқушының жеке қабілетін,

мінез-құлқын ескеру керек. Әр оқушының ойлау қабілеті, білімі, жылдамдығы, ақпаратты меңгеруі бірдей емес. Бұл туралы профессор Ф.Ш. Оразбаеваның пайымдауы мұғалімге де, оқушыға да пайдалы. «Сөйлесуге үйретуде мұғалімге оқушының жеке басына тән өзіндік қасиеттерін, мінез-құлқы мен қабілетін үнемі ескеріп отыруға тура келеді.

Сонымен қатар, айтылымда жеке шығармашылық жұмыс түріне де интерактивті тұрғыдан көңіл бөлінеді. Мәселен, жобалар жасау әдісі бойынша талқылауға белгілі бір көлемді тақырып беріледі. Мұның өзі оқушыны өз бетінше жұмыс істеуге, шығармашылық тұрғыдан ізденуге, берілген тақырыптың көлемінде сөздік қорының молаюына, өз көзқарасын еркін жеткізуге машықтандырады.

Тыңдалым – оқушыларды есту арқылы қабылдаған ақпаратты түсініп, жинақтап, соған сәйкес сөзінің жауабын айта білуге үйрететін тілдік қатысымның күрделі түрі. Тыңдалымда оқушының есту дағдысы ескеріледі.

Тыңдалым арқылы оқушыға сөздердің дұрыс айтылуын, мәнерлеп оқуды, грамматикалық және лексикалық дағдысын қалыптастыру көзделеді.

Зерттеушілер сабақты мультимедиалық бағдарламасыз өткізуде оқушының тыңдалымдық бірліктерін дамытуда мынадай әдістерді қолдануды ұсынады: «оқытуды ұйымдастырудың (топтық, ұжымдық) әдісі, ақпаратты берудің аудиолық әдісі, көрнекілік әдісі, диалог әдісі, полилог, т.б. Бұл кезеңдегі оқушыларға тыңдалуға ұсынылатын мәтін мультимедиалық бағдарламадағы мәтінге байланысты таңдалып алынады және ол диалогтық сипатта болып, аудиотаспадан тыңдатылады. Бұл сол тілдік серіктестер топтарына (жұптарына) тыңдалған мәтінді түсініп-қабылдауға байланысты жұмыстар түрлендіріліп берілді. Жұмысты оқушылар топта (жұпта) өзара ақылдаса, ойласа отырып орындады [3]. Жұмысты бұлайша орындау арқылы оқушылар, біріншіден, бір-бірімен өзара әрекет етіп, коммуникативтік қарым -қатынасқа түседі; екіншіден, бірінің білмегенін бірі толықтыра отырып, бір-бірінен үйренеді; үшіншіден, топтасып, ұйымдасып жұмыс жасауға дағдыланады.

Мәтінге дейінгі жаттығулардың басты мақсаты мәтіннің лексикалық қиындықтарын азайту. Оқушы мәтінмен жұмыс істеуде белгілі бір қатысымдық міндеттерді шешу үшін тілдік материалға сүйене отырып, тілдік бірліктерді жүйелі қолдана білуге үйренеді. Мәтінге дейінгі жаттығулар интерактивті әдістердің топтық, жұптық жұмыс түрі арқылы тақтамен, таратпа материалдармен, мәтіннің үзінділерімен жұмыс істеу арқылы іске асады. Оның мақсаты мәтіннің мазмұнын түсіндірудегі тілдік қиындықтарды шешу, жеке сөздер мен сөз тіркестерінің мағынасын талдау, тілдік түсінікті қалыптастыру. Мәтінге дейінгі интерактивті әдістерді қолдану мәтінді тікелей оқуға дейін, оны тыңдап қабылдауын және түсінуін, ойлау дағдысын белсендіреді. Оқушылар үшін оқылатын мәтіннің

мазмұнын алдын ала түсінуге мүмкіндік туады. Бұл кезеңде «Ассоциация», «Мәтіннің ықтимал атаулары», «Ықтимал сөйлемдер» сияқты интерактивті тәсілдер қолданылады.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан жаңа саяси бағыты» Қазақстан халқына жолдауы.

2. Оралбаева Н. Орыс тіліндегі мектептерде қазақ тілін оқыту әдістемесі: жоғары оқу орындары студенттеріне арн. оқулық / Н. Оралбаева, К. Жақсылықова. – Алматы: Ана тілі, 1996. – 208 б.

3. Досмаханова Ә.А. Қазақ тілін мультимедиялық бағдарлама арқылы оқыту әдістемесі (гуманитарлық колледждердің орыстілді топтары үшін): педагогика ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертацияның авторефераты / Ә. Досмаханова. – Алматы, 2008. – 28 с.

Основы изучения казахского языка в русской школе с применением интерактивных методов обучения

Г. Сергазина

Учитель казахского языка ШГ №35, г. Экибастуз, Казахстан

Аннотация

В статье говорится об интерактивных методах обучения на уроках казахского языка. Особое внимание уделяется коммуникациям учеников. Приводятся примеры заданий на развитие коммуникативной компетентности учащихся. А также приводятся примеры видов и форм работы на уроках казахского языка.

Ключевые слова: интерактивное обучение, общение, способности, творчество, аудирование, коммуникативный.

The basis of the study of the Kazakh language in Russian schools with the use of interactive teaching methods

G. Sergazina

Teacher of the Kazakh language SH number 35, Ekibastuz, Kazakhstan

Summary

This article refers to the interactive teaching methods in the classroom of the Kazakh language. Particular attention is paid to communications students. Are examples of tasks for the development of communicative competence of students. And provides examples of the types and forms of work on the lessons of the Kazakh language.

Keywords: interaktivnoe training, communication skills, creativity, listening, communicative.

УДК 372.851

7 МОДУЛЕЙ КАК ВЕРНАЯ ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ КОНЦЕПЦИЯ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ «ФОРМУЛ ПРИВЕДЕНИЯ»

А.К. Хасенов

*студент кафедры физики и математики,
Павлодарский государственный педагогический институт,
Павлодар, Казахстан*

Н.К. Маиранов

*профессор кафедры физики и математики,
Павлодарский государственный педагогический институт,
Павлодар, Казахстан*

Аннотация

Статья посвящена методам, при использовании которых возможно повышение уровня понимания учащимися одной из тем по математике. Показаны современные методы обучения, включающие в себя 7 модулей, которые, в свою очередь, очень эффективно и результативно интегрируются в любой урок. На основе данного исследования автором предлагается использовать приведенные модули не в ходе одного урока, а в цепи занятий, так как внедрить их в один академический час не представляется реальным.

Ключевые слова: верные концепции, 7 модулей обучения, таксономия Блума, роль учителя, коллаборативная среда, взаимообучение, критическое мышление, наблюдать, направлять.

Любая деятельность педагога, будь то исследование или решение какой-либо проблемы, научно корректна и эффективна, если в основе его деятельности лежит хорошо осмысленный и правильно реализованный методологический подход [1]. Методология является основой не только исследования, но и практического решения проблем. Любое практическое действие может быть эффективным, если оно основано на фундаментально правильном понимании рассматриваемой проблемы или задачи, а избираемые способы решения опираются на принципиально верные теоретические концепции.

При обучении школьников формулам приведения автор опирался на 7 основных модулей, на которые в настоящее время ориентируются современные учителя. Идеи, которые приводятся в данных модулях, взаимосвязаны, равно, как и от-

дельные стратегии, и подходы, применяемые на занятиях. В соответствии с современными методиками целесообразно внедрение в процесс обучения такие модули, как: «Новые подходы в преподавании и обучении», «Обучение критическому мышлению», «Оценивание для обучения и оценивание обучения», «Использование информационно-коммуникационных технологий в преподавании», «Обучение талантливых и одаренных детей», «Преподавание и обучение в соответствии с возрастными особенностями учеников», «Управление и лидерство в обучении».

Почему же была выбрана тема «Формулы приведения»? Ответ на этот вопрос довольно прост. По итогам анкетирования учеников самой трудноусвояемым разделом математики для них был раздел тригонометрии. Так как тригонометрия охватывает огромный багаж информации, решено было провести занятия именно по «Формулам приведения» [5].

В проведенной серии последовательных уроков были внедрены 7 модулей обучения на каждом из занятий. Целью исследования была динамика уровня познавательной активности класса, состоящей из учеников с различным типом мышления и уровнем познавательных способностей. Учащимся было предложено вести рефлексивные дневники на каждом уроке по возможности на каждом этапе урока. Изучение учебного материала было построено по принципу «от простого к сложному». Поэтому постановка вопросов к учащимся осуществлялась с постепенным возрастанием уровня вопросов по таксономии Блума [1].

В процессе обучения роль учителя заключалась в оказании помощи ученикам, которые испытывают трудности в обучении. Но теперь уже не в качестве руководителя процесса обучения, а в качестве наблюдателя за продвижением развития каждого ученика. Также на уроках учащиеся учились выражать свои мысли, аргументировать свою точку зрения и развивать собственное мышление.

Применение модуля «Преподавание и обучение в соответствии с возрастными особенностями учеников» положительно повлияло на отбор содержания, выбор методов и форм работы с учащимися. Модуль «Использование ИКТ в преподавании и обучении» был реализован при демонстрации тематических презентаций, на этапе оценивания. «Новые подходы в преподавании и обучении», «Управление и лидерство в обучении», «Оценивание для обучения и оценивание обучения», «Обучение талантливых и одаренных учеников» отражены в организации и применении различных форм работы учащихся на уроках. Наиболее явно в серии занятий просматривается модуль «Обучение критическому мышлению», так как на уроках учащиеся зачастую сталкивались с самостоятельным поиском информации, выделением важных моментов в теоретическом материале, нахождением наиболее рационального способа решения задачи, оценивали свою работу, а также работу одноклассников. Создание коллаборативной среды в начале каждого урока

обеспечило успех совместного решения поставленных перед учащимися проблем, сплочение ученического коллектива.

Доказательством эффективности проведенной серии уроков является изменение отношения учащихся к работе в парах, в группе, повышение познавательной активности учащихся, повышение способности учащихся к взаимообучению, способности критически мыслить, высказывать и защищать свою точку зрения, принимать и оценивать решения и умозаключения одноклассников и, самое важное, повышение уровня саморегуляции учащихся [4].

Отрицательным моментом в практике было то, что не все ученики в полной мере были включены в диалог. На будущее было запланировано использовать диалог для того, чтобы дети могли на уроках выражать понимание темы, помогать ученикам, осознать то, что у каждого из них может быть своя идея, учить аргументировать свои идеи через различные типы бесед. Как утверждают Барнс (1976) и Мерсер (2000), самой полезной и плодотворной является исследовательская беседа, где используется работа в малых группах, в которой участники имеют общую проблему, создают совместное её понимание, обмениваются идеями и мнениями, обсуждают и оценивают друг друга, создают коллективное знание и понимание [2]. Иными словами, ученики думают вместе.

В процессе проведения занятий было выяснено, что на практике полноценно уделить время каждому модулю не представляется возможным, поэтому разумнее всего будет акцентировать внимание на трех или четырех модулях по выбору.

В заключение хотелось бы отметить, что учитель, умело организующий учебный процесс обучения учащихся, является лидером. От которого зависит, смогут ли учащиеся развивать саморегуляцию и вести диалог, правильно использовать оценивание обучения и рефлексии. Настоящий учитель-лидер обнаруживает скрытые таланты в своих учениках, которые открывают для себя новые знания, устанавливает отношения, основанные на взаимоуважении и доверии, поддерживает, но не навязывает, помогает, но не ущемляет, поощряет к исследованию, но не исследует проблему вместо учеников [3]. Учитель, который ценит критическое мышление, мало говорит, а труд его заключается в том, чтобы слушать, наблюдать и направлять учащихся.

Список литературы

1. *«Программа курсов повышения квалификации педагогов общеобразовательных школ Республики Казахстан»*. – АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2012. – 203 с.
2. *Руководство для учителя*. – АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2012. – 356 с.

3. *Alexsander R.J. Toward Dialogis Teaching. Rethinking classroom talk [На пути к диалоговому обучению: новый подход к обсуждению в классе] / R.J. Alexsander. – 2008.*

4. *Государственный общеобязательный стандарт среднего образования (начального, основного среднего, общего среднего образования). – Астана, 2011.*

5. *Бескин Н.М. Вопросы тригонометрии и её преподавания: учебное пособие для педагогических институтов / Н.М. Бескин. – М.: УЧПЕДГИЗ, 1950. – 141 с.*

«Келтіру формулаларын» оқытудағы дұрыс қазғидалы тұжырымдама ретіндегі 7 модуль

А.К. Хасенов

студент, Павлодар мемлекеттік педагогикалық институты, Павлодар қаласы, Қазақстан

Н.К. Машрапов

профессор, Павлодар мемлекеттік педагогикалық институты, Павлодар қаласы, Қазақстан.

Аңдатпа

Мақала оқушылардың математика тақырыптарының бірін түсіну деңгейін жоғарылатуға мүмкіндік беретін әдістерге арналған. Кез келген сабақпен тиімді және нәтижелі интеграцияландатын 7 модульден тұратын жаңа әдістер көрсетілген. Автордың зерттеуі негізінде келтірілген модульдерді бір ғана сабақ барысында емес, сабақтар тізбегінде қолдану ұсынылады, өйткені бір сағат ішінде оларды іске асыру мүмкін емес.

Тірек сөздер: шынайы тұжырымдама, оқытудың жеті модулі, Блум таксономиясы, оқытушының рөлі, коллаборативті орта, өзара оқыту, сыни ойлау, бақылау, бағыт беру.

7 modules as true theoretical concept for teaching «Reduction formulas»

A.K. Hasenov

student, Pavlodar State Pedagogical Institute, Pavlodar, Kazakhstan.

N.K. Mashrapov

professor, Pavlodar State Pedagogical Institute, Pavlodar, Kazakhstan.

Summary

The article is devoted to methods which can increase understanding of pupils one of the themes at mathematics. Here are shown modern teaching methods that include 7 modes which effectively integrate to any lesson. Based on the author's study it proposed to use listed modulus not during of only one lesson, but on the chain of lessons, because to realize them in an hour is impossible.

Keywords: true concepts, 7 teaching modules, Bloom's taxonomy, teacher's role, collaborative environment, mutal learning, critical thinking, observe, direct.

УДК 37.035.6

ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ МУЗЫКИ

Л.Н. Ткаченко

учитель музыки СОШ №16, г. Экибастуз, Казахстан

Ж.Ж. Абенова

учитель музыки СОШ №16, г. Экибастуз, Казахстан

Аннотация

В статье говорится о применении ИКТ на уроках музыки. Автор рассматривает урок музыки, как урок искусства, когда развиваются все психические процессы: восприятие, мышление, память, внимание и в том числе музыкальные способности: тембровый слух, чувство ритма, музыкальное мышление. Современный учитель должен использовать компьютер в своей деятельности, т. к. главная задача школы – воспитать новое поколение грамотных, думающих, умеющих самостоятельно получать знания граждан.

Ключевые слова: профессионализм, межпредметные связи, информационные технологии, методы обучения, педагог-музыкант.

Применение ИКТ на уроках музыки позволяет значительно повысить эффективность образования. Способствует развитию личности, самореализации не только обучающихся, но и педагогов, принимающих участие в разработке проекта. Им предоставляются новые возможности осмысления собственного опыта, совершенствования своего профессионального мастерства, дальнейшего углубления педагогического сотрудничества, направленного на укрепление межпредметных связей, выработку единства требований. Все это, в конечном счете, способствует оптимизации учебного процесса на основе его информатизации [1].

В последние годы при изучении музыки в общеобразовательной школе все чаще используется компьютерная техника, поэтому мы можем значительно обогатить методические возможности урока.

Мультимедийные ресурсы для уроков музыки подразделяются на:

- музыкальные игры;
- музыкальные произведения;
- зрительный ряд;
- справочные, энциклопедические издания;
- программные средства для создания, записи, воспроизведения музыки.

Информационные технологии позволяют по-новому использовать на уроках музыки текстовую, звуковую, графическую и видеоинформацию и её источники – т.е. обогащают методические возможности урока музыки, придают ему современный уровень. Видеомагнитофон, компьютер очень удобны не только для усвоения учебного материала, но и для активизации познавательной деятельности, реализации творческого потенциала ребёнка, воспитания интереса к музыкальной культуре, формирования духовного мира [2]. На современном этапе развития педагогической науки и практики актуальными являются проблемы формирования личности. Только самостоятельная, творческая, социально-ответственная, конструктивно вооружённая личность способна оказывать позитивное воздействие на свою жизнь и окружающий мир.

В связи с этим кардинально пересматриваются методы и приёмы педагогического воздействия, творчески перерабатываются тематическое содержание и структуры программ, ведь педагогический процесс направлен на развитие природного дара человека – совершенствоваться, развивать себя, реализуя свои природные задатки.

В музыкальном образовании имеет место некоторое противостояние подходов в обучении: развитие общих принципов дидактики на уроках музыки и принципов художественной дидактики [2].

Дети погружаются в мир музыкальных образов национальной и зарубежной классики, современной музыки, фольклора, собственного творчества. Музыкальное искусство открывается перед ребёнком как процесс становления художественного образа через разные формы художественного воплощения (литературные, музыкальные, изобразительные). Идёт опора на выявление жизненных связей музыки. Урок музыки не просто урок развития сенсорных музыкальных способностей, а урок искусства, когда развиваются все психические процессы: восприятие, мышление, память, внимание и в том числе музыкальные способности: тембровый слух, чувство ритма, музыкальное мышление и т.д.

Говоря об использовании и совершенствовании педагогических технологий, мы имеем в виду в первую очередь информационные технологии, т.е. технологии, несущие в своей основе максимальное количество информации. Полученный в результате объём знаний не всегда предполагает анализ, дедукцию. Но в то же время, обогащая опыт, расширяя кругозор, направляет на изучение, узнавание, познание; формирует своеобразный взгляд на те или иные процессы. Подлинная реализация принципа научности обучения связана с изменением типа мышления, т.е. с переходом к формированию у детей уже с первых классов основ теоретического мышления, которая лежит в фундаменте творческого отношения человека к действительности». В современных программах по музыке нет речи о формировании

какого-либо типа мышления, не говоря о теоретическом уровне, к чему собственно и обязывает принцип «научности» [3]. Попытку связать программу по музыке с этим уровнем мышления, а не выводить в обучении систему содержательных обобщений теоретического уровня я и решила предпринять. По моему мнению, именно развитие музыкально-сенсорных способностей, практических навыков, психо-эмоциональных и интеллектуальных сторон личности, гармоничный охват широкого культурологического пространства даёт мощный толчок для развития теоретического мышления. Методы работы педагога-музыканта идут параллельно с общедидактическими методами, но в то же время специфика деятельности имеет место [4]. В своей работе я имею возможность ввести в изучение темы компьютерные музыкальные программы, которые не только позволяют слушать музыку в качественной записи, просматривать фрагменты произведений видеозаписи, но и дают доступ к большому блоку информации, связанной с миром искусства: живопись, музыка, литература, народные промыслы. Заинтересовавшись этим материалом, я предложила его детям для изучения сначала после уроков в свободной деятельности, а затем стала вводить на уроках. В основном это были ученики 6–7-х классов, умеющие хорошо читать, владеющие компьютером. Темы, связанные с изучением музыкальных инструментов, отдельных произведений, выявлением общих художественных принципов, биографий композиторов, экскурсии, получили живой отклик в детской аудитории. Урок с использованием компьютера, в отличие от традиционного, подразумевает несколько иную организацию: в работе делаю акцент на актуальность изучения той или иной темы для ребёнка, на связь с жизнью. Задания носят конкретный характер. Цель этой работы: привлекать детей к самостоятельному изучению предмета, развивать умение ориентироваться в широком объёме информации, анализировать её.

Изучая тему «Музыкальные инструменты», дети находят в мультимедийной энциклопедии историческую справку о происхождении инструментов, звучании инструментов и их особенностях [5]. При сравнительном анализе музыкальных произведений дети используют энциклопедические определения характера, взятые из просмотренного диска. Дети работают в микрогруппах, затем делятся полученной информацией. Так мы получаем результат – самостоятельное выведение знаний. Умение концентрироваться на выполнении заданий и в то же время распределять свои умения в работе с другими детьми – важная часть организации этой деятельности. Ребёнок совершает открытие: он сам узнал, сам понял, сам дал объяснение. Далее пытаемся вывести детей на иной путь реализации практических навыков – творческий. Результаты работы отслеживаются в диагностических картах, где отмечается различный уровень развития музыкальных способностей.

Анализируя результаты, корректируются не только содержание учебного процесса, но и методы.

Предлагаемая методика, безусловно, рассчитана на продвинутого ребёнка. Во всяком случае, дети должны быть готовы к изучению темы с помощью информационной технологии. Отсюда требования к работе с информационными технологиями: глубокое знание первичного программного материала, знание компьютера, умение работать в данной программе, их общая подготовленность (развитие познавательных процессов, качеств личности).

В сегодняшних условиях, когда учитель не имеет возможности применять готовые программные материалы, одним из инструментов внедрения информационных технологий является программа Power Point, которую продуктивно и творчески использую в преподавании музыки. В данной программе учителем и учениками составляются презентации, которые позволяют создать информационную поддержку при подготовке, проведении уроков музыки, а также во внеклассной работе. Данная методика подразумевает использование мультимедийного проектора. Презентация позволяет учителю иллюстрировать свой рассказ.

На уроках музыки применяются такие формы работы, как подготовка учениками докладов и рефератов. Появление Интернета и наличие в нем текстовой и иной информации позволяет учащимся пользоваться готовой шпаргалкой для выступления на уроке. При работе над презентацией в программе Power Point это становится невозможным [6].

При закреплении знаний, используя программу Power Point, можно организовать на уроке групповую деятельность учащихся: совместное творчество по созданию слайдов учителя и учеников создает на уроке благоприятный психологический климат, формирует умение работать в группе. Это неформальный пример педагогики сотрудничества.

Применение компьютера и других технических средств на уроке музыки – это не самоцель. Развитие общества сегодня диктует необходимость использовать новые информационные технологии во всех сферах жизни. Современная школа не должна отставать от требований времени, а значит, современный учитель должен использовать компьютер в своей деятельности, т.к. главная задача школы – воспитать новое поколение грамотных, думающих, умеющих самостоятельно получать знания граждан.

Список литературы

1. Безбородова Л.А. Методика преподавания музыки в общеобразовательных учреждениях: учеб. пособие для студентов муз. фак. педвузов / Л.А. Безбородова, Ю.Б. Алиев. – М.: Академия, 2002. – 416 с.

2. Замятина Т.А. *Современный урок музыки: учебно-методическое пособие* / Т.А. Замятина. – М.: Глобус. – 2010.
3. *Сборник нормативных документов. Искусство.* – М.: Дрофа, 2005.
4. Алиев Ю.Б. *Настольная книга школьного учителя-музыканта* / Ю.Б. Алиев. – М.: Владос, 2000. – 336 с.
5. <http://www.smsobor.ru/milk/2184.html>
6. <http://dump.ru/file/3760793>

Ән-күй сабағындағы ақпараттық технологиялар

Л.Н. Ткаченко, Ж.Ж. Абенова
№16 ЖОББМ, Музыка мұғалімдері, Екібастұз қ., Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада музыка сабақтарында АҚТ қолдану туралы жазылған. Автор музыка сабағын өнер сабағы ретінде қарастырады, онда барлық психикалық үдерістер дамиды: қабылдау, ойлау, жад, сонымен бірге музыкалық қабілеттер де: тембрлік тыңдау, ритмді сезіну, музыкалық ойлау. Қазіргі мұғалім өз жұмысында компьютер қолдану керек, яғни мектептің негізгі міндеті-сауатты, ойлану білетін, өзінен-өзі білім ала алатын жаңа ұрпақты тәрбиелеу.

Тірек сөздер: кәсіби шеберлік, пәнаралық байланыстар, ақпараттық технологиялар, оқыту әдістері, музыка педагогі.

Information technology on music lessons

L.N. Tkachenko, J.J. Abenova
Music teacher school №16, Ekibastuz, Kazakhstan

Summary

The article refers to the application of ICT in the classroom music. The author examines the lessons of music as art lesson when developing all mental processes: perception, thinking, memory, attention, including musical ability: timbre hearing, sense of rhythm, musical thinking. The modern teacher should use a computer in their activities, as the main task of the school – to educate a new generation of educated, thoughtful, able to independently acquire knowledge of citizens.

Keywords: professionalism, interdisciplinary communication, information technology, teaching methods, teacher-musician.

УДК 373.2.(072)

ПОЗНАВАТЕЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ДОШКОЛЬНИКА

Р.Н. Демиденко*кандидат биологических наук, профессор,
Павлодарский государственный педагогический институт, Павлодар, Казахстан****А.Н. Ахмульдинова****старший преподаватель кафедры дошкольного и начального образования,
Павлодарский государственный педагогический институт, Павлодар, Казахстан**Аннотация*

В данной статье авторы рассматривают проблему познавательного развития детей дошкольного возраста. Актуальность исследования определяется тем, что необходимость изучения психического развития дошкольника позволит педагогам и родителям правильно и рационально, с учетом возрастных и психологических особенностей ребенка, планировать его жизнедеятельность. Показана роль занимательного математического материала в формировании математического представления у дошкольников.

Ключевые слова: познавательное развитие, дошкольник, познавательные процессы (восприятие, внимание, память, воображение, мышление); ведущая деятельность – игра, математические представления.

Актуальность проблемы определяется необходимостью изучения психического развития ребенка дошкольного возраста, так как знание закономерностей детского развития позволит педагогам и родителям правильно и рационально, с учетом возрастных и психологических особенностей ребенка, планировать его жизнедеятельность.

Познавательное развитие детей – одно из важных направлений в работе с детьми дошкольного возраста. Любой нормальный ребенок появляется на свет с врожденной познавательной направленностью, помогающей ему адаптироваться к новым условиям своей жизнедеятельности. Постепенно познавательная направленность перерастает в познавательную активность – состояние внутренней готовности к познавательной деятельности, проявляющееся у детей в поисковых действиях, направленных на получение новых впечатлений об окружающем мире. С ростом и развитием ребенка его познавательная активность все больше начина-

ет тяготеть к познавательной деятельности. Развитая познавательная деятельность свойственна взрослым людям.

В период дошкольного детства благодаря познавательной активности ребенка происходит зарождение первичного образа мира. Образ мира формируется в процессе развития:

1) познавательные процессы (восприятие, внимание, память, воображение, мышление);

2) информация (опыт и достижения, накопленные человечеством на пути познания мира);

3) отношение к миру (эмоциональная реакция на отдельные объекты, предметы, явления и события нашего мира).

Все компоненты познавательной сферы тесно связаны между собой. Познавательное развитие детей дошкольного возраста подразумевает работу педагогов со всеми тремя компонентами познавательной сферы. Однако следует помнить, что процесс познания маленького человека отличается от процесса познания взрослого. Взрослые познают мир умом, а маленькие дети эмоциями. Для взрослых людей информация первична, а отношение вторично. А у детей все наоборот: отношение первично, информация вторична. Вот именно формирование отношения к миру и выступает лейтмотивом познавательного развития детей дошкольного возраста в методике Т. Гризик, по которой работает дошкольное учреждение. Каким должно быть это отношение? – познавательным – мир удивителен, полон тайн и загадок, я хочу их узнать и разгадать; – бережным – мир хрупок и нежен, ему нельзя вредить, я хочу защитить мой мир; – созидательным – мир так прекрасен, я хочу сохранить и приумножить эту красоту.

Дошкольное детство – самый ответственный период психического развития ребенка. В это время закладываются основы всех психологических свойств и качеств личности, познавательных процессов и видов деятельности. Именно в этом возрасте педагог находится с ребенком в самых близких отношениях, принимает в его развитии самое деятельное участие. В отечественной детской психологии сложился подход к проблеме психологического развития как усвоению общественно-исторического опыта.

Познавательное развитие ребенка – дошкольника отличается необычайным разнообразием и динамичностью. На протяжении дошкольного возраста происходит существенное изменение в самых разных направлениях, совершенствуются различные виды деятельности ребенка: игра, рисование, конструирование. Стремительно развиваются внимание, память, мышление, воображение, восприятие и речь. Л.С. Выготский считал развитие произвольности одной из важнейших харак-

теристик дошкольного возраста и связывал это с появлением высших психических функций сознания.

В старшей группе одна из основных задач педагогов состоит в организации предметно-развивающей среды для познавательного развития. Некоторые предметы уже ждут детей в начале учебного года, другие появляются постепенно в процессе знакомства с ними.

Уровень психического и интеллектуального развития детей пяти лет позволяет им приступить к первичному элементарному постижению таких понятий, как «знак», «символ», «знаковые системы», «время». Эти понятия начинают вводиться с ознакомления детей с картами, глобусом, различными символами и знаками, продолжается созданием портретов месяцев, символов группы, каждого ребенка, месяца, макетов «Улицы, по которым мы ходим», климатических зон, определенного континента с разными ландшафтами и зонами («Удивительное место на земле»). Очень серьезная тема «время», т. к. это сложное понятие, которому до сих пор нет определения. Дети в старшей группе учатся фиксировать время по часам, разным календарям, вместе с воспитателем делают календарь жизни группы, изучают прошлое на примере динозавров, воссоздают (в макете) уголок далекого прошлого. Необходимо углублять и расширять представления детей о живой и неживой природе, накопленную информацию дети классифицируют по блокам. Живая природа: царство растений и царство животных: царство растений – дикие растения, культурные растения, растения, связанные с историей и культурой; царство животных – дикие и домашние животные, интересные факты (исторические, познавательные). Сведения о неживой природе воспитатель дает не вразброс, а крупными блоками: «Атмосферные явления», «Климатические зоны», «Времена года», «Солнечная система», «Камни». В арсенал педагогического руководства педагогической активностью детей входят: – беседы с детьми на познавательные темы; – разбор, обсуждение проблемных ситуаций и рассказов, загадок; – просмотр, обсуждение картинок, диафильмов, видеофильмов, телепередач; – своевременные, грамотные ответы взрослых на детские вопросы познавательного характера. И обязательно наличие в группе «Полочки умных книг» [1].

В 6 лет у детей накоплено много сведений о большом мире. Взрослые должны направить процесс познания на содержательное упорядочивание информации, установление осмысленных взаимосвязей (причинно-следственных) нашего мира, дальнейшее формирование положительного отношения к миру. Содержательное упорядочивание – это дифференциация накопленных и получаемых сведений о мире по познавательным блокам, каждый из которых ориентирован на какую-то область знаний (историческая, географическая, естественнонаучная и др.).

Особенности психического развития во многом определяет как стихийное, так и специально организованное обучение. Правильно организованное обучение способствует нормальному психологическому развитию, служит его источником; в процессе обучения у ребенка с помощью посредника (взрослого) складываются те или иные психологические качества и свойства личности. На психическое развитие ребенка дошкольного возраста влияют также и все виды деятельности, в которых задействован ребенок.

Познавательное развитие – это развитие всех психических процессов. Важнейшим показателем развития ребенка – дошкольника является уровень овладения им различными видами детской деятельности, которая, с одной стороны, служит источником и движущей силой развития ребенка, а с другой – именно в них наиболее ярко проявляются все его достижения.

В оценке уровня развития любого вида детской деятельности можно выделить две важнейшие характеристики. Первая – это степень освоения деятельности как способа передачи своего видения действительности. Второй характеристикой является уровень освоения операционально-технической стороны деятельности, т.е. овладение необходимыми навыками.

Эти особенности деятельности наблюдаются во всех ее видах, наиболее значимым из которых является игра. Игра является ведущей деятельностью дошкольника, т.к. именно в игре происходят наиболее существенные изменения в его психике: развивается мышление и воображение: создавая общий замысел игры, ребенок планирует его выполнение, творчески импровизирует по ходу игры. Д.Б. Эльконин подчеркивал, что игра ребенка не есть простое воспоминание о пережитом, но творческая переработка пережитых впечатлений, комбинирование их и построение из них новой действительности, отвечающей запросам и влечениям самого ребенка. В игре ребенок учится управлять собой, своим поведением в целом и отдельными действиями. Принимая ту или иную роль, ребенок усваивает и необходимые для этой роли нормы поведения. Именно в игре ребенок становится полностью субъектом своей деятельности. Именно игра делает ребенка самостоятельной личностью [2].

Таким образом, видно, что с одной стороны, уровень развития игры является важнейшим показателем в развитии ребенка, с другой стороны, в игре раскрываются существенные характеристики познавательного и социального развития ребенка. При том, что игра выступает центральной характеристикой развития ребенка, большое значение для него имеют продуктивные деятельности, и, прежде всего, изобразительная деятельность и конструирование.

Ядром познавательного развития в узком смысле слова является развитие умственных способностей, характеризующихся существующими в человеческой

культуре особыми средствами, которые используются в деятельности человека и от которых зависит успех этой деятельности (слова, понятия).

Так, в области развития восприятия основными средствами являются сенсорные эталоны. Сенсорные способности детей, по мнению Л.А. Венгера, определяются количеством тех перцептивных действий, которыми владеет ребенок. Образование перцептивных действий, в свою очередь, зависит от выделения и усвоения ребенком систем сенсорных эталонов, т. е. чувственных свойств предметов, выделяемых при их восприятии взрослыми людьми и зафиксированных в языке в виде понятий. Такими эталонными образцами при восприятии формы предметов, например, могут служить известные геометрические фигуры (линия, угол, треугольник, прямоугольник, круг, квадрат и т. п.); при восприятии цвета – спектр и различные оттенки его основных цветов по насыщенности и яркости; при восприятии величины предметов – градации мер и различия величин (длина, площадь, объем) [3].

В области развития мышления основным выступает овладение ребенком действиями наглядного моделирования. Любое моделирование начинается с замещения. Простое замещение предметов в игре – это начало большого пути, ведущего к использованию различных символов и знаков, пониманию истинного значения слов, указывающие не только на предметы и явления, но и выделяют в них важные существенные признаки.

У детей дошкольного возраста происходит интенсивное развитие мышления. Ребёнок приобретает ряд новых знаний об окружающей действительности и вместе с тем научается анализировать, синтезировать, сравнивать, обобщать свои наблюдения, т. е. производить простейшие умственные операции.

Дошкольник начинает интересоваться внутренними свойствами вещей, скрытыми причинами тех или иных явлений. В пределах известного ему круга явлений дошкольник может понять некоторые зависимости между явлениями: причины, лежащие в основе простейших физических явлений. В связи с этим изменением содержания мышления меняется характер обобщений. Дошкольники начинают обобщать предметы и явления не только по внешним, но и по внутренним, существенным признакам и особенностям. С усложнением содержания мышления у дошкольника перестраиваются и формы мыслительной деятельности. Дошкольник постепенно научается мыслить о вещах, которые он непосредственно не воспринимает, с которыми он в данный момент не действует. Ребёнок начинает выполнять различные мыслительные операции, опираясь не только на восприятие, но и на представления о ранее воспринятых предметах и явлениях. Мышление дошкольника приобретает характер связного рассуждения, относительно независимого от непосредственных действий с предметами.

Характерной особенностью мышления дошкольников является его конкретный, образный характер. Хотя дошкольник может уже мыслить о вещах, которые он непосредственно не воспринимает и с которыми он в данный момент практически не действует, но в своих рассуждениях он опирается не на отвлечённые, абстрактные положения, а на наглядные образы конкретных, единичных предметов и явлений.

Развитие словесно-логического мышления у детей проходит как минимум два этапа. На первом из них ребенок усваивает значения слов, относящихся к предметам и действиям, научается пользоваться ими при решении задач, а на втором этапе им познается система понятий, обозначающих отношения, и усваиваются правила логики рассуждений.

Развитие памяти в дошкольном возрасте также характеризуется переходом от произвольного и непосредственного к произвольному и опосредствованному запоминанию и припоминанию. На протяжении дошкольного возраста память ребенка претерпевает, с одной стороны, количественные изменения, позволяющие ему удерживать все большее количество информации, а с другой – изменения качественные. В качестве изменения характеризуется появлением опосредствованности и произвольности, которые выражаются в том, что ребенок уже не просто запоминает понравившееся ему, а принимает задачу на запоминание, применяет особые способы для удержания нужной информации.

Овладение ребенком различными существующими в культуре средствами не только ведет к повышению успешности решения различных задач, но и изменяет психику ребенка в целом, развивает осознанность и произвольность всех его психических функций. Особенно четко это проявляется в развитии внимания и памяти ребенка.

Внимание характеризуется следующими свойствами:

- устойчивость – это временная характеристика внимания, длительность привлечения внимания к одному и тому же объекту;
- концентрация внимания – это степень или интенсивность сосредоточенности, т. е. основной показатель его выраженности, тот фокус, в котором собрана психическая или сознательная деятельность.

Распределение внимания – субъективно переживаемая способность человека удерживать в центре внимания определенное число разнородных объектов одновременно. Именно эта способность позволяет совершать сразу несколько действий, сохраняя их в поле внимания. Распределение внимания, по существу, является обратной стороной его переключаемости. Переключение внимания – сознательное и осмысленное перемещение внимания с одного объекта на другой. В целом пере-

ключаемость внимания означат способность быстро ориентироваться в сложной, изменяющейся ситуации.

Произвольное внимание управляется сознательной целью. Оно тесно связано с волей человека и выработалось в результате трудовых усилий, поэтому его еще называют волевым, активным, преднамеренным.

Одним из основных новообразований дошкольного детства является воображение. Воображение складывается в процессе жизни ребёнка, в его деятельности, под определяющим влиянием условий жизни, обучения и воспитания.

Воображение протекает, главным образом, в процессе игры. Но сама игра уже проявляется не столько во внешних действиях, сколько во внутреннем плане, в плане представлений. Следовательно, воображение неразрывно связано с деятельностью ребёнка. В ходе своего развития оно постепенно превращается в относительно самостоятельную психическую деятельность.

Главную, определяющую роль в познавательном развитии ребенка играет социальный опыт, зафиксированный в форме предметов, знаковых систем. Условиями освоения социального опыта выступают активная деятельность ребенка и его общение со взрослым.

Таким образом, познавательное развитие определяется условиями жизни и воспитания. Ребенок не подвергается механически любым внешним воздействиям, они усваиваются избирательно, преломляясь через уже сложившиеся формы мышления, в связи с преобладающими в данном возрасте интересами и потребностями.

В последнее время поиски ученых (З.М. Богусловская, О.М. Дьяченко, А.Е. Веракса, Е.О. Смирнова и др.) идут в направлении планирования видов деятельности, способствующих полноценному развитию детского интеллекта, которые характеризуются гибкостью, инициативностью мыслительных процессов, переносом сформированных умственных действий на новое содержание. Одним из таких видов деятельности, на наш взгляд, являются занятия по развитию у дошкольников математических представлений.

В формировании у детей математических представлений широко используются занимательные по форме и содержанию разнообразные дидактические игровые упражнения. Они отличаются от типичных учебных заданий и упражнений необычностью постановки задачи (найти, догадаться), неожиданностью преподнесения ее от имени какого-либо литературного сказочного героя (Буратино, Чебурашки). Игровые упражнения следует отличать от дидактической игры по структуре, назначению, уровню детской самостоятельности, роли педагога. Они, как правило, не включают в себя все структурные элементы дидактической игры (ди-

дактическая задача, правила, игровые действия). Назначение их – упражнять детей с целью выработки умений, навыков.

В младшей группе обычным учебным упражнениям можно придать игровой характер и тогда их использовать как метод ознакомления детей с новым учебным материалом. Упражнение проводит воспитатель (дает задание, контролирует ответ), дети при этом менее самостоятельны, чем в дидактической игре. Элементы самообучения в упражнении отсутствуют [4].

Часто в практике обучения дошкольников дидактическая игра приобретает форму игрового упражнения. В этом случае игровые действия детей, результаты их направляются и контролируются педагогом. Так, с целью показа детям способа установления поэлементного соответствия в младшей группе можно провести игровое упражнение «Посадим кукол на стулья». Здесь каждое практическое действие воспитателя, а затем и детей обыгрывается. Каждый раз подчеркивается количественное соответствие: 1 кукла и стул 1.

В старшей группе с целью упражнения детей в группировке геометрических фигур проводится упражнение «Помоги Чебурашке найти и исправить ошибку». Детям предлагается рассмотреть, как геометрические фигуры расположены, в какие группы и по какому признаку объединены, заметить ошибку, исправить и объяснить. Ответ адресовать Чебурашке. Ошибка может состоять в том, что в группе квадратов находится треугольник, в группе фигур синего цвета – красная и т. д.

Итак, дидактические игры и игровые упражнения математического содержания – наиболее известные и часто применяемые в современной практике дошкольного воспитания виды занимательного математического материала. В процессе обучения дошкольников математике игра непосредственно включается в занятие, являясь средством формирования новых знаний, расширения, уточнения, закрепления учебного материала. Дидактические игры оправдывают себя в решении задач индивидуальной работы с детьми, а также проводятся со всеми детьми или с подгруппой в свободное от занятий время.

Дети очень активны в восприятии задач-шуток, головоломок, логических упражнений. Они настойчиво ищут ход решения, который ведет к результату. В том случае, когда занимательная задача доступна ребенку, у него складывается положительное эмоциональное отношение к ней, что и стимулирует мыслительную активность. Ребенку интересна конечная цель: сложить, найти нужную фигуру, преобразовать, которая увлекает его [4].

При этом дети пользуются двумя видами поисковых проб: практически (действия в перекладывании, подборе) и мыслительными (обдумывание хода, предугадывание результата, предположение решения). В ходе поиска, выдвижения гипотез, решения дети проявляют и догадку, т. е. как бы внезапно приходят к

правильному решению. Но эта внезапность, безусловно, кажущаяся. На самом деле они находят путь, способ решения лишь на основании практических действий и мысленного обдумывания. При этом дошкольникам свойственно догадываться только о какой-то части решения, каком-то этапе. Момент появления догадки дети, как правило, не объясняют: «Я подумал и решил, так надо сделать».

Таким образом, занимательный математический материал очень разнообразен по характеру, тематике, способу решения. Самые простые задачи, упражнения, требующие проявления находчивости, смекалки, оригинальности мышления, умения критически оценить условия, являются эффективным средством обучения детей дошкольного возраста на занятиях математикой, развития их самостоятельных игр, развлечений, во внеучебное время.

Дошкольники с большим желанием откликаются на предложения участвовать в играх с математическим содержанием. На успешность обучения влияет не только содержание предлагаемого материала, но и форма подачи, которая способна вызывать заинтересованность и познавательную активность детей. Особое внимание следует уделить эмоциональному комфорту ребенка в процессе познавательной деятельности. Положительное подкрепление успехов и достижений детей, эмоциональное невербальное общение взрослого с детьми – таков фон, на котором должно строиться обучение дошкольников.

Список литературы

1. Абашина В.В. *Управление учебно-познавательной деятельностью детей дошкольного возраста (на материале математики): учебное пособие для студентов факультетов дошкольного образования высших учебных заведений. – 2-е изд., испр. и доп. / В.В. Абашина. – Сургут: РИО СурГПИ, 2005. – 137 с.*
2. Эльконин Д.Б. *Психология игры / Д.Б. Эльконин. – М.: ВЛАДОС. – 1999. – 384 с.*
3. *Дидактические игры и упражнения по сенсорному воспитанию дошкольников / под ред. Л.А. Венгера. – 2-е изд. – М., 1978.*
4. Грачева З.А. *Использование логических задач в умственном развитии дошкольников / З.А. Грачева // Дошкольное воспитание. – 2005. – №2. – С. 24-28.*

Мектеп жасына дейінгі баланың танымдық дамуы

Р.Н. Демиденко

биология ғылымдарының кандидаты, профессор,

Павлодар мемлекеттік педагогикалық институты, Павлодар қаласы, Қазақстан

А.Н. Ахмұльдинова

мектепке дейінгі және бастауыш білім беру кафедрасының аға оқытушысы,

Павлодар мемлекеттік педагогикалық институты, Павлодар қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Бұл мақалада авторлар мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық дамыту мәселесін қарастырып отыр.

Зерттеудің өзектілігі мектеп жасына дейінгі баланың психикалық дамуын зерттеу қажеттілігі педагогтерге және ата-аналарға оның жасерекшелік және психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, өмірлік әрекетін дұрыс және тиімді жоспарлауға мүмкіндік беретінінен анықталады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың математикалық түсініктерін қалыптастыруда танымдық дамыту математикалық материалдың рөлі көрсетілген.

Тірек сөздер: танымдық дамыту, мектеп жасына дейінгі бала, танымдық процестер (қабылдау, зейін, есте сақтау, қиял, ойлау); жетекші қызмет – ойын, математикалық түсініктер.

Cognitive development of preschool children

R.N. Demidenko

Candidate of biological sciences, professor,
Pavlodar State Pedagogical Institute, Pavlodar, Kazakhstan

A.N. Ahmuldinova

Senior Lecturer of department of preschool and primary education,
Pavlodar State Pedagogical Institute, Pavlodar, Kazakhstan

Summary

The authors consider in this article an issue of cognitive development of children in the pre-school age. Research actuality is determined by the necessity of psychological development's learning of pupil and will allow teachers and parents to plan vital functions correctly and efficiently with taking into account the age and psychological characteristics of child. The role of entertaining mathematical material is shown in the formation of mathematical image by the pre-school pupils.

Keywords: cognitive development, pre-schooler, cognitive processes (perception, attention, memory, imagination, thinking); leading activity – a game mathematical representations.

УДК 371.311.5

ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ТОПТЫҚ ЖҰМЫС МӘНІ

*Н.Х. Ахтаева**филология магистрі**Павлодар мемлекеттік педагогикалық институты, Павлодар, Қазақстан**Аңдатпа*

Мақалада топтық жұмыс арқылы жеке тұлғаны қалыптастыруға бағытталған құзыреттілік мәселесі қарастырылып, оны тәжірибеде қолдану аясы анықталған.

Тірек сөздер: топтық жұмыс, құзыреттілік, тілдесім, педагогика, педагог

Бүгінгі білім беру жүйесіндегі негізгі екпін құзыреттілік мәселесіне ауысып отырғаны аян. Сондықтан тәлімгерлердің құзыреттіліктің түрлі қырымен таныс болуы білім беру жүйесінің негізгі мақсатына айналғаны белгілі. Сондай құзыреттеліктердің бірі ретінде біз топтық жұмысты алуды жөн көрдік. Нысанаға алынған негізгі мәселені шешу мақсатында тілдесім негізіне құрылған топтық жұмыстың маңызы зор. Қазіргі білім беру саласының ағымы тілдесім негізінде қарым-қатынас мәселелерін шешуді талап етеді. Олар:

- ақпарат алмасу;
- топта белсенді жұмыс жасау;
- сапалы пікір беру;
- жалпы позицияны білдіру;
- бірлесе шешім қабылдау.

Тілдесім негізіндегі аталмыш мәселелерге тәлімгердің мүлтіксіз қол жеткізуінде топтық жұмысқа құрылған тапсырмалар желісі тиімді болмақ. Топтық жұмыстың маңызы жалпыға ортақ тапсырмалар орындау барысында туындайтын ұжымдық ойлаумен ұштасады. Сабақ сәттілігі білімаралық қатынас барысындағы мынадай факторларға байланысты:

- топ қатысушыларының психологиялық ерекшеліктері мен топта жұмыс жасау ережелерін меңгеру деңгейімен;
- ұжым мүшелерінің бір-біріне шығармашылық жақтан байланыстылығын сезіну деңгейімен;
- топтың танымдық қызметін анықтауға арналған оқу материалының нақты және сәтті алынуымен;
- топтық сабақтың сапалы ұйымдастырылуымен.

Жоғарыда көрсетілгендермен қатар қатысушылар арасында түрлі қарым-қатынасқа түсу барысындағы өзіндік міндеттермен жүктелген арнайы рольдердің бөлініп берілуі де назарда болу керек [1, 62].

– модератор (топтағы жұмысты ұйымдастырады, қатысушылардың барлығының қарым-қатынасқа түсіп байланыс жасауына ықпал етеді):

– баяндамашы (топ жұмысын ұсынады);

– тіркеуші (қатысушылардың пікірін, ұсыныстарын, болжамдарын тіркейді);

– хронометрші (тапсырмаға берілген уақытты қадағалайды).

Сабақ берудің жаңа қырларын анықтауды көздеген ғалымдар «топ мүшелерін білім алушылар арасындағы тығыз қарым-қатынасты талап ететін арнайы рөлдерге бөлу арқылы әлеуметтік жаңашылдықтарға және бір-біріне тәуелділік сезімін орнатуға болатынын айтады» [2, 88].

Жоғарыда айтылғандарды басты назарға ала отырып сөйлесім тілдесім қызметі арқылы іске асатын бірлесе атқаратын жұмыс барысындағы топ жұмысын жүзеге асырудың жан-жақты үлгісін ұсынамыз:

– қатысушылардың әрқайсысының өз идеясын, болжамын, арнайы жұмыс парағына жазылған өзіндік көзқарас нұсқасын ұсыну керек;

– ұсынылған идеяларды талқылау және топтық шешімді өңдеу қажет;

– баяндама негізінде немесе визуалды сипатта (кесте, коллаж т.б.) жұмыс «өнімін» беру қажет;

– өзге топ алындында өз «өнімдерін» ұсыну және соған сай есеп беру.

Бірлескен оқу тапсырмасы барысында топ мүшелері қарым-қатынасқа түскен тілдесім негізінде арнайы тілдік құралдарды таңдап жұмсауға машығады. Тілдесім қызметінің барлық түріне (аудиолық, сөйлесім, оқылым, жазылым) тән жаңашылдықты меңгереді. Адамдар арасындағы қарым-қатынастың психологиялық механизмін танып біледі.

Топтық жұмысқа қатысушыларға қойылатын мынадай талаптар бар:

– өз көзқарасын нақты және дәлелді айта білу;

– топтағы қатарластарының пікірін тыңдай білу және олардың құқығы мен пікіріне ізетілік таныту;

– түсініспеушілік жағдайдың орын алуына жол бермей жан-жақты пікірде болу.

Топ ұжымның іске асуына тек білім, алынған мәтін желісі, тапсырмалар деңгейі, қатысушылармен қатар тиімді қатынасқа жетелейтін сабақ өтетін орынның дайындығына да үлкен мән беру керек.

– дәрісханадағы жиһаздарды топ қатысушыларының бір-бірімен пікір алмасуына, оқу материалдарын еш кедергісіз берулеріне, бірлесе отырып талқылауға жағдай туғызу тұрғысынан орналастырған жөн;

– әр топ барлық қажет құжаттармен қамтамасыз етілу керек.

Атап айтсақ, дидактикалық материалдар, топтағы жұмыс ережелері жазылған ақпараттар, жазба жұмыстарына арналған қағаздар т. б.

Топтық жұмыс арқылы мәдениеттілікке, сөз дәлдігін, нақтылығын ұстанған тілдік ортаны қалыптастыруға ықпал ететін шаралар атқаруға болады. Ол әсіресе мәтінмен жұмыс жасауға арналған сабақтарда айтарлықтай нәтиже бермек. Білім алушылардың қарым-қатынастық құзыреттілігін дамытуда да қажет-ақ. Мұндай қарым-қатынас В.А. Чибухашвилише айтсақ, құзыреттілік танымының ең жоғарғы деңгейіне жетелейді [3, 414].

Бірлесе атқарған шаралардың сәттілігі алынып отырған мәтінмен байланысты. Ол кемі екі талапқа сай болу керек. Олар:

- мәтінде қарастырылатын мәселе топ мүшелері үшін өзекті болу керек;
- мәтін тілі эмоционалды және қызықты болу керек.

Мәтінмен жұмыс жасау барысында қатысушыларды бірнеше кіші топтарға (3–5 қатысушыдан) бөлеміз. Олар берілген мәтінге арнайы талдау жасайды. Әр топтың баяндамасында мәтінге түрлі талдаулар жасала отырып, сол арқылы бірнеше түсінік қалыптастыруға болады.

Мәтінді меңгеру барысында мыналарға назар аудару қажет:

- мәтін өзектілігі;
- мәтін тақырыбы;
- тақырыпты дайындау барысындағы автордың қарым-қатынастық мақсаты;
- үштік бірліктен құрылған мәтіннің басты идеясы: тақырып – қарым-қатынас мақсаты – сөйлеудің басты типі.

Мәтінмен жұмыс жасау барысында түрлі тапсырмалар орын алады.

Мәселен, Қазақ тілінің лексикологиясына қатысты «сөз мағынасының типтері» тақырыбын меңгертуде дәріс материалдарын меңгергеннен кейін өзіндік сыни көзқарасын қалыптастыру мақсатында топтық жұмысқа қатысты мынадай тапсырмалар желісін беруге болады.

Кестеде көрсетілген 6 бөрікке тыңдаушыларды 6 топқа бөліп, түрлі тапсырмалар желісін беру керек.

№1 тапсырма. Қара қалпақ.

– Сыни көзқарас, ғылымда бірізділік жоқ...

– Әдемі, сұлу сөз әлеуметтік ортаға қажеті жоқ...

Ескерту: Мына қағидаларды ұстаныңыз.

– Сөз мағыналарының типтеріне қатысты ғылыми пікірлерді сынау

– Сөздерді тура мағынада жұмсаған ауызекі сөйлеу стиліне қойылатын талап.

№2 тапсырма. Ақ қалпақ.

– Қазақ тілінің лексика-семантикалық жүйесі.

– Сөз мағынасын ашу.

– Ғылыми өріс (Ғалымдар пікіріне, классификациясына қатысты өз ойыңыз).

Пәнаралық байланыс

– Тіл біліміне кіріспе.

– Тіл білімінің өзекті мәселелері.

№3 тапсырма. Қызыл қалпақ.

– Әдемі, сұлу сөз символы – мағына.

– Эфемизм және мағына.

– Ауыс мағына, фразеологиялық байлаулы мағына, синтаксистік шартты мағына – сөз өнері негізі.

Пәнаралық байланыс.

Әдебиеттануға кіріспе.

№4 тапсырма. Көк қалпақ.

– Әр топтың нақты, дәл жауабын бағалау;

– Уақыт үнемділігін ескеру;

– Ұсынылған шешімдердің маңыздылығы;

– Шығармашылық деңгей;

– Сыни ойлау сапасы;

– Дивергенттіліктің көрінісі;

– Рефлексия

Ескерту: Сіздер жетекшісіздер.

№5 тапсырма. Сары қалпақ.

– Сөз мағынасын білу – сауаттылық кепілі.

– Әдемі, сұлу сөз – эмоциональды интеллект негізі.

Ескерту: Барлық бөріктер тобының пікірін қолдау.

№6 тапсырма. Жасыл қалпақ.

– Мағына – әмбебеп категория.

– Сана, ұғым, ой = адам.

Ескерту: Ой-толғамдарыңыз шығармашылық сипатта болу керек.

Бұл тапсырмалар арқылы студенттер топтық жұмыста қоғамдық-әлеуметтік ортаға бейімделеді. Өздігінен іздену, ойын еркін жеткізе білу, жеке тұлғаны қалыптастыруға бағытталған құзыреттілік мәселесін жан-жақты ұғынуға көмектеседі. Сондай-ақ тұлғаның бойында білім, дағды, іскерлік, ерік күш-жігердің орын алуына көмектеседі.

Бұдан басқа тақырыпқа сай А. Құнанбаевтың он бесінші қара сөзінің аудио-жазбасын тыңдатып, соған сай мынадай тапсырмалар беруге де болады:

№1 топқа.

Тапсырмалар желісі: сөз, құмарлық, кісі, өмір сөздеріне ассоциогарма құрыңыз.

Пәнаралық байланыс: философия, әлеуметтану, психология, дінтану, тарих т. б.

Дәстүр сабақтастығы: Сіз таңдаған бірнеше ақын-жазушының шығармаларынан (кемі 5) ұғымды сипаттайтын мысалдар теру (тіл-әдебиет).

№2 топқа.

Тапсырмалар желісі:

2.1. Берілген аудиожазбадағы тура және ауыс мағынадағы сөздерге тоқталыңыз;

2.2. Абстракты мағына сипатталған сөздер танымы;

2.3. Ауыс мағынаның берілу тәсілдері: метафора, метонимия, синекдоха.

Ескерту: Сөздіктерді басшылыққа алыңыз, дереккөздің нақтылығын ескеріңіз (авторы, жылы, беті).

№3 топқа.

Тапсырмалар желісі:

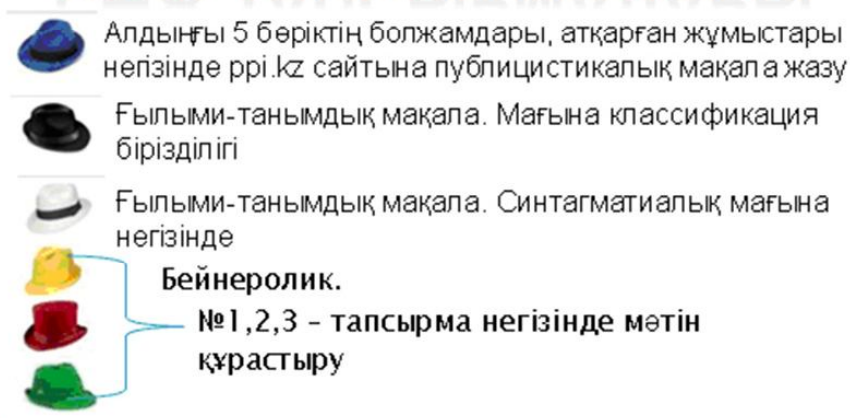
3.1. Аудиотаспадағы синтагматикалық мағынаға қатысты мысалдар топтама-сын жасаңыз;

3.2. Фразеологиялық байлаулы мағына;

3.3. Синтаксистік шартты мағына.

Топтық жұмысты соңында шығармашылық бағытқа жетелеу үшін, мынадай тапсырмамен қорытындылауға болады:

СӨЖ ТАПСЫРМАЛАРЫ

Жоғарыда берілген тапсырмалар негізінде оқытушы мынадай құзыреттілікке қол жеткізе алады:

- Тапсырмалар желісі арқылы пікірлерді салыстыру, сөз мағыналарын талдау арқылы пәндік құзыреттілікті дамыту;
- Құлқын, өмір, кісі ассоциограммасы, сауалнама арқылы коммуникациялық құзыреттілікті дамыту;
- Өзіндік жұмыс арқылы алынған ақпараттарды көркем шығармадағы мысалдар желісімен талдай отырып рухани құзыреттілікті дамыту.

Қорыта айтқанда, тұлғаның бойында білім, білік, дағды, іскерлік, ерік күш-жігерді қалыптастыру үшін тек жекелеген тапсырмалармен шектелудің қажеті жоқ. Керісінше топтық жұмыс арқылы ол қоғамдағы әлеуметтік ортаға бейімделеді. Өзін ортада ұстап, өз пікірін білдіріп, кез келген мәселеден тартынбай «білім», «білік» және «дағды» арқылы жеке тұлға ретінде қалыптаса алады. Бұл әр педагогтің міндеті.

Әдебиеттер

1. Ковылева Ю.Э. Реализация модели образовательного процесса на основе деятельностного подхода при организации групповой работы старшеклассников / Ю.Э. Ковылева // Профильная школа. – №2. – 2009. – С. 59-63.
2. Джонсон Д.В. Новый круг обучения: учебное сотрудничество в классе и в школе / Д.В. Джонсон, Р.Т. Джонсон, И. Холубек // Гражданское образование. Содержание и активные формы обучения / под ред. Н. Воскресенской, С. Штехера. – М., 2006. – С. 86-92.
3. Чибухашивили В.А. Формирование коммуникативной компетенции при обучении родному языку / В.А. Чибухашивили // Русское слово в языке и речи: Доклады общероссийской конференции. – Брянск, 2000. – С. 413-416.

Значение групповой работы в развитии компетентности

Н.Х. Ахтаева
магистр филологии, Павлодарский государственный
педагогический институт, Павлодар, Казахстан

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы формирования компетентности личности через групповую работу и их применение на практике.

Ключевые слова: групповая работа, компетентность, беседа, педагогика, педагог, образование.

The value of collaboration in the development of competence

N.H. Ahtaeva
Pavlodar State Pedagogical Institute, Pavlodar, Kazakhstan

Summary

The article deals with the formation of competence of the individual through group work and their application in practice.

Keywords: group work, competence, conversation, teaching, teacher, education.

УДК 37.035.6

ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПЕДАГОГА В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ

А.М. Аубакирова

директор СОШ №16, Экибастуз, Казахстан

Аннотация

В статье говорится об инновационной деятельности педагога в современной школе. Автор уделяет внимание процессу выполнения инновационной работы, где происходит саморазвитие учителя как субъекта инновационного процесса школы. Инновационное творчество учителя приводит к становлению новых качественных характеристик деятельности самого педагога. В статье выделены самые распространенные и значимые инновации в деятельности педагога.

Ключевые слова: инновация, повышение квалификации, креативность, исследовательская деятельность, мыслительные процессы.

Инновационная деятельность педагога в современном образовании – важнейшая составляющая образовательного процесса.

В настоящее время Казахстан признан мировым сообществом как страна с рыночной экономикой. За короткий исторический период обретения независимости Казахстан сделал прорыв в экономике, интегрируется в мировую цивилизацию, использует новые прогрессивные технологии. Определены перспективы социально-экономического развития страны. В этом контексте возрастает роль и значение системы образования, человеческого капитала как критериев уровня общественного развития, составляющих основы нового качества жизни общества. Поэтому первостепенная задача современной системы образования – это подготовка людей, обладающих критическим мышлением и способных ориентироваться в информационных потоках.

Президент Республики Казахстан Н.А. Назарбаев ставит грандиозную задачу создавать радикальные и даже абсолютные инновации, то есть придется полагаться на собственные интеллектуальные силы. Президент подчеркнул, если не исправить имеющиеся недостатки, то Казахстан не сможет участвовать в глобальной конкуренции. И, прежде всего, нужно готовить инноваторов – людей, которые заражены этим, людей, которые имеют креативное мышление. Их надо собирать везде. На этом тернистом пути, прежде всего, инновация должна стать основой нового

мышления всей страны. Как подчеркнул Н. Назарбаев, необходимо, «...чтобы все общество, вся молодежь была заряжена духом инновационности. Работу всех госслужащих, министерств, ведомств и всех руководителей областей должны оценивать с этой точки зрения. И если мы также зажжем, у нас найдутся Кулибины, Эдисоны и все остальные, какие в мире были, новаторы» [1].

Соответственно, и требования к педагогу новой формации в последние годы существенно повысились. На сегодняшний день необходимо, чтобы учитель-профессионал не только в совершенстве владел своим предметом, но и видел место каждого участника в педагогическом процессе, умел организовать деятельность учащихся, предвидеть ее результаты, корректировать возможные отклонения.

Первоочередной задачей выступает повышение квалификации педагогов в области инновационной деятельности, а это формирование личности педагога, готового к успешной профессиональной деятельности, обновлению профессиональных знаний, умеющего проектировать профессиональный и личностный рост.

Нужно, чтобы педагог, который каждое утро входит в класс, осознавал, что он – не энциклопедия или истина в последней инстанции, а помощник и друг ученикам, направляющий их в поиске знаний.

В условиях инновационной деятельности учителя особую важность приобретают человеческие качества педагога, которые становятся профессионально значимыми предпосылками создания благоприятных отношений в учебно-воспитательном процессе. Поэтому учитель должен находиться в постоянном творческом поиске. Очень сложно обеспечить развитие интеллектуальных и творческих способностей учащихся, если сам педагог не находится на соответствующем этапе творческого саморазвития.

Этого требует его профессиональная педагогическая деятельность. Т.А. Вайзер, учитель начальных классов, в своем исследовании инновационной деятельности учителей начальной школы утверждает, что в процессе выполнения инновационной работы происходит саморазвитие учителя как субъекта инновационного процесса школы. Инновационное творчество учителя приводит к становлению новых качественных характеристик деятельности самого педагога.

У учителя в работе появляется системность в сознании и профессиональной педагогической деятельности, т. е. расширяется свобода учителя в постановке целей, выборе содержательной и процессуально-методической сферы; происходит осознание этой свободы как права на творческое самовыражение – обеспечивается ориентация учителя на реализацию гуманистической, личностной направленности образования; преодоление авторитарности, установка на сотрудничество, диалог с воспитанником, соавторство учителя с учеником в разработке всех компонентов педагогического процесса (его целей, средств, ожидаемых результатов, кри-

териев их оценивания и др.). А креативность, умение творчески подходить к своей профессиональной деятельности является главным качеством учителя начальных классов.

Самые распространенные и значимые инновации по их принадлежности к учебно-воспитательному процессу связаны:

- с переходом к деятельностной парадигме образования, внедрением компетентностного подхода в образовании, так как традиционный знаниевый подход, ориентированный на достигнутый уровень развития наук и технологий, принципиально не отвечает требованиям динамично развивающегося общества (содержание образования);

- организацией учебного процесса и внедрением новых образовательных технологий, являющихся ведущим фактором развития инновационного учебного процесса (методики, технологии, методы и средства обучения);

- профилизацией и специализацией общего образования, которые позволяют формировать глобальную систему открытого, гибкого, индивидуализированного, непрерывного образования человека в течение всей его жизни (организационные формы образования);

- профессионализацией управленческой деятельности как одним из условий успешности и эффективности инновационных процессов в образовании.

Имея большой практический опыт работы в начальной школе, отметим инновационную деятельность учителя начальных классов.

Учитель начальных классов должен создать образовательное пространство для развития личности каждого ребенка в своем классе. Для этого учителю необходимо:

- создать комфортные условия для развития индивидуальных особенностей каждого ребенка;

- развивать логическое мышление у обучающихся класса через:

- применение обобщения в текущей учебной работе на каждом уроке;

- установление логических связей в материале;

- выделение главного и существенного в учебном материале;

- понимание значения учебной информации;

- выявление межпредметных связей;

- эмоциональную подачу учебного материала.

- овладение методами изучения личности учащихся;

- обеспечение преемственности обучения «ДОО – начальная школа – средняя школа».

Образовательное пространство развивает у учащихся умения и навыки исследовательской деятельности. Результаты деятельности учителя могут выражать-

ся в достижениях учащихся начальных классов на конкурсах и олимпиадах различных уровней.

В своей практике мы применяем некоторые способы активизации мыслительной деятельности учащихся, которые могут применить учителя начальных классов в своей работе.

В целях активизации мыслительных процессов учащихся при усвоении ими учебных знаний весьма эффективно использование приема сравнения, который повышает активность мысли учащихся, качество их знаний. Изучаемый материал при этом глубоко осознается, прочно запечатлевается в памяти. Оно представляет собой умственную деятельность, в процессе которой происходит выделение отдельных признаков, нахождение общих и различных черт, свойственных различным вещам и явлениям, и на основе этого их обобщение, подведение под понятие, т. е. сравнение выступает как обязательное условие всякой абстракции и всякого обобщения.

Самостоятельная работа учащихся на уроках является распространенным приемом активизации мыслительной деятельности. Постановка перед учащимися мыслительных задач, цель которых состоит в самостоятельном получении ответа на поставленный вопрос, максимально активизирует их мышление, побуждает сравнивать факты, формулировать правила, определения. Деятельность по осмыслению усваиваемого материала способствует его прочному запоминанию.

Важную роль в учебном процессе для активизации познавательной деятельности и произвольного запоминания материала играет проблемная ситуация, т. е. ситуация, когда ученик не может решить поставленную перед ним задачу с помощью известных ему способов действий и знаний. В этом случае возникает познавательная потребность, создающая внутренние условия для усвоения нового материала.

Проблемное обучение ставит своей целью так освещать учебные вопросы, чтобы с необходимостью вызывать самостоятельную мыслительную деятельность учащихся, а через нее обеспечивать активное, целенаправленное внимание, восприятие, запоминание и т. д. К этому ведет такое изложение материала, когда учитель лишь сообщает фактический материал, описывает явления с тем, чтобы учащиеся сами нашли его сущность (причины, закономерные связи, значения), сделали необходимые выводы, опираясь на уже имеющиеся у них знания, жизненный опыт, применили их к решению поставленных вопросов и задач.

Одним из важнейших методов обучения и средств активизации познавательной деятельности учащихся на уроках является эвристическая беседа, проходящая в форме диалога, живого обмена мыслями. Отвечая на вопросы учителя, учащиеся делают определенные выводы, обобщения, выражают свои мысли в речи и дей-

ствиях, активно работают на уроке. Беседа позволяет более эффективно управлять процессом усвоения школьниками знаний.

Важная роль в решении задачи по активизации познавательной деятельности отводится новым информационным технологиям. Применение ИКТ способствует созданию обстановки психологического комфорта. Дети не боятся собственных ошибок. Все это позволяет обеспечить для большинства учеников переход от пассивного усвоения учебного материала к активному, осознанному овладению знаниями. Компьютерные технологии создают большие возможности активизации учебной деятельности. Широкое применение ИКТ при изучении большинства предметов даст возможность реализовать принцип «учение с увлечением», и тогда любой предмет будет иметь равные шансы стать любимым детьми.

Рассмотренные приемы активизации мыслительной деятельности имеют много общего, и в основе их эффективности лежат одни и те же причины. Все приемы возбуждают познавательную потребность учащихся и стимулируют их к глубокой обработке ранее усвоенных и новых сведений, что обязательно требует вовлечения в работу многих элементов уже имеющихся знаний, хранящихся в долговременной памяти.

Главной задачей школы является создание учителями благоприятных условий для развития креативного мышления в рамках исследовательской деятельности учащихся. Благоприятная психологическая среда в школе создает условия для формирования у детей навыков исследовательской деятельности, которые и реализуются в участии школьников в научных конкурсах разных уровней.

Учитель с детьми определяет темы для исследований, которые выбирают из содержания учебных предметов или близких к ним, а проблема исследования должна находиться в рамках познавательных интересов ребенка. Использование исследовательского подхода в обучении помогает учителю повысить результативность и качество учебно-воспитательного процесса. У младших школьников значительно повышается интерес к окружающему миру, его предметам, культуре народов разных национальностей, возрастает интерес к изучению жизни животных.

У детей активно развиваются любознательность, самостоятельность, стремление повысить свой культурный и интеллектуальный уровень, т. е. познавательная деятельность, появляется умение преодолевать трудности, повышаются коммуникативные способности и осмысливаются нравственные ценности общества. И главная роль здесь отводится личности учителя начальных классов, его человеческим и профессиональным качествам, как руководителю и посреднику процесса развития личности учащегося. Творческому педагогу зачастую приходится жертвовать своим личным временем, и каждый в тайне ожидает результата, хотя

понимает, что результат творческого процесса в работе с детьми может проявиться только через многие-многое годы. И для этих детей учитель живет, работает.

Список литературы

1. Концепция развития образования в РК до 2015 года // Казахстанская правда. – 2005. – 16 октября (№237).
2. Назимов С.С. Педагогические инновации в национально-региональном компоненте содержания образования / С. С. Назимов // Учитель. – 2005. – №6. – С. 74.
3. Новосёлов, А. С. Новизна и критерии новизны в педагогических разработках / А.С. Новосёлов // Школьные технологии. – 2003. – №4. – С. 36.
4. Борисова Н.Я. Сопровождение инновационной деятельности педагогов / Н.Я. Борисова // Приложение к журналу «Среднее профессиональное образование». – 2010. – №8. – С. 16-21.
5. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя / В.И. Загвязинский. – М.: Педагогика, 1987. – 160 с.

Қазіргі мектепте педагогтің инновациялық іс-әрекеті

А.М. Аубакирова
№16 ЖОББМ, Екібастұз қ., Қазақстан

Андатпа

Мақалада қазіргі мектепте педагогтың инновациялық іс-әрекеті туралы айтылған. Автор мұғалімнің өзінен өзі дамуы өтетін, инновациялық жұмыстың үдерісіне көңіл бөледі. Мұғалімнің инновациялық шығармашылығы педагогтің жаңа сапалы мінездемелерінің қалыптасуына келтіреді. Мақалада педагог іс-әрекетіндегі ең кең тарамдалған және маңызды инновациялар белгіленген.

Тірек сөздер: инновация, біліктілікті арттыру, шығармашылық, зерттеу белсенділігі, ақыл-ой үдерістер.

Innovative activity of the teacher in modern schools

A.M. Aubakirova
Director of Secondary School №16, Ekibastuz, Kazakhstan

Summary

The article refers to the work of the teacher innvatsionnoy in the modern school. The author focuses on the process of implementation of innovative work, where the self-development of the teacher as the subject of the innovation process of the school. Innovative creativity teacher leads to the emergence of new qualitative characteristics of teacher activities. The article highlights the most common and significant innovations in the work of the teacher.

Keywords: innovation, training, creativity, research, thought processes.

УДК 37.026

БІЛІМ БЕРУДІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Ж.К. Габдуллина

*Абай атындағы ЖОББМ
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Павлодар қ., Қазақстан*

Аңдатпа

Мақалада оқытудың жаңа технологиялары туралы жазылған. Қазіргі таңда әр ұстаз өз пәніне ыңғайлы технологияны дұрыс таңдай білу керек. Сонда ғана өз жұмысының жемісін көреді. Әр технологияның өзіндік ерекшелігі бар. Бұл мақалада технологиялардың ерекшеліктері, білім берудегі инновациялық технологиялардың дәстүрлі сабақтардан айырмашылығы ашып жазылған.

Тірек сөздер: инновациялық технологияларды білімдену әрекетінде қолдану, инновациялық технологиялар мен дәстүрлі сабақтардың айырмашылығы, кәсіби құзыреттілік.

Білім беру мазмұнын жетілдіру, оқытудың озық технологиясын меңгере отырып, оқыту мен тәрбиенің бірлігіне қол жеткізу, оқушының өз бетімен ізденуіне көңіл бөліп, шығармашылықпен жұмыс істейтін тұлға қалыптастыру – бүгінгі күн талабы. Қазір дүние жүзінде білім сапасын арттыру мақсатында оқытудың тиімді жолдары мен жаңа әдіс-тәсілдерін қарастыру процесі жүріп жатыр. Бұндағы негізгі мақсат – инновациялық технологияларды білімдену әрекетінде қолдану арқылы құзыреттілікті жетілдіру. Қазіргі таңда технологияның көптеген түрлері бар. Әр мұғалім өз пәніне ыңғайлы технологияны дұрыс таңдап қолданса, еңбегінің жемісін көреді деп ойлаймын.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мазмұнына сәйкес өз сабағымда Қ. Бітібаеваның, Қ. Жүсіповтің «Қисындық оқыту» әдісін, Н. Оразахынованың «Сатылай комплексті талдау» технологияларын қолданып жүрмін. Бұл инновациялық технологияларды қолдану барысында кәсіби құзыреттілік пен шеберлігімнің жетілгенін, және де іздену, зерттеу әрекеті арқылы оқушылардың құзыреттіліктері қалыптасып, білім сапасының бір шама көтерілгенін байқадым. Қолданып жүрген технологиялардың әрқайсысының өзіндік ерекшелігі бар.

Конструкторлық жобалау технологиясының тиімділігі – берілген көлемді түсініктерді, ұғымдарды тұжырымды түрде, көрнекті түрде ғана жып-жинақы

етіп бере білуде. Модель әр оқушының алдында жатады. Оқушылар оған қарап, әр түрлі іздену, зерттеу жұмыстарын да орындайды. Модель әрі тірек карточкасы, әрі көрнекілік, әрі көмек-нұсқау рөлін де атқарады. Ең бастысы, өз беттерімен терең, тиянақты білім алуға өнімді, нәтижелі көмек жасайды. Сызба-модель мұғалім жұмысын да жеңілдетеді. Оның әр тармағы бойынша жеке жұмыстар, топтық жұмыстар беріп, оқушының білім деңгейін шығармашылық деңгейге дейін алып келуге, түсініктен анализ, синтез бағаға дейін көтеру болады. Мұғалім басқа тапсырмалар орындатпай-ақ, сызбадағы берілген тұжырымдарға тапсырма берсе де жеткілікті. Модель бойынша жұмыс дұрыс ұйымдастырылса, онда терең де толық білім қамтамасыз етіледі деп болжауға болады. Шығарманы бағыттарға бөліп талдайды. Мысалы: Эпикалық шығармаларды талдаудың алгоритімі:

1б. Әдебиет теориясы (тегі, жанры, түрі, тақырыбы, идеясы, әдеби бағыт).

2б. Композициялық бағыт.

3б. Кейіпкерлер.

4б. Автор тілінің сөздігі, стилі (мақал-мәтелдер, идиома, табу, кірме сөздер, өзіндік сөз қолданысы, т. б.).

5б. Көркемдегіш құралдар (троп, фигура).

6б. Дәуір, қоғам, автор (саяси-әлеуметтік жағдай, қайшылықтар, себеп-салдары, автордың қатысы, т. б.).

7б. Шығарманың көзқарас қалыптастырудағы маңызы (әдебиеттегі орны, құндылығы, сананы ояту рөлі, т. б.).

8б. Автор туралы (хронологиялық кесте, зерттеулер, естеліктер, фильмдер, т. б.).

Поэтикалық шығармаларды талдаудың алгоритімі:

1б. Тақырып, идея, тегі, түрі, әдеби бағыты (реализм, романтизм, т. б.).

2б. Өлең сөздің теориясы, шумақ, тармақ, бунақ, буын, ұйқас түрі.

3б. Көркемдегіш құралдар (троп, фигура, өзіндік сөз қолданысы).

4б. Лирикалық қаһарман, мақсат-мүддесі, мұраты, позициясы, лиризм (пафос, эмоция).

5б. Автор және шығарма, байланысы, бірлігі, қарым-қатынасы (ішкі дүниесі, ондағы қайшылық).

6б. Шығарманың саяси-әлеуметтік мәні, қоғамдық пікір туғызудағы маңызы, тәрбиелік рөлі, сананы оятудағы ықпалы, білімдік-танымдық маңызы.

Қазақ тілі пәнінде көбінесе «Сатылай комплексті талдау» технологиясын қолданамын. Сатылай комплексті талдау – қазақ тілінің төл технологиясы. Бұл технология қазақ тілі ғылымының мазмұны мен жүйесін, оның сөздік құрамы мен грамматикалық құрылысын, сөйлеу тілінің байлығын және әдеби тіл нормасын үйреніп, дұрыс сөйлеу, сауатты жазу дағдысын қалыптастырады. Саты-

лай комплексті талдау технологиясының басты қағидаларының бірі – жоғары қиындықта оқыту. Мысалы:

Синтаксистік талдау бойынша сатылай талдау үлгісі төмендегідей орындалады.

I. Саты: Айтылу сазы мен мазмұнына қарай талдау. Сөйлемде қойылған тыныс белгілеріне тоқталу, себебін жазу.

II. Саты: 1. Құрылысына қарай талдау.

2. Сөйлемнің мағыналық түріне қарай талдау.

III. Саты: Сөйлем мүшесіне қарай талдау.

IV. Саты: Сөз тіркестерін анықтау (еркін, тұрақты).

V. Саты: Сөйлемдегі сөздерді байланысу түрлері мен тәсілдеріне қарай талдау.

Сатылай талдау жасаған кезде оқушылар үнемі қызығушылық танытады, өз шеберліктерін, дағдыларын көрсетеді. Бұл технологияны қазіргі кезде әдебиет сабағында да қолданып жүр. «Сатылай кешенді талдау-тек қана білімді белгілі бір көлемде беріп, қажетті шеберлік пен дағдыны қалыптастырумен шектелмей, сонымен қатар баланың жалпы тұлғалық дамуына, ойлау мен есте сақтау, қиялдау, елестету сияқты танымдық-психологиялық қасиеттерінің жақсы үйлесімді дамуына бағытталған оқытудың түрі» деп, Н.А. Оразахынованың өзі айтқандай, бұл талдау арқылы оқушылар ана тілінің қадір-қасиетін бағалай білетін тұлға болып шығатынына сенеміз.

Қ.П. Жүсіповтің «Қисындық оқыту әдісі» өлең талдауда өте қолайлы әдіс. Бұл әдіспен жұмыс істегенде оқушылар жекелей жұмыс жасайды. Өздерін еркін ұстап, ойларын ұтымды жауап бере алады. Оқушыларға өлең талдауда жеңілдік болып, үлкен қызығушылық танытады. Шығарманы талдамас бұрын әрбір оқушыға мәтін таратылып, паракқа жазылған сұрақтар таратылады. Сұрақтарға жауап іздей отырып мәтінмен жұмыс істейді, дұрыс жауаптың тұсын сол цифрмен белгілеп отырады. 3 сұраққа дұрыс жауап берсе «+» деген белгі алады. «+» белгісін көп алған оқушыға жақсы баға қойылады. Сонда оқушылар «+» таңбасын көп алу үшін сұрақтарға әрі шапшаң, әрі дұрыс, әрі көп жауап беруге тырысады. Берген жауаптарын деталь бойынша дәлелдейді.

Үлгі: I. Жансүгіров «Гималай» шығармасы. Сұрақтар:

1. Тау биіктігі

7. Кейіптеу

2. Көріктеуіш

8. Симвал

3. Теңеу

9. Дерексізді заттандыру

4. Ауыстыру

10. Дерексізді жандандыру

5. Алмастыру

11. Өзен ағысы екпіні

6. Тауда ылғал молдығы

12. Ұлттық

13. Дыбыс сипаты	17. Табиғат өзгерісі
14. Ағаш биіктігі	18. Жылдамдық
15. Тіршілік салтанаты	19. Шарттылық
16. Қарабайыр сөздер	

Проект технологиясы 16 ғасырда Италияда пайда болған. Бұл технологияны зерттеушілер – Вильям Килпатрик, Джон Дьюй, Трондайк. Үшеуінің де қозғаған мәселесі – «оқыту технологиясы бойынша оқушы өзіне ұнамайтын және мәжбүрлеу арқылы орындалған іс-әрекеттен гөрі, өзінің икемі бар іс-қимылды орындау арқылы қажеттілігін қанағаттандырады» деген ойды айтады. Сондықтан баланың психологиясы, оның тілегі, икемділігі оқу үрдісінде шешуші орын атқаруы керек. Проектінің төрт түрі бар. Олар: тәжірибелік бағыттағы проект, зерттеушілік проект, шығармашылық проект, ақпараттық проект.

1. Тәжірибелік бағыттағы проект оқушылардың нақты белгіленген нәтижелерімен, айқындалатын әрекетті ұйымдастыруымен ерекшеленеді. Ол қатысушының әлеуметтік қызығушылығына бағытталған.

2. Зерттеушілік проект мақсаты қатысушының бәріне бірдей өзекті болу керек. Әлеуметтік маңыздылығы, ойланыстырған әдістері, оның ішінде эксперименттік және тәжірибелік жұмыстар, материалдар өңдеу, анықталуын талап етеді.

3. Шығармашылық проект детальді түрде жасалған құрылымы болмайды. Жұмыс барысында белгіленіп, кейін дамиды. Өнімдері: сценарий, театрланған көрініс, буклет, өлең, эссе, шығарма т.б болуы мүмкін.

4. Ақпараттық проект белгілі объекті туралы ақпарат жинау, жинақтап қорытындылау кең аудиторияда іске асырылады. Өзектілігі: информация алу, оны өңдеу, презентация. Сабақ барысында қолданылатын проект технологиясының кезеңдері:

1. Әңгімелесу, пікір алысу процесінде проблемалық сұрақтар айшықталады. Зерттеу үшін білім өзектендіріледі. Жұмыстың мақсат-міндеттері ұсынылады.

2. Проблемалық ситуацияға енгізу арқылы зерттеудің гипотезасы анықталады.

3. Зерттеу әдісі тыңдалады. Таңдау жаппай әңгімелесу барысында анықталады. Болжам мен проблемалар өзіндік талқылаудан өткізіледі немесе мұғалімнің өзі ұсынады.

4. Оқушылар топқа жұмыс істей отырып туындаған проблемалардың шешу жолын іздейді. Өздері таңдаған әдістерді қолданып, алынған нәтижені талдайды. Жұмыстар туралы қорытынды жасайды.

5. Өздерінің зерттеу жұмысын өнімі ретінде рәсімдеп, есеп беру түрін таңдайды. Ол информация, конспект, ақпарат, т.б не болса да алдын ала келісіп алады.

6. Жұмыстың нәтижесін әр топ өзінше презентациялайды.

7. Жалпы жұмыс нәтижесі шығарылып, әр топтың зерттеу жұмысы, шығармашылық әрекеті бағаланады.

Проект мынадай бөліктерден тұрады: 1. Проблема құру. 2. Проблеманың өзектілігін ашу. 3. Тақырыпқа шығу. 4. Мақсат құру. 5. Міндет қою. 6. Маңыздылығы. 7. Пайдаланылған әдіс-тәсілдер. 8. Гипотеза. 9. Әдеби негіздеме. 10. Содан кейін барып ішкі мазмұнға көшу. Нәтиже.

Бұл инновациялық технологияларды қолдану барысында кәсіби құзыреттілік пен шеберлігімнің жетілгенін және де іздену, зерттеу әрекеті арқылы оқушылардың құзыреттіліктері қалыптасып, білім сапасының бір шама көтерілгенін байқадым. Жоғарыда айтылған технологияларды қолдану барысында білім беруде инновациялық технологиялардың дәстүрлі сабақтардан айырмашылығын анықтадым.

	Дәстүрлі педагогика	Дамытушы педагогика
Мәні	Білім, ептілік, дағдыны меңгерту	Баланың өзін-өзі субъект ретінде өзгертуі
Мақсаты	Білім, ептілік, дағдыны игерту	Әрбір оқушыға оқып тану үрдісінің өзіндік өзгеретін субъектісі ретінде дамуға жағдай жасау
Дамытудың факторы	Білім, ептілік, дағдының дәрежелері	Соған қоса маңызды психикалық қызметтерін, ақыл-ой жұмысының тәсілдерін қалыптастыруға мүмкіндік беретін оқу үрдісі
Мұғалімнің рөлі	Дайын білімді түсіндіруші, бақылаушы, бағалаушы, тәртіпті қадағалаушы	Танымдық іс-әрекетті ұйымдастырушы, ұжымдық істердің ұйытқысы, кеңесші
Мұғалімнің талабы	Мен сияқты істе	Ойлап істе
Мұғалімнің қызметі	Білім беру	Адамды өсіруші
Оқудың әдісі	Мәліметтілік	Ізденісті зерттеушілік
Түрі	Фронтальды, топтық	Жеке бастық, топтық
Әдіс-тәсілдер	Көрсету-түсіндіру, жаттықтыру, бақылау, бағалау	Ізденушілік-зерттеушілік, табылған шешімді дәлелдеу, шешімді тексеру
Әрекеттестік түрі	Басқарушы мен бағынушы	Іскерлік-серіктестік, ынтымақтастық
Оқуға деген мотив	Эпизодты түрде туындайды	Әрқашан және мақсатты туындайды
Сабақтағы жанға жайлы сәттер	Кей кезде пайда болады	Әрдайым және мақсатты бағытталған

Қорытындылай келе, дәстүрлі сабақтар бүгінгі күні заманауи талаптарға сәйкес келмейді. Ал инновациялық технологияларда оқушының өзіндік жұмысы

басым болады. Оқушының мүмкіндік деңгейі артады. Бүгінгі жаңа технологиялар өз қолдауын тауып, оқу үрдісінде қолданылуда. Жаңа технологияның басты ерекшелігі өзі – жеке тұлға баса назар аудару болса, бұл дегеніміз – оқытудың ең тиімді әдіс-тәсілдері ұтымды пайдалана отырып, оқыту мазмұнын оқушының жеке басының ерекшелігіне даму дәрежесіне, қабілет-мүмкіндігіне бейімдегі жүргізу деген сөз. Әр мұғалім оқушыны шығармашылықпен еңбектенуіне, ізденуіне мүмкіндік жасағанда ғана елдің болашағы жарқын болмақ. Ұлт тірегі – білімді, дарынды ұрпақ. Сондықтан әр баланың жүрегіне жол тауып, оны биікке жетелейік, қияға шыңдайық, бойдағы бар білім мен шығармашылығымызды бала бойына дарыта білейік.

Әдебиеттер

1. Тұрғынбаева Б.А. Мұғалімнің шығармашылық әлеуметін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту / Б.А. Тұрғынбаева. – Алматы, 2005.
2. Жолымбетова К. Қазақ тілі мен әдебиетін оқыту методикасы / К. Жолымбетова. – Алматы, 1991.
3. Найманбаева К.Қ. Мектептегі оқу-тәрбие үрдісін басқарудың өзекті мәселелері / К.Қ. Найманбаева, Ә.М. Бултачеева. – Алматы, 2005.

Инновационные технологии образования

Ж.К. Габдуллина
учитель казахского языка и литературы, СОШ имени Абая
г. Павлодар, Казахстан

Аннотация

В статье пишут о применениях новых инновационных технологий на уроках. Сейчас каждый учитель должен правильно подобрать для себя ту или иную технологию. Только тогда он увидит плоды своих трудов. В каждой технологии есть положительные стороны. В этой статье широко описаны особенности инновационных технологий, сравнение традиционных уроков с инновационными технологиями.

Ключевые слова: применение инновационных технологий, сравнение обычных уроков от уроков с инновационными технологиями, профессиональная компетентность.

Innovative technologies in teaching

Zh.K.Gabdullina
teacher of the Kazakh language and literature secondary school named after Abay
Pavlodar, Kazakhstan

Summary

In this article it is written about New Technology. In present time every teacher has a right to choose necessary to him technology for the object. Then only he will get a necessary result. Every technology has the features. The features of technology are widely painted in this article, difference between a traditional lesson and innovative technologies in teaching.

Keywords: to use innovative technologies in the field of education, distinction between innovative technologies and traditional lessons, professional competence.

УДК 372.881.1

ПРОБЛЕМЫ РАННЕГО ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ
В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА НА 12-ЛЕТНЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ

М.А. Рамазанова

*магистр социологии, старший преподаватель кафедры
иностраных языков, Павлодарский государственный
педагогический институт, Павлодар, Казахстан*

А.К. Акылбекова

*магистр филологии, старший преподаватель кафедры
иностраных языков, Павлодарский государственный
педагогический институт, Павлодар, Казахстан*

Аннотация

В данной статье рассматриваются проблемы раннего обучения иностранному языку в школах в условиях перехода на 12-летнее образование и пути их решения.

Ключевые слова: раннее обучение, межпредметные связи, коммуникативная компетенция, методика преподавания иностранного языка, артикуляционный аппарат.

Значительные изменения в политической и социальной сферах государств, безусловно, неразрывно связаны с новой языковой политикой, ведущей к изменениям в применении языков для целей коммуникации и обучения. Так, и наше государство выбрало путь раннего введения иностранного языка в школах. Как известно, к 2020 году в Казахстане осуществится полный переход на 12-летнюю мо-

дель обучения. С 2016 по 2020 годы планируется поэтапное внедрение стандартов двенадцатилетнего школьного образования, согласно которым иностранный язык (английский) будет изучаться с первого класса. Состав учебных предметов таков, что детям с первого класса придется столкнуться с изучением сразу трех языков:

- 1) родного (казахского или русского);
- 2) государственного – казахского (в русских школах) или языка межнационального общения – русского (в казахских школах);
- 3) международного языка – английского.

Начиная изучать иностранный язык в начальной школе, ребенок сталкивается с системой чужого языка, которая имеет свои правила, логику, совершенно отличные от его родного языка. Несколько понятнее и проще ситуация с государственным (казахским) или русским языком, поскольку это языки, с которыми дети сталкиваются в повседневной жизни, но также имеющая свои проблемы. В раннем школьном возрасте у детей процесс мышления и психологический склад таковы, что другой язык еще не кажется ему нечто непреодолимым. В тот период, когда происходит активное освоение ребенком родного языка, чужая речь воспринимается им как нечто естественное, органическое, что и является основным аргументом для введения раннего изучения иностранного языка.

На современном этапе развития методики обучения иностранному языку вопросы и проблемы раннего обучения иностранному языку приобретают особую актуальность. Преимущества изучения иностранного языка с раннего возраста таковы, что расширяются межпредметные связи на данной ступени, что делает начальное образование притягательным и современным для детей. Ведь современный ребенок сталкивается с иностранной речью и культурой всюду: в повседневной жизни, в средствах массовой информации, в кино, в использовании компьютера. Но наряду с преимуществами возникает и ряд проблем в связи с ранним обучением ИЯ.

Как показывает опыт уже работающих в данном направлении школ, введение сразу трех языков с первых дней обучения влечет за собой стрессовые ситуации как для ребенка, так и для родителей. Ребенок вынужден выучить три алфавита одновременно, научиться читать и писать на трех языках, когда он еще не владеет данными навыками даже в родном языке. Непрофессионализм многих специалистов в данной области, раннем обучении языкам, усугубляет проблему. Зачастую с не умеющих еще писать и читать ни на каком языке детей требуют с первых уроков написание не букв, а сразу слов или текстов, например, написать и выучить пожелание. Или же выучить сразу весь английский алфавит, словно ребенок то и делал, что говорил на английском языке, для того чтобы с первого класса выполнить данное требование учителя английского языка. То есть задания и процесс

обучения носят хаотичный, спонтанный характер, вне рабочей учебной программы, вне учета возрастных особенностей, вне учета межпредметных связей. В адаптационный период, первую половину учебного года, учителю иностранного языка следует предлагать детям игровые виды деятельности и ориентироваться на пассивную обработку информации, дать возможность речевому аппарату настроиться на совершенно иную лингвистическую систему, чем ту, к которой они уже начинают привыкать.

Такие проблемы оправдывают и объясняют незнание или отсутствие нормативных документов (типовых, рабочих учебных программ); незнание методики преподавания предмета на данном этапе; отсутствие учебных материалов, нехватка учебников. Еще одним немаловажным препятствием в раннем изучении английского языка и достижении целей в обучении являются полные классы по 25 человек, которые не делятся на подгруппы до окончания начальной школы.

Учитывая данную ситуацию, имеет смысл рассмотреть возможность постепенного или поэтапного введения учебных предметов «Русский язык» (в казахских школах), «Казахский язык» (в русских школах) в третьей четверти первого учебного года и предмета «Английский язык» со второго года обучения, когда приобретены навыки чтения и письма по основным языкам.

В связи с этим ведется постоянная работа над программой раннего обучения английскому языку младших школьников. Хорошим решением данной проблемы в Павлодарском государственном педагогическом институте было введение дополнительной специализации «Учитель иностранного языка» к специальности «Педагогика и методика начального обучения». Основными дисциплинами данной специализации являются «Практика устной и письменной речи (Практический курс иностранного языка)» или «Иностранный язык для специальных целей», начиная со 2-го курса, как логическое продолжение уже начатого курса «Иностранный язык» и дисциплина «Теории и технологии раннего обучения иностранному языку (Методика раннего обучения иностранному языку)». Учитель начальных классов со знанием иностранного языка – одна из моделей специалиста, особо востребованного на сегодняшнем педагогическом рынке труда. Специалист данного направления призван решать проблемы и задачи раннего развития и формирования личности, владеющей наравне с родным и иностранным языком. Данная специализация является одной из оправданных и удачных не только с точки зрения интеграции ее в учебный процесс и коэкзистенции преподаваемых дисциплин, они являются продолжением или дополнением уже преподаваемых или пройденных дисциплин, таких как «Возрастная психология», «Методика обучения казахскому (русскому) языку», «Иностранный язык» и других. Целесообразно было бы включить и дисциплину «Практическая фонетика», так как в этот период у детей с их еще гиб-

ким артикуляционным аппаратом ярко выраженная способность абсолютно точно воспроизводить чужую фонетику.

При раннем обучении закладываются основы коммуникативной компетенции, то есть способности пользоваться английским языком как языком общения. Психологические особенности раннего школьного возраста позволяют при правильном и грамотном обучении не просто заложить в детях основы межкультурной компетенции, а привить непреходящие интерес и любовь к предмету, важные компоненты интеллектуального совершенствования ребенка. Известный психолог Д.Б. Эльконин отмечает, что ранний возраст является периодом, в котором имеется наибольшая чуткость к языковым явлениям. Эта чуткость проявляется в успешном обучении детей раннего возраста грамматике, фонетике иностранного языка. В силу возрастных психологических особенностей дети, изучающие иностранный язык, свободны от комплексов и страхов сказать что-то неправильно, допустить какие-то ошибки. Открытость всему новому, любознательность и стремление научиться чему-то новому, быть успешным, лучше своих сверстников – важные характеристики данного возраста, позволяющие ориентироваться на успех в обучении.

Таким образом, несмотря на имеющиеся проблемы и опираясь на наш опыт, мы можем утверждать, что включение иностранного языка в учебный план начальной школы является серьезным практическим шагом в реализации личностно-ориентированной парадигмы гуманитарного образования в условиях модернизации казахстанской школы.

Список литературы

1. Гальскова Н.Д. *Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика: учебное пособие* / Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез. – М.: Академия, 2006. – 336 с.
2. Рогова Г.В. *Методика обучения иностранным языкам* / Г.В. Рогова, Ф.М. Рабинович, Т.Е. Сахарова. – М.: Просвещение, 1991. – 287 с.

12 жылдық білім беру жүйесіне көшу жағдайындағы шетел тілін ерте жастан оқыту мәселелері

М.Н. Рамазанова

шет тілдер кафедрасының аға оқытушысы, социология магистрі,
Павлодар мемлекеттік педагогикалық институты, Павлодар қ., Қазақстан

А.К. Ақылбекова

шет тілдер кафедрасының аға оқытушысы, филология магистрі,
Павлодар мемлекеттік педагогикалық институты, Павлодар қ., Қазақстан

Аңдатпа

Бұл мақалада мектептегі 12 жылдық білім беру бойынша ағылшын тілін мектеп дейінгі оқытудың негізгі мәселелері және оның шешу жолдары қарастырылады.

Тірек сөздер: ағылшын тілін мектеп дейінгі оқыту, шет тілі оқытудың әдістемесі, коммуникативтік құзыреттілік, пәнаралық қатынастар.

*Problems of early foreign language teaching
in the transition to 12-year education*

M.A. Ramzanova

Master of Sociology, Senior Lecturer, Department of foreign languages,
Pavlodar State Pedagogical Institute, Pavlodar, Kazakhstan

A.K. Akyzbekova

Master of Philology, Senior Lecturer, Department of foreign languages,
Pavlodar State Pedagogical Institute, Pavlodar, Kazakhstan

Summary

This article examines the issues of early teaching of foreign language in 12 years school and the ways of their solvation.

Keywords: early learning, interdisciplinary communication, communicative competence, methods of teaching a foreign language, articulation apparatus.

УДК 746.1(574)

ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ ИСКУССТВА КАЗАХСКОГО КОВРОТКАЧЕСТВА

М.Ш. Алинова

*доктор педагогических наук, декан факультета
математики и естествознания, Павлодарский государственный
педагогический институт, г. Павлодар, Казахстан*

М.А. Байтанаева

*старший преподаватель кафедры теории и методики
профессионального обучения, Павлодарский государственный
педагогический институт, г. Павлодар, Казахстан*

Аннотация

В данной статье описывается история возникновения и развития казахского ковроткачества, виды казахских ковров и семантика орнаментов.

Ключевые слова: искусство ковроткачества, ворсовый ковер, безворсовый ковер.

Ковер является древнейшим изобретением человечества. Возраст самого старого ковра, сохранившегося до наших времен, насчитывает две с половиной тысячи лет. Его нашли при раскопках одного из ассирийских захоронений на территории Горного Алтая. Традиционно многие столетия кочевники использовали шерстяные ворсовые и безворсовые ковры в качестве постели, седла и... строительного материала. Из них делали стены и полы юрт, которые защищали людей от жарких дней и холодных ночей. Коврами взимали дань. Многие народы украшали коврами свои жилища. Да и теперь без ковра в доме не уютно.

Искусство ткачества возникло в далекие времена, благодаря постоянным этническим, культурным, торговым связям населения казахов со скотоводческими народами и племенами Передней и Средней Азии: мидянами, персами, парфянами, аланами, сарматами, канглы и др., искони занимавшимися ворсовым ковроткачеством. Главным их производителем на протяжении столетий была Персия. Принятое здесь мусульманство наложило отпечаток на дизайн изделий. Поскольку, согласно Корану, человеку запрещается изображать живые творения Аллаха, ковроделам пришлось разрабатывать собственную систему образов-символов в виде геометрических и растительных орнаментов. Цветовая гамма, исключая священный для мусульманина зеленый цвет, содержит многообразные оттенки красного, чер-

ного и золотого цветов. Материалом для персидского ковра ручной работы всегда служит шерсть. Для этого использовалось руно, которое состригали исключительно с брюха и спины овец, так как считали, что именно оно надолго сохраняет свежесть красок и блеск нити. Традиционное исполнение изделия – это узелковое плетение на хлопковой или шерстяной основе. Плотность узелков на квадратный метр составлял 1 миллион.

Две тысячи лет назад тутовый шелкопряд был завезен в Персию, что и предопределило производство шелковых ковров. Еще в IV веке до н.э. такие ковры украшали интерьеры китайских императоров. Долгое время монополия Поднебесной на производство шелка делала эту страну. Но и сегодня благодаря сохраненным традициям авторитет китайских ткачей остается непререкаемым.

Для того, чтобы изготовить одно подобное шелковое произведение искусства, требуются большие материальные и физические затраты. Нитка, которую используют в производстве ткачи, сделана из той части нити тутового шелкопряда, которая составляет лишь одну треть от всей длины – самая однородная и блестящая. Несколько таких нитей скручивают вместе, чтобы в итоге получить нитку необходимого качества. Для основы берут льняные, шерстяные, хлопковые или шелковые нити. В последнем случае, чтобы получить шелк большей толщины, чем тот, который идет на сам ворс, шелкопрядов сажают на диету из дубовых листьев.

Плотность шелкового ковра составляет 2 миллиона узелков на квадратный метр, в день даже самый опытный мастер способен сделать до 10 тысяч узелков. Поэтому цена шелковых ковров ручной работы во все времена была и остается чрезвычайно высокой.

Вопросы исследования казахских ковров нашли отражение в материалах многих этнографических экспедиций, трудах ученых разных стран. Например, в рамках проекта «Комплексное исследование народного искусства казахов Алтайского региона (зарубежная диаспора в Монголии, Китае, России)» были проведены полевые исследования в трех странах расселения казахов данного региона. В течение 2007–2008 гг. на территории Монголии и Алтайского края Российской Федерации были проведены успешные экспедиционные исследования. В этих исследованиях были представлены материалы изысканий Л.К. Полторацкой, которая во II-й половине XIX в. в ходе поездки по Алтаю (в основном по нынешней казахстанской его части) собрала разнообразные данные по этнографии, народному искусству казахов. Эти материалы частично опубликованы в работах «Обычаи киргизов Семипалатинской области», «Виды и типы Западной Сибири. Антропологическая выставка. М., 1879–1880» и др.

Л.К. Полторацкая была фотографом-любителем, участницей знаменитой Бременской экспедиции по Восточному Казахстану 1876 г. и обнародовала ряд

важных иллюстративных материалов по казахскому народному искусству. Важные материалы поездок этого автора остаются малоизвестными, хранятся в архивах Омска, Москвы, Санкт-Петербурга.

Среди работ современных казахстанских этнографов (послевоенного периода), касающихся народного искусства и культуры казахов Алтайского региона, особую важность имеет монографическое исследование Х. Аргынбаева «Историко-культурные связи русского и казахского народов и их влияние на материальную культуру казахов в середине XIX и начале XX веков». В нем на фоне исследования культуры в целом дана характеристика деятельности казахских мастеров и мастериц Восточного Казахстана.

Мировой сектор ковров – персидских, иранских, таджикских – обязан быть дополнен мощным пластом казахских ковров.

Благодаря этим коврам мы можем сказать, что казахский народ настолько мудрый, что абстрактные знаки, символы, которые встречались на Пазарыкских курганах 2500 лет тому назад, в точности присутствуют на казахских коврах. Здесь можно рассмотреть, какова традиция и глубина исторического ракурса.

Казахские ковры западные эксперты узнают по характерному рисунку. Кроме того, они считаются долговечными – срок их использования составляет 70 лет. Как выясняется, марку казахских держат ковры, которые изготавливают в Казахском районе Азербайджана.

Доктор философских наук Алибек Кажгалиулы в своей книге «Ою мен Ой», посвященной казахским орнаментам, широко исследовал этот исторический парадокс. Дело в том, что на Кавказе после распада Золотой орды жило тюркское племя, которое называло себя казахами. Долгие годы оно вело борьбу за независимость против Грузии, Ирана и России, но в конечном итоге вошло в состав Азербайджана. Сейчас местные жители считаются азербайджанцами. Однако в городе Казах до сих пор есть ремесленники с более чем пятисотлетней традицией изготовления ковров.

В юрте ковры и ковровые изделия, сохранившие до нас великолепную гармонию найденных орнаментальных и колористических образов, были неотъемлемой частью повседневной жизни. На коврах не только сидели, но и спали, ежедневно молились. Лучшие ковры невеста дарила любимому жениху, и ковер провожал хозяина в последний путь. В начале XX века, несмотря на социально-экономические эксперименты советской власти, традиционный быт казахов позволил сохранить домашнее производство предметов многих видов прикладного искусства, не утратившего народные элементы орнаментации, формы и высокий уровень мастерства.

Трудно представить казахское жилище без ковровых изделий. В народе говорят: богатство дома – ковер; постелишь – теплый настил, повесишь – украшение. Войдя в юрту, ступаешь по мягким узорным войлокам, садясь на почетное место, задерживаешь взгляд на ярких разноцветных коврах, украшающих стены, любишься затейливым узором ворсовых и безворсовых лент, свисающих со свода. Все это – изделия искусства ковроделия, которое имеет глубокие древние корни. Секреты ковроткачества передавались из поколения в поколение. Ковры являлись обязательным элементом приданого невесты, красивый дорогой ковер мог стать ценным подарком ими награждали победителей различных состязаний (скачек, борцовых, песенных...), наконец, ковер входил в число предметов обмена.

Казахские ковры классифицируются по нескольким признакам. По технике изготовления казахские тканые ковры изготавливаются из шерсти весенней стрижки и бывают 2 видов: ворсовые и безворсовые.

Высоко ценились ворсовые ковры «килем». Они были самым дорогим и ценным в приданом невесты. Прославленными мастерицами по производству таких ковров были женщины Кызылординской и Чимкентской областей. Богатые ковры больших размеров назывались «орда килем». Они бытовали у казахской знати.

Безворсовое ткачество также было распространено в степях Сары-Арки, в Западном Казахстане. По месту производства известны ковры семиреченские (джетысуйские), тургайские (торгай тури). Ковры, изготовленные определенным родом (племенем) – «конырат килеми» – коньратовские, «адай килеми» – адаевские, «керей килеми» – кереевские, «найман нуска» – наймановские.

Безворсовые ковры – это ковры паласного типа, называются «туксиз килем», «таз килем» или «такыр килем». Ворсовые ковры назывались «халыкилем», «тукти килем», просто «килем». Для этих ковров присуще наличие бордюра (коршау, коргау) и центрального поля. Рисунок, который может быть геометрическим или растительным, многократно ритмично повторяется, образуя розетки. В середине и во второй половине XX века «түкті кілем» по-прежнему ткали мастерицы юга и запада Казахстана (Б. Акадилькызы и др.).

Ковры без орнамента, в разноцветную полоску носят название «алаша», что значит пестрый, полосатый. Алаша – это гладкий, безворсовый ковер, который называют в некоторых районах «такта алаша». Орнаментированные ковры «терме-алаша» подразумевают в своем названии технику «терме», особенность которой в значительной плотности, рельефности фактуры, в сложности вытканного орнамента. Мастерицы Сары-Арки (Ш. Сарсенбекова) ткали «Алаша» до середины XX века, эти ковры, дошедшие до наших времен, можно встретить и сегодня.

Делятся ковры и по материалу, из которого они изготавливаются. Как для восточных, так и для европейских ковров, материалом служили шерсть, хлопок,

шелк, лен, пенька в самых различных комбинациях. Шерсть получают из овечьего, верблюжьего или козьего волоса. Она бывает разного качества – короткой, грубой или тонкой, длинной и глянцевитой. Причем зависит это от местности, где животные разводятся, от части тела, с которой шерсть состригается. Некоторые шерстяные ковры ручной работы изготавливаются из шерсти ягненка, которая придает ковру золотистый оттенок, блеск.

Для получения ярких цветов использовалась натуральная окраска шерсти в ее разнообразных оттенках от белого до желтого, от коричневого и серого до черного. Сагитова Жанылыстан (1923 г.р.), уроженка с. Уштобе (Большенарымский р-он), рассказывает, что из корней ревеня (рауагаш) получали желтую краску, из коры сосны (карагая) – красно-коричневую.

Очень важна цветовая гамма, в которой выполнен ковер. В отличие от войлочных ковров тканые не подразделяются по доминирующему цвету на черные, белые, красные и другие. Тканые алаша как бы вобрали в себя все краски земли – они есть отражение многообразия окружающего мира. Поэтому черный – это цвет земли (символ таинственности и неопознанности), зеленый – цвет зелени, весны (символ молодости, плодородия, возрождения), желтый – цвет солнца (символ богатства, достатка, разума, дальновидности), голубой – цвет неба (символ мира, бесконечности), красный – цвет огня (символ энергии, жизни, любви), белый – символ чистоты, истины. Это яркое живописное полотно, созданное руками женщины, дает положительный жизнеутверждающий заряд.

Исходя из перечисленных цветовых предпочтений казахского орнамента, можно заметить, что на первом месте всегда стоял красный цвет, на втором – черный (темно-коричневый), на третьем – белый, затем уже выстраиваются другие цвета – бордовый, желтый, зеленый, синий, оранжевый, голубой. Цветовой каркас, состоящий из триады красный – черный – белый, был заложен издревле, подтверждение чему – цветное решение петроглифов и керамика эпохи неолита и бронзы Казахстана.

Сегодня почти во всех регионах Казахстана занятия ручным ткачеством сократились, но народные мастера – К. Масгутова, Ш. Сарсенбекова, Б. Тапенова, А. Байгожаева, М. Орынбасаркызы и др. – не забыли традиционные приемы ткачества «түкті кілем» и «тақыр кілем», «бау», «басқұр» и «алаша». Глубоким уважением пользуются в народе лучшие ткачихи, воспроизводящие на ковре любой узор. Национальные традиции ковроткачества до сих пор хранят и продолжают народные мастерицы. Их изделия поражают нас тонким колористическим чутьём, свободной импровизацией традиционных орнаментальных мотивов.

Таким образом, ковроткачество, имеющее глубокие корни, издавна характерно для казахского прикладного искусства, специфика народных традиций предпо-

лагает возможность выявления глубинной архаичной подосновы народной художественной культуры.

Список литературы

1. Каирбекова А.Р. Узор алаши ложится как стих... (о казахских тканых коврах) / А. Каирбекова // Деловой Усть-Каменогорск. – 2005. – №6. – С. 48-49.
2. Узбекали Джанибеков. Традиционное ткачество Казахстана.
3. Русский вестник. – 1878. – №9.

Қазақ кілем тоқу өнерінің даму тарихы

Алинова М.Ш.

математика және жаратылыстану факультетінің деканы, педагогика ғылымдарының докторы
Павлодар мемлекеттік педагогикалық институты, Павлодар қ., Қазақстан

М.А. Байтанаева

кәсіптік оқыту теориясы мен әдістемесі кафедрасының аға оқытушысы,
Павлодар мемлекеттік педагогикалық институты, Павлодар қ., Қазақстан

Аңдатпа

Бұл мақалада қазақ кілем тоқу өнерінің пайда болу мен даму тарихы, сонымен қатар кілем түрлері мен ою-өрнек симантикасы туралы жазылған.

Тірек сөздер: кілем тоқу өнері, түкті кілем, тақыр кілем.

History of development of art of kazakh a carpet weaves

M.Sh. Alinova

doctor of pedagogical sciences, dean of faculty of mathematics and natural science,
Pavlodar State Pedagogical Institute, Pavlodar State, Kazakhstan

M.A. Baytanaeva

senior lecturer of the theory and technique professional training,
Pavlodar State Pedagogical Institute, Pavlodar, Kazakhstan

Summary

Article is described history of origin and development of Kazakh a carpet weaves, types of the Kazakh carpets and semantics of decorative patterns

Keywords: a carpet weaves, nap carpet, naked carpet.

УДК 378:004

HTML5 В ЦИФРОВЫХ РЕСУРСАХ ОБРАЗОВАНИЯ

Б.А. Байдалинова

*доцент кафедры анатомии, физиологии и дефектологии,
Павлодарский государственный педагогический институт,
Павлодар, Казахстан*

М. Ергаликызы

*магистрант,
Евразийский университет имени Л.Н. Гумилева,
Астана, Казахстан*

Аннотация

В статье рассмотрены особенности HTML5 в цифровых ресурсах образования. Встроенный веб-браузер с поддержкой HTML5 обеспечивает комплексное решение для создания динамической системы цифровых табло, вызывающих интерес и повышающих продажи. Пользователи могут включить в табло не только текст и статические изображения, но и видеоролики, передачи в прямом эфире, такие как Twitter, Facebook, новостные ленты, спортивную хронику, прогноз погоды и так далее.

Ключевые слова: цифровые, ресурсы, сервис, формат.

Flash и html5 тег video

Было много споров о том, заменит ли HTML5 тег <video> платформу Flash для воспроизведения видео в Интернете. Мы позаботились о внедрении HTML5 в наш сервис, и теперь большинство видео на YouTube вы можете посмотреть через наш HTML5 плеер. Этот опыт показал нам, что хотя создание тега <video> сделало большой шаг к открытым технологиям, платформа Adobe Flash все равно будет играть критическую роль в распространении видео.

Важно понять, что нужно таким сайтам, как YouTube, от браузеров для обеспечения комфортной работы с сервисом как зрителям, так и владельцам контента. Нам нужно не просто указать браузеру на видеофайл подобно тому, как мы делаем это с изображением в теге `img` – нужно гораздо большее, чем просто доставка и воспроизведение видео. Тег <video>, несомненно, дает простейший способ воспроизведения видео, однако он пока не удовлетворяет всем требованиям сервиса YouTube:

Стандартный формат видео

Во-первых, нам нужно, чтобы все браузеры поддерживали какой-то стандартный формат видео. Пользователи загружают ежеминутно видео общей длительностью 24 часа, поэтому нам нужно сократить количество поддерживаемых форматов. Особенно, если вы обратите внимание, что для каждого формата мы поддерживаем разные размеры видео (360p, 480p, 720p, 1080p). Мы перекодировали загружаемое на YouTube видео в H.264 с начала 2007 года, который мы используем как для Flash Player, так и для мобильных устройств, таких как iPhone и Android-совместимых телефонах. Это позволяет нам быстро и легко запустить проигрыватель HTML5 на устройствах, которые поддерживают H.264, например, Chrome или Safari.

Проблемы с лицензированием повлияли на поддержку H.264 некоторыми браузерами, это, в свою очередь, повлияло на невозможность включения поддержки этого формата в спецификацию HTML5 как стандартного кодека. Нам кажется, что нужно создать какой-то открытый видеоформат. Такой, который поможет не только решить проблему с лицензированием, но и будет оптимизирован под трансляцию видео в Интернет. Для этого мы решили создать новый проект Web Media (WebM). Google поспособствовал разработке открытого кодека VP8 для нужд WebM. Google, Mozilla и Opera пообещали поддержать WebM, поэтому мы уже начали перекодировать YouTube видео в этот формат. То же пообещала и Adobe – она включит поддержку VP8 в следующем релизе Flash Player.

Надежная доставка видео браузеру

Также стандартному формату очень важно иметь эффективный и надежный способ доставки видео браузеру. Простого указания URL видео недостаточно – это не позволяет пользователю переключиться сразу на нужный фрагмент. Когда мы стали транслировать полнометражные фильмы и делать трансляции событий в реальном времени, нам было необходимо иметь возможность управлять буферизацией, а также динамически контролировать качество видео. Flash Player обеспечивает это с помощью ActionScript и протоколов HTTP или RTMP, которые позволяют приложениям контролировать скачивание и воспроизведение видео. Стандарт HTML5 как таковой не поддерживает протоколов вещания видео, однако есть несколько организаций, которые работают над тем, чтобы улучшить эту ситуацию и позволить транслировать видео через HTTP. Мы начали взаимодействовать с ними и надеемся в будущем получить единый стандарт вещания.

Защита контента

YouTube не владеет видеороликами, которые вы смотрите – их владельцами являются люди, которые их загрузили, и именно они решают, как их ролики будут распространяться через YouTube. В магазине YouTube для гарантии того, что видео

наших пользователей не будет украдено, требуется защищенный протокол доставки видео, такой как RTMPE у Flash платформы. Без защиты контента мы не сможем предлагать видео напрокат.

Вложения и инкапсуляция

Возможность Flash платформы комбинировать код и ресурсы приложения в защищенный, эффективный пакет позволила нам создать инструмент, с помощью которого видео YouTube может быть вложено в другой веб-сайт. Владельцы веб-сайтов должны быть убеждены, что прикрепленное приложение не сможет иметь доступ к приватной информации на их сайте, а мы должны знать, что логика нашего плеера (заголовки, аннотации, реклама) распространяются вместе с видео. Хотя HTML5 добавляет механизм передачи сообщений, Flash все равно остается единственным инструментом для добавления контента с других сайтов.

Полноэкранное видео

HD видео было создано для проигрывания в полноэкранном режиме, однако исторически это было невозможно реализовать на чистом HTML. У большинства браузеров есть возможность переключения в полноэкранный режим, однако они не дают ни возможности javascript инициализировать его, ни позволяют расширять маленькую часть страницы (например, видеоплеер) на весь экран. Хотя webkit недавно сделал несколько шагов в сторону поддержки полноэкранного режима, этого все же недостаточно для воспроизведения видео (например, возможности отображать контент поверх видео пока нет).

Доступ к веб-камере и микрофону

Видео – не односторонняя среда. Тысячи людей ежедневно загружают видео на YouTube непосредственно со своих веб-камер и микрофонов, которые недоступны нигде, кроме платформы Flash. Поддержка камеры также нужна, например, для видео-чатов или онлайн-трансляций, также особенно важна на мобильных устройствах, которые на данный момент почти все имеют встроенную камеру. Платформа Flash уже несколько лет предоставляет мощный доступ к управлению камерой и микрофоном, в то время как HTML5 пока только начинает развиваться в этом направлении.

Нам нравится, что ведется столько дискуссий о внедрении новых стандартов в Интернет – YouTube зависит от того, как развиваются браузеры. Чем лучше браузеры, тем лучший сервис мы предлагаем нашим пользователям. HTML5, конечно, позволяет нам доставлять видео на устройства, которые не поддерживают Flash Player, но он пока не удовлетворяет всех наших нужд. На данный момент Adobe Flash является лучшей платформой для YouTube, поэтому наш основной плеер реализован именно на ней.

Список литературы

1. Демкин В.П. Классификация образовательных электронных изданий: основные принципы и критерии: методическое пособие для преподавателей / В.П. Демкин, Г.В. Можяева. – Томск, 2003. – 28 с.

2. Нащочина М.М. Методика использования цифровых образовательных технологий на уроках и внеклассных занятиях по биологии в средней школе / М.М. Нащочина. – Хабаровск, 2008.

3. <http://www.3xweb.ru/services/flash/>

HTML5 білім беру цифрлық қорында

Б.А. Байдалинова
анатомии, физиологии және дефектология кафедрасының доценті
Павлодар мемлекеттік педагогикалық институті, Павлодар қ., Қазақстан

М. Ергалиқызы
магистрант, Л.Н. Гумилев атындағы ЕМУ, Астана қ., Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада HTML5 сандық білім беру ресурстарының мүмкіндіктері сипатталады. HTML5 қолдау ендірілген веб-браузер пайыздық арттыру және сату тудырады, динамикалық маңдайша цифрлық жүйесін құру үшін кешенді шешім ұсынады. Пайдаланушылар сияқты Twitter, Facebook, жаңалықтар арналарға, спорттық хроника, ауа райы және тікелей эфирде табло, ғана емес, мәтін және статикалық суреттер, сондай-ақ бейне, қамтуы мүмкін.

Тірек сөздер: сандық, қор, қолдау, пішім.

HTML5 in digital educational resources

B.A. Baidalinova
Associate Professor, Department of Anatomy, Physiology and Defectology
Pavlodar State Pedagogical Institute, Pavlodar, Kazakhstan

Ercaliki Meruert
Undergraduate, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

Summary

The article describes the features of HTML5 in digital education resources. Built-in web browser with support for HTML5 provides a comprehensive solution to create dynamic digital signage system, causing interest and increase sales.

Not only text and static images, but also videos, broadcast live such as Twitter, Facebook, news feeds, sports highlights, weather and so on can be included in the scoreboard.

Keywords: digital, resources, support, format.

УДК 37.035.6

УСПЕШНЫЙ УЧИТЕЛЬ – УЧИТЕЛЬ БУДУЩЕГО

Т. Ахметов*директор СОШ №9, г. Экибастуз, Казахстан**Аннотация*

В статье говорится о лидерских качествах педагога. Автор говорит о профессиональной успешности учителя, которая в значительной степени зависит от уровня его мастерства и потребностей в развитии себя и обучаемых, от способов его мышления и развития у него лидерства. Учитель в классе – это неформальный руководитель.

Ключевые слова: лидерство, профессионализм, мастерство, класс, результаты, менеджмент.

В современных условиях кардинально меняется содержание труда учителя. Сегодня становятся востребованными такие характеристики профессиональной деятельности учителя, как умение работать в команде, быть консультантом, экспертом, организатором, уметь налаживать международные связи, быть способным и готовым к совместным действиям с коллегами, родителями, общественными организациями, владеть современными педагогическими технологиями и методами (рефлексивное обучение, проектное обучение, развивающее обучение, обучение в диалоге, исследовательское обучение).

В настоящее время внимание учёных, педагогов вузов и практиков на успешности школьного учителя, которая, на наш взгляд, состоит не в том, чтобы дать ему извне экспертную оценку за результаты учебно-воспитательной деятельности, а в том, чтобы стимулировать самого учителя к осмыслению и решению своих профессиональных целей и проблем и к саморазвитию профессионального мастерства и лидерства [1].

В условиях интеллектуальной конкуренции непрерывное самосовершенствование, педагогический поиск и творчество являются одними из обязательных требований, которые предъявляются к современному учителю. Профессиональная успешность учителя в значительной степени зависит от уровня его мастерства и потребностей в развитии себя и обучаемых, от способов его мышления и развития у него лидерства. Отметим, что актуализация лидерства – это не только проблема менеджмента. Учитель в классе – это неформальный руководитель, и от того, признают ли обучаемые его лидером или нет, порой зависит не только его професси-

ональная успешность, но и степень доверия к нему обучаемых, возможности его влияния на других, его репутация и деловой имидж [1].

В системе повышения квалификации педагогов предусмотрен модуль, который так и называется «Лидерство в образовании». Данный модуль основывается на том убеждении, что устойчивое развитие и изменения в любой системе образования не могут быть привнесены извне, они должны исходить из изменений в понимании и практике учителей в реальных классах. Основная идея Программы состоит в том, что изменения будут инициированы учителями на всех уровнях в результате критической оценки, изменения и переоценки практики и политики. Лидерство рассматривается как изменения, вводимые учителем на протяжении всей Программы. В этой связи лидерство учителя в Программе определено отдельным модулем, с целью содействия фокусированию на нем внимания на разных уровнях. Подход к лидерству, адаптированный в данном модуле, особенно на Уровне 3, основан на принципе «Работы по развитию лидерства учителя» (проект Кембриджского университета), в контексте которого учителя изменяются в ходе размышлений о своей практике в аспекте идей, рассматриваемых в Программе. Они выявляют, исследуют, оценивают и развивают отдельные моменты собственной практики в соответствии с названными идеями.

Учитель-лидер управляет смыслом, он характеризуется способностью к осуществлению значительных изменений в педагогической и воспитательной практике. Учитель этого типа привносит изменения в концепцию развития учеников, в её стратегию, в корпоративную культуру образовательного учреждения и в организационное поведение всех (и учителей, и администрации, и обучаемых), в применяемые образовательные технологии [2]. Это учитель концентрирует своё внимание на будущих перспективах каждого ученика, общих человеческих ценностях и установках, миссии, новых патриотических и нравственных идеях для развития. Он стремится наладить сотрудничество в коллективе сотрудников и обучаемых, наполнить смыслом работу учеников, вовлечь их в процесс размышления и самосовершенствования, основываясь на личных ценностях и убеждениях, на доверии к себе и авторитетности.

Важной особенностью современной системы образования и повышения квалификации учителей является то, что в рамках собственного обучения и научения других они сами включены в «школу неопределённости» и в «школу сотрудничества» не только в качестве тех, кто учится, но и тех, кто учит. В современных образовательных учреждениях учитель-лидер, обучая действием учащихся, тем самым влияет и на свою карьеру [3]. При этом он одновременно становится коуч-наставником на общественных началах (community) и наставником по призванию (vocational), а также партнёром по лидерству, развивая у обучаемых ценностные ха-

рактические характеристики, продуктивные мотивации и установки, те качества и способности, которые востребованы нашим обществом.

Главный залог успеха – это личность педагога. Только личность может повлиять на формирование другой личности, от этого часто зависит и интерес ребенка к учебе [4]. Учитель-личность не будет смотреть свысока на детей, с мнением учеников он считается. Слово и мнение ученика он ценит, а не только оценивает. Мысли учеников не отвергает, а развивает, пока в них не откроется что-то новое или, наоборот, пока мысль не зайдет в тупик. Учеников воспринимает всерьез, их поддерживает, а не ограничивает. Учителю необходимо быть добрым, строгим, требовательным, справедливым одновременно. Ребенок должен учителю верить и доверять. Ребенок как никто другой способен распознать истинные чувства, он всегда определит, фальшивит ли в отношениях с ним взрослый, играет ли в демократию. Чтобы быть успешным, надо быть самим собой [5].

Если учитель уверен в своей личной и профессиональной компетентности, уверен в своем внутреннем успехе, то у него высокая самооценка, он оказывает позитивное влияние на отношение детей к нему, стимулирует у них стремление к успехам в учебной деятельности и, в конечном итоге, оказывает развивающее воздействие на личность учащегося. Способности у всех детей разные, зачастую они не лежат на поверхности. Увидеть их, помочь им раскрыться – цель учителя.

Таким образом, в новых условиях успех учителя, его звание мастера по развитию и обучению зависит от прочности и качества взаимоотношений и сотрудничества с обучаемыми.

Список литературы

1. Панфилова А.П. *Игровое моделирование в деятельности педагога: учебное пособие* / А.П. Панфилова. – М.: Академия, 2006. – 368 с.
2. Панфилова А.П. *Инновационные педагогические технологии. Активное обучение: учеб. пособие* / А.П. Панфилова. – М.: Академия, 2009. – 192 с. – (Высшее профессиональное образование)
3. Седова Н.В. *Педагогическая культура учителя* / Н.В. Седова. – СПб.: ХИМИЗДАТ, 2003. – 208 с.
4. Советова Е.В. *Кадровая работа в школе* / Е.В. Советова. – Ростов н/Д: Феникс, 2006.
5. Argyris C., Schon D.A. *Organizational Learning: A theory of action perspective*, Addison-Wesley, Reading, Mass. (1996).

Білікті мұғалім-болашақ мұғалімі

Т.Т. Ахметов
№9 ЖОББМ директоры, Екібастұз қ., Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада мұғалімінің көшбасшылық қасиеттері туралы айтылған. Автор мұғалімінің кәсіби біліктілігі туралы айтады. Мұғалімінің кәсіби біліктілігі оның шеберлігінен, өзін-өзі дамыту қажеттілігінен тәуелді. Сыныптағы мұғалім – көшбасшы болып келеді.

Тірек сөздер: көшбасшылық, кәсіби біліктілік, шеберлік, сынып, нәтижелер, менеджмент.

Successful teachers – teachers future

T. Akhmetov
Ekibastuz, Secondary School №9, headmaster

Summary

The article refers to the leadership qualities of the teacher. The author talks about professional success teachers, which largely depends on the level of his skill and development needs of the trainees themselves and, by his way of thinking and the development of his leadership. The teacher in the classroom – is an informal leader.

Keywords: leadership, professionalism, skill, class, results management.

1. Журналға педагогика ғылымдарының барлық салалары бойынша 2 данамен компьютерде терілген, бір жарым жоларалық жиілікпен беттің бір жағына барлық шетінен 3 см орын қалдырып басылған мақалалардың қолжазбалары және «OpenOffice.org 3.0 Writer үшін» мәтін редакторындағы толық материалдарының дискеті қабылданады (кегль –12 пункт, гарнитура – Times New Roman/KZ Times New Roman).

2. Мақалаға барлық авторлардың қолы қойылады. Аңдатпаны, әдебиеттерді, кестелер мен суреттерді қоса есептегенде қолжазбаның жалпы көлемі 8–10 беттен аспауы керек.

3. Ғылыми дәрежелері жоқ авторлардың мақалалары ғылым докторының не ғылым кандидатының пікірімен бірге берілуі керек.

4. Мақалалар төмендегі ерекше талаптарды қатаң сақтауды қажет етеді:

– ОӘК – ондық әмбебап кестесі бойынша;

– мақаланың аты: кегль – 14, гарнитура Times New Roman (орыс, ағылшын және неміс тілдеріндегі мәтін үшін), KZ Times New Roman (қазақ тілі үшін тақырыптың аты ерекше жазу арқылы, тақырып аты ортасында болуы керек);

– мақаланың атауы, автордың ата тегі, авторлар туралы мәлімет, мақаланың аңдатпасы және кілтті сөздер қазақ, орыс және ағылшын тілдерде беріледі;

– автор(лар)дың аты-жөн(дер)і, мекеменің толық аты: кегль – 12, гарнитура Arial (орыс ағылшын және неміс тілінде), KZ Arial (қазақша мәтіндерге), азат жол ортасында болуы керек;

– Аңдатпа: кегль – 12 пункт, гарнитура Times New Roman / KZ Times New Roman қазақ және ағылшын тілдерінде (ағылшынша және немісше мәтіндер үшін), орыс және ағылшын тілдерінде (қазақша мәтіндер үшін), қазақ және орыс тілдерінде (ағылшынша мәтіндер үшін);

– мақала мәтіні: кегль – 12 пункті, гарнитура Times New Roman (орысша, ағылшынша және немісше мәтіндер үшін), KZ Times New Roman (қазақша мәтіндер үшін), бір жарым жоларалық интервал;

– қолданылған әдебиеттер тізімі (сілтеме мен ескертулер қолжазбадағы нөмірлерімен және квадрат жақшада беріледі) әдебиеттер тізімі МемСТ 7.1–84 талаптарына сәйкес жасалуы керек.

Мысалы:

Әдебиеттер:

1. Автор. Мақаланың аты. // Журнал аты. Басылған жылы. Том (мысалы, 26–том) – нөмірі (мысалы, №3) – беттері (мысалы, 34–бет немесе 15–24 беттер).

2. Андреева С.А. Кітаптың аты. Басылған жылы (Мысалы, – М:) Баспа (мысалы, Ғылым) басылған жылы. Кітаптың жалпы бет саны (мысалы, 239 б.) немесе нақты беті (мысалы, 67-б.)

3. Петров И.И. Диссертация аты: пед. ғыл-ның канд. дисс. – М: Институттың аты, жылы. Бет саны.

4. С. Christopoulos, The transmission – Line Modelling (ТМЬ) Method, Piscataway, NJ: IEEE Press, 1995.

Бөлек бетте автор жөнінде (қағазға басылған және электронды түрде) мәліметтер беріледі:

– аты-жөні толығымен, ғылыми дәрежесі мен ғылыми атағы, жұмыс орны, («Біздің авторларымыз» бөлімінде жариялау үшін) мақала тілінде терілуі керек;

– толық пошталық мекенжайлары, қызмет және үй телефондары, E-mail (редакцияның авторлармен байланыс жасауы үшін, жарияланбайды);

4. Иллюстрациялар. Суреттер мен сурет жазбалары бөлек беріледі және мақала мәтініне енгізілмейді. Әр суреттің артында оның нөмірі, аты, автордың тегі, мақаланың аты болуы керек.

Дискетте суреттер мен иллюстрациялардың TIF немесе JPG (жерек форматында кемінде файл 600 dpi рұқсатымен беріледі (файлдар атаулары «1-сурет», «2-сурет», «3-сурет» және т.б.).

5. Математикалық формулалар Microsoft Word Equation 3 немесе MathType формуласы сияқты (әр формула – бір объект) тіркелуі керек. Сілтемелері бар формулалар ғана нөмірленеді.

6. Автор мақалаға қатысты шектеулерді ескереді, сондай-ақ мақала мазмұны үшін жауап береді.

7. Редакция әдеби стильдік өңдеумен айналыспайды. Қолжазба мен дискеттер қайтарылмайды. Талапқа сай келмейтін мақалалар басуға жіберілмейді және авторға қайтарылады.

8. Материалдар, қолжазба және диск мына мекенжайға жіберілуі керек:

140002, Қазақстан Республикасы, Павлодар қаласы, Мир көшесі, 60 үй.

Павлодар мемлекеттік педагогикалық институты

Ғылыми-баспа орталығы

Тел. (7182) 32-48-04

факс: (7182) 34-42-22

e-mail rio@ppkkz.

РГП на ПХВ «Павлодарский государственный педагогический институт» МОН РК

БИН 040340005741

РНН 451500220232

ИИК KZ109260501163654000

АО «Казкоммерцбанк»

БИК KZKOKZKX

ОКПО 40200973

КБЕ 16

РГП на ПХВ «Павлодарский государственный педагогический институт» МОН РК

БИН 040340005741

РНН 451500220232

ИИК KZ609650000061536309

АО «Альянсбанк»

БИК IRTYKZKA

ОКПО 40200973

КБЕ 16

1. В журнал принимаются рукописи статей по всем направлениям педагогических наук в двух экземплярах, набранные на компьютере, напечатанные на одной стороне листа с полуторным межстрочным интервалом, с полями 3 см со всех сторон листа, и дискета со всеми материалами в текстовом редакторе «OpenOffice.org 3.0 Writer» (кегель – 12 пунктов, гарнитура – Times New Roman / KZ Times New Roman).

2. Статья подписывается всеми авторами. Общий объем рукописи, включая аннотацию, литературу, таблицы и рисунки, не должен превышать 8–10 страниц. Минимальный объем рукописи должен составлять 5–6 стр.

3. Статья должна сопровождаться рецензией доктора или кандидата наук для авторов, не имеющих ученой степени.

4. Статьи должны быть оформлены в строгом соответствии со следующими правилами:

– УДК по таблицам универсальной десятичной классификации;

– название статьи: кегль – 14 пунктов, гарнитура – Times New Roman Сут (для русских, английских и немецких текстов), KZ Times New Roman (для казахских текстов), абзац центrovанный;

– в сведениях об авторах следует указывать фамилию, имя, отчество полностью, полное название учреждения, кафедры, звание, должность: кегль – 12 пунктов, гарнитура – Arial (для русских, английских и немецких текстов), KZ Arial (для казахских текстов), абзац центrovанный;

– аннотация статьи и ключевые слова: кегль – 12 пунктов, гарнитура – Times New Roman /KZ Times New Roman;

– название статьи, фамилия автора, сведения о нем, аннотация статьи и ключевые слова предоставляются на казахском, русском и английском языках;

– текст статьи; кегль – 12 пунктов, гарнитура – Times New Roman (для русских, английских и немецких текстов), KZ Times New Roman (для казахских текстов), полуторный межстрочный интервал;

– таблицы и схемы должны сопровождаться названиями и нумерацией;

– литература в литературных источниках печатается по мере употребления в рукописи;

– изречения авторов должны сопровождаться сносками [1, 38], где 38 – страница, источник 1; количество сносок должно соответствовать количеству литературных источников;

– список использованной литературы (ссылки и примечания в рукописи обозначаются сквозной нумерацией и заключаются в квадратные скобки). Список литературы должен быть оформлен в соответствии с ГОСТ 7.1–84. Например:

Список литературы

1. Автор. Название статьи // Название журнала. Год издания. Том (например, Т. 26). – номер (например, №3). – страница (например, С. 34 или С. 15–24).

2. Андреева С.А. Название книги. Место издания (например, – М.:) Издательство (например, Наука,) год издания. Общее число страниц в книге (например, 239 с.) или конкретная страница (например, С. 67.)

3. Петров И.И. Название диссертации: дис. канд. пед. наук. М.: Название института, год. Число страниц.

4. С.Christopoulos, The transmission Line Modelling (TML) Metod, Piscataway, NJ: IEEE Press, 1995.

На отдельной странице (в бумажном и электронном варианте) приводятся сведения об авторе:

– Ф.И.О. полностью, ученая степень и ученое звание, место работы, набранные на языке статьи;

– полные почтовые адреса, номера служебного и домашнего телефонов, E-mail (для связи редакции с авторами, не публикуются);

4. Иллюстрации. Перечень рисунков и подрисовочные надписи к ним представляют отдельно и в общий текст статьи не включают. На обратной стороне каждого рисунка следует указать его номер, название рисунка, фамилию автора, название статьи. На дискете рисунки и иллюстрации в формате TIF или JPG с разрешением не менее 600 dpi (файлы с названием «Рис. 1», «Рис. 2», «Рис. 3» и т.д.).

5. Математические формулы должны быть набраны как MicrosoftWord Equation 3 или MathType (каждая формула – один объект). Нумеровать следует лишь те формулы, на которые имеются ссылки.

6. Автор просматривает и визирует гранки статьи и несет ответственность за содержание статьи.

7. Редакция не занимается литературной и стилистической обработкой статьи. Рукописи и диски не возвращаются. Статьи, оформленные с нарушением требований, к публикации не принимаются и возвращаются авторам.

8. Рукопись и диск с материалами следует направлять по адресу:

140002, Республика Казахстан, г. Павлодар, ул. Мира, 60
Павлодарский государственный педагогический институт
Научно-издательский центр.
Тел. (7182) 32-48-04
факс: (7182) 34-42-22
e-mail gio@ppkkz.

РГП на ПХВ «Павлодарский государственный педагогический институт» МОН РК
БИН 040340005741
РНН 451500220232
ИИК KZ109260501163654000
АО «Казкоммерцбанк»
БИК KZKOKZKX
ОКПО 40200973
КБЕ 16

РГП на ПХВ «Павлодарский государственный педагогический институт» МОН РК
БИН 040340005741
РНН 451500220232
ИИК KZ609650000061536309
АО «Альянсбанк»
БИК IRTYKZKA
ОКПО 40200973
КБЕ 16

Компьютерде терген: С. Пилипенко
Корректорлар: Р. Кайсарина, С. Абдуалиева
Теруге 04.03.2015 ж. жіберілді. Басуға 31.03.2015 ж, қол қойылды.
Форматы 70×100 1/16. Кітап-журнал қағазы.
Көлемі 5,4 шартты б.т. Таралымы 300 дана.
Бағасы келісім бойынша.
Тапсырыс №0888

Компьютерная верстка: С. Пилипенко
Корректоры: Р. Кайсарина, С. Абдуалиева
Сдано в набор 04.03.2015 г. Подписано в печать 31.03.2015 г.
Формат 70×100 1/16. Бумага книжно-журнальная.
Объем 5,4 уч.-изд. л. Тираж 300 экз.
Цена договорная.
Заказ №0888

Научно-издательский центр
Павлодарского государственного педагогического института
140002, г. Павлодар, ул. Мира, 60.
E-mail: rio@ppi.kz